

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

VPLYV MEDIÁLNEJ AGRESIVITY NA DETSKÉHO
PERCIPIENTA

Bc. ĽUBICA SEKERKOVÁ

2011

VPLYV MEDIÁLNEJ AGRESIVITY NA DETSKÉHO PERCIPIENTA

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Bc. LUBICA SEKERKOVÁ

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA ŽURNALISTIKY

Študijný odbor: žurnalistika

Vedúci diplomovej práce: Mgr. Zora Hudíková, PhD.

Stupeň kvalifikácie: magister (Mgr.)

Dátum odovzdania práce: 2011-04-26

Dátum obhajoby: 2011-05-27

NITRA 2011

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Ľubica Sekerková
Študijný program: žurnalistika (Jednooborové štúdium, magisterský II. st., denná forma)
Študijný odbor: 3.2.1 žurnalistika
Typ záverečnej práce: Diplomová práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Vplyv mediálnej agresivity na detského percipienta

Anotácia: Cieľom diplomovej práce je vytvoriť komplexný pohľad na tému vplyv mediálnej agresivity na detského percipienta, ako aj vymedziť dôsledky a účinky tohto vplyvu. Na základe teoretických poznatkov, praktických výskumov, ale aj osobných konzultácií s odborníkmi, sa snažíme zachytiť analyzovanú problematiku z rôznych uhlov pohľadu. Zároveň sa pokúsime poskytnúť koncepciu preventívnych mediálnych opatrení týkajúcich sa našej témy.

Školiteľ: Mgr. Zora Hudíková, PhD.
Oponent: Mgr. Eva Bútorová
Katedra: KZU - Katedra žurnalistiky
Vedúci katedry: doc. PhDr. Karol Orban, PhD.
Dátum zadania: 05.10.2009

Dátum schválenia: 24.03.2011

doc. PhDr. Karol Orban, PhD.
vedúci katedry

Čestné vyhlásenie

Čestne prehlasujem, že som diplomovú prácu s názvom *Vplyv mediálnej agresivity na detského percipienta* spracovala samostatne pod odborným vedením Mgr. Zory Hudíkovej, PhD., a že všetku použitú literatúru som uviedla v zozname bibliografických odkazov.

.....
Lubica Sekerková

V Nitre, dňa 21. 04. 2011

Pod'akovanie

Táto diplomová práca vznikla za spolupráce vedúcej mojej práce Mgr. Zory Hudíkovej PhD. Touto cestou sa jej chcem poďakovať za jej cenné rady a usmerňovania počas odborných konzultácií.

.....

Eubica Sekerková

ABSTRAKT

SEKERKOVÁ, Ľubica: *Vplyv mediálnej agresivity na detského percipienta*. [Diplomová práca]. / ĽUBICA SEKERKOVÁ. – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická Fakulta; Katedra žurnalistiky. – Školiteľ: Mgr. Zora Hudíková, PhD. NITRA: FFUKF, 2011. 101 s.

Cieľom diplomovej práce bolo analyzovať teoretické poznatky o spomínanej téme s praktickými skúsenosťami odborníkov a poskytnúť koncepciu preventívnych mediálnych opatrení proti násilným zobrazeniam v médiách. Práca je rozdelená do 8 kapitol, ktoré sú následne delené do podkapitol. Obsahuje 6 obrázkov, 6 grafov a 7 príloh. Prvá kapitola charakterizuje problematiku mediálnej agresivity z celkového hľadiska ako aj príčiny jej vzniku. Druhá kapitola sa podrobnejšie zaoberá televíznym násilím a jeho vplyvom na detského percipienta. V nasledujúcej kapitole sa autorka zameriava na agresívne reklamné zobrazenia ovplyvňujúce psychiku detského diváka. V štvrtej kapitole poukazuje na problém násilia na internete a virtuálnej pornografii, ako súčasného negatívneho fenoménu. Piata kapitola rieši vplyv agresívnych počítačových hier/videohier na dieťa. V šiestej kapitole autorka rozoberá dôsledky a účinky mediálnej agresivity ako aj preventívne mediálne opatrenia. Záverečná kapitola špecifikuje význam mediálnej výchovy a mediálnej gramotnosti v súčasnej spoločnosti.

Kľúčové slová:

Mediálna agresivita. Televízne násilie. Pornografia na internete. Počítačové hry/videohry. Vplyv médií. Účinky a dôsledky agresivity. Rodičovský prístup. Detský percipient. Mediálna výchova.

ABSTRACT

SEKERKOVÁ, Ľubica: *The impact of media aggression on child*. [Master thesis]. / ĽUBICA SEKERKOVÁ. – University of Constantine Philosopher in Nitra. Faculty of arts. Department of journalism. Adviser: Mgr. Zora Hudíková, PhD. Nitra: FFUKF, 2011. 101 p.

The master thesis had the aim to analyze the theoretical knowledge about the above topic. The present work has been divided into 8 main chapters and their each subchapters. It contains 6 pictures, 6 graphs and 7 supplements. The first chapter characterizes issue of media aggression in global terms and the causes its genesis. The second chapter elaborates on television violence and its impact on child. In the next chapter, the author focuses on aggressive advertising views affecting mental state of child spectator. The fourth chapter highlights the problem of violence on the internet and virtual pornography, as the current negative phenomenon. The fifth chapter addresses the impact of aggressive computer games/video games on child. In the sixth chapter the author discusses the implications and effects of media aggression as well as preventive measures media. The final chapter specifies the importance of media education and media literacy in contemporary society.

Key words:

Media aggression. Television violence. Pornography on the internet. Computer games/video games. The impact of media. Effects and consequences of aggression. Parental access. Child. Media education.

PREDHOVOR

Diplomová práca *Vplyv mediálnej agresivity na detského percipienta* sa stala objektom nášho záujmu už od počiatku jej zvolenia. V práci sme sa snažili skompletizovať teoretické poznatky zahrňujúce predmet našej témy, ktoré sme neskôr konzultovali s odborníkmi z oblasti psychiatrie a psychológie. Touto cestou by sme tak radi poďakovali MUDr. Ladislavovi Kvasničkovi, Doc. Jozefovi Haštovi a Mgr. Miroslavovi Záhumenskému za poskytnutie odborných stanovísk k našej téme.

Téma našej práce sa stala pre nás výzvou, pretože mediálna agresivita a negatívny vplyv médií (najmä na detského percipienta), je v súčasnosti predmetom rôznych odborných diskusií. Analyzovanie stupňa závažnosti tejto problematiky a poskytnutie preventívnych mediálnych opatrení boli hlavným predmetom, ako aj cieľom nášho výskumu. Na základe týchto skutočností sme sa rozhodli vypracovať diplomovú prácu s týmto zameraním.

Literatúra k našej práci bola veľmi kvalitná, informácie sme čerpali z kníh, periodík, zborníkov, ale aj z internetových zdrojov. Za najdôležitejší zdroj však z nášho hľadiska považujeme osobné konzultácie s odborníkmi, ktorí nám poskytli komplexný pohľad na problematiku na základe vlastných skúseností z praxe ako aj ich subjektívnych postojov.

V práci sme sa pokúšali zhrnúť čo najviac informácií, ktoré by dokázali obohatiť každého jej čitateľa. Tento cieľ sme sa snažili dosiahnuť poskytnutím teoretických informácií o téme, ale predovšetkým pomocou jednotlivých pohľadov odborníkov, ktorí nám pomohli sformovať celistvý obraz k analyzovanej problematike.

LUBICA SEKERKOVÁ

OBSAH

0 ÚVOD.....	13
1 AGRESÍVNA MEDIÁLNA SCÉNA A DETSKÝ PERCIPIENT.....	15
1.1. Definície základných pojmov	15
1.2 Formovanie médií a význam agresivity v spoločenskom kontexte	17
1.3 Príčiny vzniku agresívnej mediálnej scény.....	18
1.4 Diferenciálny pohľad na mediálnu agresivitu.....	19
1.5 Mediálna agresivita a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský.....	21
2 VPLYV TELEVÍZNEHO NÁSILIA NA DETSKÉHO DIVÁKA	25
2.1 Vývin detskej psychiky a agresivita	25
2.2 Násilie v spravodajstve	30
2.3 Vplyv akčných filmov	31
2.4 Vplyv kreslených filmov a rozprávok	34
2.5 Výskumy v oblasti televíznej agresivity	38
2.6 Pornografia v médiách	46
2.7 Slovenská legislatívna regulácia	48
2.8 Televízne násilie a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský	50
3 VPLYV AGRESÍVNYCH REKLAMNÝCH KOMUNIKÁTOV NA DETSKÉHO JEDINCA.....	54
3.1 Neúmyselná navádzajúca reklama.....	55
3.2 Skrytá reklama	56
3.3 Reklama narušujúca mravnosť	57
3.4 Reklama a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský	59
4 VPLYV INTERNETOVÉHO NÁSILIA NA DETSKÉHO RECIPIENTA.....	61
4.1 Internet ako megagenerátor agresívnych informácií	61
4.2 Pornografia na internete.....	62
4.3 Agresívne ladená hudobná produkcia.....	62
4.4 Internetové násilie a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský.....	64
5 VPLYV AGRESÍVNYCH POČÍTAČOVÝCH HIER/VIDEOHIER NA DIEŤA ...	66
5.1 Dieťa ako aktívny účastník hry	66

5.2. Všeobecný model agresie (GAM)	67
5.3 Počítačové hry a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský.....	68
6 DÔSLEDKY MEDIÁLNEHO NÁSILIA A VÝZNAM PREVENTÍVNYCH OPATRENÍ	71
6.1 Desenzitizácia a hostilita	72
6.2 Rôzne druhy prevencie pred pôsobením mediálneho násilia.....	74
6.3 Preventívne opatrenia a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský.....	78
7 MEDIÁLNA VÝCHOVA A MEDIÁLNA GRAMOTNOSŤ V 21. STOROČÍ Chyba!	
Záložka nie je definovaná.	
7.1 Mediálna výchova a kritické využívanie médií	80
7.2 Súčasný stav mediálnej výchovy na Slovensku.....	81
7.3 Počítačová gramotnosť a jej význam pre detského recipienta.....	83
7.4 Mediálna výchova a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský.....	84
8 ZÁVER	86
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	89

ZOZNAM OBRÁZKOV A GRAFOV

OBRÁZOK 1 Ukážka násilnej scény z rozprávky <i>Tom a Jerry</i>	34
OBRÁZOK 2 Záber rozhnevaného Pokémona z kresleného seriálu <i>Pokémon</i>	36
OBRÁZOK 3 Hlavné postavičky z kresleného filmu <i>South Park</i> pri krviprelievaní.....	37
OBRÁZOK 4 Bojová scéna z kresleného seriálu <i>Ninja korytnačky</i>	39
OBRÁZOK 5 Záber z kontroverzného reklamného spotu na produkt <i>Sprite</i>	54
OBRÁZOK 6 Scéna z počítačovej hry <i>Playstation 2 – Grand Theft Auto 3</i>	65
GRAF 1 Analýza násilia v SR v 23. týždni roku 2008.....	28
GRAF 2 Voľný čas a médiá.....	41
GRAF 3 Čas strávený pri televízii.....	41
GRAF 4 Prístup rodičov.....	42
GRAF 5 Pocity respondentov na násilie.....	42
GRAF 6 Možné dôsledky nevhodných obsahov.....	43

ZOZNAM SKRATIEK A SYMBOLOV

FN TN – Fakultná nemocnica Trenčín

FZŠŠ SZU – Fakulta zdravotníckych špecializačných štúdií Slovenskej zdravotníckej univerzity

GAM – Všeobecný model agresie

NsP – Nemocnica s poliklinikou

ORF – Österreichischer Rundfunk: Rakúska televízna stanica

UK v BA – Univerzita Komenského v Bratislave

USA – Spojené štáty americké

0 ÚVOD

V súčasnosti je téma „mediálnej agresivity a jej vplyvu na detského recipienta“ predmetom mnohých publikácií, ale aj konferencií, na ktorých poprední odborníci vyjadrujú svoj kritický postoj k súčasnému stavu agresívne ladenej mediálnej scény. V našej spoločnosti sme svedkami prepojenia vplyvu jednotlivých médií, násilie v televízii je podporované násilnými zobrazeniami na internete, agresívna reklama je prepojená s dynamickými zobrazeniami reality v tlači.

Náš zámer zvoliť si tému *Vplyv mediálnej agresivity na detského percipienta* pochádza z viacerých dôvodov. V prvom rade nás zaujíma psychologické zobrazenie tejto problematiky, pretože sa zaraďuje do oblasti sociálno-psychologických výskumov. Na druhej strane, žurnalistické hľadisko témy sa týka samotných médií, ktoré sa ako významný kultúrno-spoločenský fenomén podieľajú na formovaní nálad celej spoločnosti. Detský recipient je špecifickou skupinou, na ktorú sa v našej práci zameriame, aby sme hlbšie porozumeli vnímaniu a následnému vplyvu mediálnej agresivity na jeho psychiku.

Cieľom našej práce je zosumarizovať teoretické poznatky o spomínanej téme a následne ich na základe osobných konzultácií s odborníkmi z oblasti psychiatrie a psychológie (MUDr. Ladislav Kvasnička, Doc. Jozef Hašto, Mgr. Miroslav Záhumenský) analyzovať z komplexného hľadiska. Zároveň sa budeme snažiť poskytnúť koncepciu preventívnych mediálnych opatrení týkajúcich sa našej témy. Tento cieľ sa pokúsime dosiahnuť komparáciou teoretických a praktických poznatkov, ktoré následne podrobíme analýze.

MUDR. Ladislava Kvasničku, Doc. Jozefa Hašta a Mgr. Miroslava Záhumenského sme si vybrali na základe ich profesijného profilu, ktorý uvádzame v časti Prílohy. MUDr. Ladislav Kvasnička je vedúci lekár Psychiatrickej ambulancie pre deti a mládež v Trenčíne, Doc. Jozef Hašto pôsobí ako prednosta Psychiatrickej kliniky Fakultnej nemocnice v Trenčíne a psychológ Mgr. Miroslav Záhumenský pracuje v Psychologickej ambulancii pre deti a mládež v Trenčíne ako detský klinický psychológ. Uvedení odborníci nám svojim vysoko odborným prístupom pomohli vytvoriť celistvý obraz o analyzovanej téme.

Teoretické informácie sme získali predovšetkým z periodík, zborníkov a kníh, internet nám slúžil ako doplňujúci zdroj. Osobné konzultácie s odborníkmi prebiehali na

základe pološtrukturovaných otázok, ktorých odpovede sme včlenili do textu podľa významového kontextu.

V prvej kapitole našej práce sa venujeme mediálnej agresivite z komplexného hľadiska a zároveň poukazujeme na príčiny vzniku agresívnej mediálnej scény. Druhá kapitola našej práce rozvíja vplyv televízneho násilia na dieťa, ktorý dokumentujeme rôznymi výskumami. Tretia kapitola informuje o rôznych formách reklamných komunikátov, ktoré svojou agresívnou prezentáciou a obsahom vplývajú na detského recipienta. V štvrtej kapitole sa snažíme poukázať na vplyv internetového násilia a pornografie ako súčasného negatívneho fenoménu. V nasledujúcej kapitole rozoberáme problematiku vplyvu agresívnych počítačových hier/videohier. Šiesta kapitola sumarizuje účinky a dôsledky vplyvu mediálnej agresivity na dieťa a poskytuje koncepciu preventívnych mediálnych opatrení. Záverečná kapitola objasňuje význam mediálnej výchovy a mediálnej gramotnosti v 21. storočí.

Veríme, že naša práca kvalitným spôsobom priblíži problematiku vplyvu mediálnej agresivity na dieťa každému, kto sa s ňou dostane do kontaktu.

1 AGRESÍVNA MEDIÁLNA SCÉNA A DETSKÝ PERCIPIENT

Dieťa ešte nemá toľko skúseností ako dospelý jedinec, ani vytvorené potrebné stereotypy či hodnotovú hierarchiu. Mediálny vplyv generačných časopisov a programov v televízii môže nabádať najmä deti k rebélii a ignorancii spoločenských hodnôt či záujmov. Jedného dňa totiž preberú štandard, ktorý sa im po celú dobu prijímania mediálnych obsahov vnucoval. S tým súvisia napr. názory na politiku, módu či prístup k hodnotám, ale aj názory a postoje jednotlivcov. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 2)

1.1. Definície základných pojmov

Definícia agresivity podľa profesora psychológie Rowela Heusmanna optimálnym spôsobom vystihuje základný pojem, ktorý budeme v našej práci v rôznych súvislostiach skloňovať: „*Agresívnym je akýkoľvek čin, ktorý sleduje zranenie niečoho, resp. niekoho, fyzickým, psychickým, sociálnym alebo emocionálnym spôsobom. Obeťou agresivity môže byť ďalšia osoba, pôvodca, neľudská entita (zvíra, predmet) alebo spoločnosť. Pôvodcom agresivity môže byť ktorýkoľvek z typov obeť.*” (Potter – Warren, 1996, s. 41)

Prostriedkom agresie môže byť *urážka, výsmech, slovné napádanie či ohováranie. Cieľom agresie je zastrašiť druhého, odstrániť objekt alebo zmocniť sa ho, inému zmať a seba zabezpečiť spoločenské výhody.* (Potter – Warren, 1996, s. 41)

V súvislosti s **mediálnou agresivitou** môžeme hovoriť o *psychickom a emocionálnom zranení* – o tzv. *psychologickej strate* (ponižovanie, vydieranie, zastrašovanie, urážanie, zosmiešňovanie, ktoré sa deje prostredníctvom mediálnych obsahov). *Mediálna agresivita* je veľakrát ťažko priamo preukázateľná (zahŕňa v sebe subjektívne hľadisko posudzovania) a patria do nej aj skryté formy (napr. reklamné komunikáty, ich samotná forma, ako aj obsah). (Valdner, 2011, [online])

Viditeľné formy *mediálnej agresivity* sa prejavujú v podobe **mediálneho násillia**, ktoré je niekedy z agresie vyčlenené ako samostatná podkategória, pričom platí, že *násillie je agresiou, ale agresia nemusí mať podobu násillia.* (Valdner, 2011, [online])

Docentka Eva Jaššová definuje mediálne násilie ako špecifický druh násilia:

„Násilné obsahy v médiách sú tie, v ktorých sa samoúčelne, bez kontextového opodstatnenia predstavujú a zvyrazňujú určité formy správania spôsobujúce fyzickú, psychickú, materiálnu, emocionálnu a sociálnu škodu (zranenie vrátane explicitných hrozieb a verbálnych útokov). Toto násilie býva kombinované s vulgárnym jazykom, erotikou, nahotou, alebo sexom.“ (Jaššová, In: Slovo, 2001, s. 21)

Aby sme pochopili rôznorodosť a predovšetkým podstatu vplyvu mediálnej agresivity na dieťa, je nevyhnutné si charakterizovať pojem *vplyv a jeho druhy*. Mnohoznačný termín **vplyv** označuje celkový výsledok pôsobenia rovnorodých podnetov na psychiku diváka, v našom prípade detského percipienta. (Koblewska, 1969, s. 93)

Mnohí psychológovia vymedzujú význam pojmu *vplyv* na okamžitý výsledok, ktorý sa odohráva v psychike prijímateľa pod vplyvom konkrétneho mediálneho obsahu. V takomto význame termín *vplyv* znamená bezprostrednú reakciu na nejaký podnet. Máloktorý autor však chápe pod termínom *vplyv* trvalý proces, ktorý sa prejavuje neraz aj negatívnymi zmenami v rozličných oblastiach duševného života poslucháča, diváka či čitateľa. (Koblewska, 1969, s. 93)

Psychologička Hilda Himmelweitová rozlišuje tri druhy vplyvu televízie na maloletých:

1. Okamžitý (bezprostredný) vplyv: televízne relácie a filmy, ktoré bezprostredným spôsobom vplývajú na city alebo rozumové správanie detských divákov.

2. Kumulatívny vplyv: každá relácia má nepostrehnuteľný vplyv, ktorý s nasledujúcim vplyvom splýva (kumuluje sa) pod vplyvom predchádzajúcich programov a vyvoláva tak v psychike dieťaťa podstatné zmeny.

3. Podvedomý vplyv: detský divák môže spočiatku prezentované postoje v konkrétnom programe zamietnuť pre súvislosti, v ktorých sa objavujú (napr. násilné správanie je potrestané). Po čase však na okolnosti, ktoré sa vyskytovali s uvedeným javom zabúda a ostáva v ňom citové napätie vyvolané postavou hrdinu sprostredkovaného diela. (Koblewska, 1969, s. 94)

Médiá sú zdrojom moci – potenciálnym prostriedkom vplyvu, ovládania a presadzovania rôznych inovácií v spoločnosti. Taktiež sú zdrojom výkladov sociálnej reality a predstav o nej. (Fazik, 2009, s. 17)

Pod pojmom **detský percipient** všeobecne rozumieme každú ľudskú bytosť mladšiu ako 18 rokov, ktorá je prijímateľom mediálnych obsahov. V našej práci sa však tento pojem bližšie špecifikuje a z toho dôvodu sa môžeme stretnúť s výrazmi ako mládež, mladiství jedinci a podobne.

1.2 Formovanie médií a význam agresivity v spoločenskom kontexte

V súčasnosti si pod pojmom **médiá** predstavíme *tlačené médiá* (knihy a noviny), *film*, *vysielanie – broadcasting* (rozhlas, televíziu, hudobné nahrávky a nové elektronické médiá). (McQuail, 1999, s. 2) Práve televízia sa stala tzv. *kráľovnou masmédií*¹ podarilo sa jej totiž dokonale ovládnuť scénu a ovláda ju v podstate aj dodnes. Toto pevné dominantné postavenie do istej miery narušil až ďalší míľnik v ére masmediálnej komunikácie – internet. (Fazik, 2009, s. 17)

Primárnym významom médií bolo informovať ľudí, ale so zvyšujúcou sa dostupnosťou týchto komunikačných prostriedkov sa dostala do popredia funkcia zábavná. Práve význam zábavy je v súčasnosti dominantným prvkom mediálnej scény. Vzrušenie a s ním spojená zábava sa dajú docieľiť viacerými formami a prostriedkami, medzi ktoré patrí aj prezentácia agresivity. „*Prostredníctvom masmédií sa stáva násilie v našom svete bežným javom a jeho páchanie je považované za niečo normálne, dokonca vzrušujúce, okúzľujúce a pôsobivé.*“ (Nižňanský, In: Zbrane, strelci, lovci, 2008, s. 14)

Fenomén agresivity. Ako uvádzajú niektoré pramene, už v starovekom Ríme boli ľudia doslova závislí od krvavých gladiátorských zápasov, takže dejiny násilia a hlavne túžba po zábave/násilí ako takom je v ľudoch hlboko zakorenená. (Fazik, 2009, s. 17)

Podľa psychológa Štefana Matulu² „*agresivita patrí k prirodzeným ľudským vlastnostiam, ktoré sme zdedili od svojich živočíšnych predkov*“. (Matula, In: Rodina a škola, 2002, s. 13) V dávnych dobách však agresivita zohrávala pozitívnu úlohu vo vývine ľudského rodu, keď sa slabší jedinec musel fyzicky brániť proti silnejšiemu súkmeňovcovi. To však neznamená, že by sme mali v sebe agresívne správanie podporovať (napr.

---

¹ Podľa Pavola Fazika sa televízia stala *kráľovnou masmédií* po 2. svetovej vojne, keď v USA vznikli prvé televízne stanice s pravidelným vysielaním. (Fazik, 2009, s. 17)

² Psychológ Štefan Matula pôsobí vo Výskumnom ústave detskej psychológie a patopsychológie. (Matula, 2002, s. 13)

agresívne ladenou televíznou scénou) a vnímať ho ako prirodzenú reakciu na nejakú situáciu. „*Dejiny ľudstva by mali byť dejinami kultivácie násilia,*“ dodáva psychológ Štefan Matula. (Matula, In: Rodina a škola, 2002, s. 13)

Základné európske dokumenty v oblasti regulácie elektronických médií uvádzajú, že násilie môže byť v médiách zobrazené v nasledujúcom kontexte: informácia, vzdelávanie, umelecký výrazový prostriedok, sociálna kritika, humor, irónia a atraktivita (senzácia). (Klimová – Sejčová, 2008, s. 4)

Vyššie uvedené dokumenty spomínajú aj formy zobrazenia násilia: naturalistická, hedonistická, estetická forma, ale aj negatívna či pozitívna forma zobrazenia (násilný čin hrdinu alebo antihrdinu). Môže ísť o verbálne, sexuálne, skryté násilie, násilný čin, iba výsledok (napr. poškodenie na zdraví), čin aj výsledok. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 4)

Úsilie odbornej aj laickej verejnosti, zákonodarcov, či samotný boj občianskych iniciatív proti samoučelnému sexu a nadmernému násiliu v médiách dokazuje, že médiá majú významný podiel na formovaní nálad, ale aj správania jednotlivca a celej spoločnosti. „*Ak si médiá vychovávajú svojich klientov ešte v mladosti, v dospelom veku nebude potrebné ich prevychovať. Mediálny analfabet sa stáva vďačným objektom mediálneho zneužitia. Nevie odolať mediálnemu tlaku a tak podlieha manipulácii.*“ (Klimová – Sejčová, In: Vychovávateľ, 2008, s. 3)

1.3 Príčiny vzniku agresívnej mediálnej scény

Aby sme porozumeli vplyvu agresívnej televíznej prezentácie, je nevyhnutné sa pozrieť na príčiny vzniku tohto javu. V posledných rokoch sa často hovorí o *televíznom odpade*, o programoch, ktoré majú len pritiahnúť investície reklamy.

Prvý dôvod tejto negatívnej premeny je *syndróm gigantizmu*. V dôsledku vykryštalizovania televíznej dvojpolovosti (verejnoprávna televízia verzus súkromné spoločnosti), sa začala „honba za sledovanosťou“. Televíznym staniciam nezáleží napr. na kultúrnej identite divákov, ale iba na spomínanej sledovanosti, pretože práve tento faktor je prítlačivý pre reklamný marketing. Výborne sa im na to hodia práve deti a mládež, ale aj babičky, vrátane zvieracích miláčikov (psy a mačky). „*Zjavné je, že v tejto komerčnej logike sú výchova a formovanie televízneho diváka dva nepohodlné pojmy, lebo si vyžadujú dlhý čas, rôznorodosť, trpezlivosť, náročné štruktúry, záblesky inteligencie.*“ (Moia, 2007, s. 10)

Prednosť má potom vulgárnosť, sex, násilie, čo vôbec nie je náhodný výber, ale zodpovedá presnej logike komerčnej psychológie. V televíznom obraze musí byť všetko vykričané a prehnané. Rodinné drámy, tragédie plné neočakávaných zvrátov, to je to, čo ľudí odjakživa priťahuje. Printové médiá túto taktiku už dávno ovládajú, no až televízia ju dotiahla do dokonalosti, pretože dokázala spojiť pohyblivý obraz so zvukom. Nanešťastie to následne vplýva na zníženie kvality programov, ku ktorým sa detskí percipienti v dnešnej televíznej spoločnosti nemajú problém dostať. (Moia, 2007, s. 10)

„V takýchto prípadoch treba začať posilňovať úlohu rodinných asociácií či protestovať proti nevhodným rozhodnutiam prevádzkovateľov sietí. Zvlášť Fórum rodinných asociácií neúnavne žiada, aby sa rešpektovali kódexy vnútorných pravidiel, ktoré podpísali najväčší televízni prevádzkovatelia.“ (Moia, 2007, s. 11) Ak Rada pre retransmisiiu³ zaznamená porušenie týchto pravidiel, prevádzkovatelia bývajú potrestaní pokutami. „Moc kontrolných orgánov je však príliš ohraničená a sankcie nestačia zastaviť obrovské ekonomické možnosti prevádzkovateľov sietí.“ (Moia, 2007, s. 12 – 13)

Podľa autora Luciana Moiu na tento fakt v konečnom dôsledku doplatia opäť iba rodičia a ich deti. Otročné podriaďovanie sa televíznym modelom je to posledné, čo by malo pozitívne vplývať na psychiku dieťaťa. V mnohých školách v zahraničí sa preto pravidelne organizujú rôzne kurzy pre rodičov o negatívnych hľadiskách televízneho sveta.

1.4 Diferenciálny pohľad na mediálnu agresivitu

Na začiatku našej práce sme si zadefinovali všeobecný pojem agresivita, ktorý v najužšom zmysle slova znamená *zranenie niečoho, resp. niekoho, fyzickým, psychickým, sociálnym alebo emocionálnym spôsobom*. Zároveň sme však predniesli myšlienku, že *násilie je agresiou, ale agresia nemusí mať podobu násilia*. Pod pojmom agresivita rozumieme aj **asertívne správanie**, ako *súčasť normálneho správania* (vyskytuje sa v určitých podnetových súvislostiach a vo formách zameraných na cieľ a taktiež slúži na uspokojenie vitálnych potrieb či na prekonanie psychickej alebo fyzickej integrity) alebo *ako zdroj potešenia zo seba* (bujarosť, agresívne veselie). (Valdner, 2011, [online])

---

³ Rada pre vysielanie a retransmisiiu je správny orgán, ktorý vykonáva štátnu správu v oblasti rozhlasového a televízneho vysielania a retransmisie, presadzuje záujmy verejnosti pri uplatňovaní práva na informácie, slobody prejavu a práva na prístup ku kultúrnym hodnotám a vzdelaniu. Dbá na uchovávanie plurality informácií v spravodajských reláciách, dohliada na ochranu ľudskej dôstojnosti a ochranu maloletých v rozhlasovom a televíznom vysielaní a plní ďalšie úlohy stanovené zákonom č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii. (www.rada-rtv.sk - Rada pre vysielanie a retransmisiiu [online])

Postoj psychoanalytikov k televíznej agresii

V našej práci sme sa stretli s postojmi niektorých psychoanalytikov⁴, ktorí sa neprikláňajú k jednoznačným záverom o škodlivosti mediálnej agresivity na dieťa. Títo odborníci tvrdia, že asociálne scény v masovokomunikačných prostriedkoch majú priaznivý vplyv na deti. Podľa ich názoru sú deti „vo svojej prirodzenosti v podstate agresívne a kruté, teda pozeranie sa na scény predstavujúce násilie a ukrutnosti pôsobí na mladistvých divákov kladne“. (Koblewska, 1969, s. 114)

Aj ďalší odborníci sa stotožňujú s názormi, že násilie v televízii môže mať katarzné účinky s dôležitou sociálno-hygienickou funkciou. Iní teoretici hovoria o násilí ako o „stabilizujúcom prvku rozvinutých spoločností, ktorý odvracia pozornosť ľudí od problémov všedného dňa“. (Šverha, 2007, s. 26) Podľa nich agresívne programy zabraňujú vzniku nudy a apatie u nevzdelaných a chudobných ľudí.

Pedagógovia a psychológovia nesúhlasia s názorom o očistnej úlohe asociálneho správania v televízii či vo filme. Faktom je, že agresívne deti rady pozerajú agresívne komunikáty a aj keď ich bezprostredne nevyprovokujú k nejakému zločinu, podávajú deťom návod, ako sa môže uvoľniť agresivita nožom či päšťou. (Koblewska, 1969, s. 114)

„Isté je, že keď normálne dieťa sleduje v televízii kriminálne seriály, neosvojí si techniku zločinu a nestane sa zločincom. Ale aj tak sa dozvie, že násilie a ukrutnosť sú v živote prirodzené a bežné.“ (Koblewska, 1969, s. 115)

Autor Jaroslav Nižňanský spomína (rovnako ako vyššie uvedení psychoanalytici) tzv. *psychologické očistenie*, ktoré sa deje, keď divák sleduje mediálne násilie. „Želá si vidieť, že niekto je na tom horšie ako on samotný, aj keď je jeho vlastná situácia akokoľvek zlá.“ (Nižňanský, In: Zbrane, strelci, lovci, 2008, s. 14) Toto tvrdenie má svoj podklad v teórii katarzie. Násilie jednotlivca filtruje tým, že jeho páchanie sleduje na niekom inom a pozornosť jednotlivca sa tak odvedie od jeho vlastných problémov niekde inde. Táto teória ďalej uvádza, že „fiktívne násilie môže mať i pozitívnu rolu, (...) pomáha ľuďom odreagovať sa a ventilovať ich napätie, čím bráni vzniku násilných činov v realite“. (Nižňanský, In: Zbrane, strelci, lovci, 2008, s. 15)

---

⁴ Autori Koblewska a Šverha nespomínajú konkrétne mená odborníkov, z toho dôvodu môžeme pracovať len so všeobecnými pojmami ako *psychoanalytik, odborník, teoretik*.

1.5 Mediálna agresivita a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský

MUDr. Ladislav Kvasnička v prvom rade rozlišuje pojmy *mediálna agresivita* a *mediálne násilie*, keď tvrdí, že násilie smeruje k niekomu, komu ubližuje. Zjednodušene by sa dalo povedať, že násilie je podkategóriou agresivity, no samotná agresivita nemusí hneď znamenať násilie. *„Za agresivitu sa istým spôsobom dá považovať skoro všetko. Záleží na tom, ako sa na danú problematiku pozeráme, postavené je to teda na subjektívnom hľadisku človeka,“* vysvetľuje MUDr. Ladislav Kvasnička.

Agresívny môže byť aj kazateľ v kostole, ktorý či už priamym alebo skrytým spôsobom vnucuje ľuďom svoje myšlienky. Agresívne môže byť aj zobrazenie politickej scény v televízii, kde sa dvaja politici hádajú a používajú pritom nevhodné gestá či nevhodnú verbálnu komunikáciu. Príkladom možnej agresie je aj porota v *Česko-slovenskej Superstar*, ktorá sa často správa k účinkujúcim vulgárnym a agresívnym spôsobom. Niektorí ľudia sa s názormi poroty stotožňujú a uznávajú štýl jej prezentácie, iní zdieľajú názor, že je to už na hranici etiky a prípustnosti. Televízia to však naďalej vysiela, pretože existuje stále veľká skupina ľudí, ktorá sa so slovnými vyjadreniami porotcu Paľa Haberu stotožní. (Kvasnička, 2011, [osobná komunikácia])

„Na druhej strane mediálna agresivita nemusí bezpodmienečne znamenať iba niečo negatívne. Samotný vplyv médií je podľa môjho názoru preceňovaný, pretože keď niečo v ľudskom živote zlyháva, treba nájsť príčinu daného problému mimo, niekde vonku. Ľudia veľa svojich osobných zlyhaní presúvajú práve na pôsobenie násilnej mediálnej scény,“ dodáva MUDr. Ladislav Kvasnička. Následne uvádza príklad z biológie kvôli komplexnejšiemu zachyteniu problematiky mediálnej agresivity. Napr. v prírode, keď chce samec zlákať samičku, musí vyvinúť určitú formu agresie smerom k nej. Nie v zmysle, že by jej fyzicky ublížil, ale musí konať pribojne a istým spôsobom aj agresívne, aktívne, aby ju zaujal. *„Tak to funguje v podstate aj u ľudí a dá sa to aplikovať aj na mediálnu scénu, napr. reklamu. Agresivita sa teda nemusí nevyhnutne spájať len s negatívnym pôsobením, pretože ak sa prostredníctvom nej podporí u dieťaťa zdravá pribojnosť, je to v poriadku.“* Vzápätí MUDr. Ladislav Kvasnička poukazuje (na príklade animovanej rozprávky) na možné katartické účinky na dieťa: *„Ak dieťa v sebe hromadí hnev, zbiera sa v ňom agresia alebo má vo svojom vnútri nejaké nedoriešené veci, tak po zhliadnutí práve takéhoto seriálu/rozprávky môžu uňho nastať pozitívne účinky, pretože sa prostredníctvom toho násilia v rozprávke istým spôsobom vyventiluje, očistí.“*

V závere sa MUDr. Ladislav Kvasnička vyjadruje k metódam psychoanalytikov, aby názornejšie vysvetlil pôsobenie katarktických účinkov na dieťa. Podľa neho totiž samotní psychoanalytici využívajú pri riešení rôznych psychóz, fobií „podobné“ metódy, ktoré sa ukázali ako účinné. Napr. ak sa človek bojí pavúkov, bude vystavený pavúkom, aby svojej fóbii, strachu priamo čelil, tým sa predpokladá úspech tejto metódy. Teda, ak má dieťa v sebe nahromadenú agresiu a pozrie si rozprávku s prvkami agresivity, môže to mať naňho katarktické účinky. (Kvasnička, 2011, [osobná komunikácia])

Doc. Jozef Hašto si pod pojmom mediálna agresivita – napr. v televízii – predstavuje zábery, kde je zobrazené násilie, agresívne správanie, ktoré však nemusí predstavovať iba fyzické násilie, ale môže ísť aj o verbálne útoky alebo znevažovanie druhých ľudí. K tomuto tvrdeniu však dodáva, že pozerat' sa na agresivitu a násilie len ako na zlo, je problematické,⁵ pretože ak chceme lepšie porozumieť fenoménu agresivity, je nevyhnutné sa pozrieť na človeka ako na biologického tvora, ktorý je evolučne vybavený emóciou zlosti. S týmto hnevom môže človek pracovať na rôznych stupňoch (vzpiera sa, nesúhlasí s niečím, fyzicky zaútočí na druhého človeka, ale má aj schopnosť nepustiť emóciu zlosti do svojho správania.). *„Podľa istého etológa, tam kde zostane agresia ako nevybavená záležitosť, tam potom môžu nejaké agresívne filmy umožniť dieťaťu, že ju vo svojej fantázii akoby prežije, napr. prebehne nejaká bitka, kde sa stotožní s hrdinom a povie si, vyhral som, dobyl som (...)“* (Hašto, 2011, [osobná komunikácia])

Doc. Jozef Hašto ďalej dopĺňa, že v tomto prípade môžeme hovoriť o očistných účinkoch násilia, ale iba za predpokladu, že násilné správanie neprejde do reálneho života a dieťa je schopné fungovať v bežných situáciách.

---

⁵ Doc. Jozef Hašto uvádza ako príklad pozitívneho aspektu použitia násilia OSN, ktoré sa rozhodlo za použitia násilia spacificovať Kaddáfího: „Je tu jeden masový vrah, ktorý vyvraždí svoje vlastné obyvateľstvo. Bolo by predsa hrozné, keby sa svetové spoločenstvo len-tak pozeralo, koľko ľudí ešte zabije (...) 10 000, 150 000, milión? Koľko ich vlastne vyvraždí len pre to, že je diktátor? Takže v tomto prípade je správne ho za použitia násilia a agresie zastaviť.“ (Hašto, 2011, [osobná komunikácia])

Mgr. Miroslav Záhumenský uvádza príklad a zároveň aj vlastný pohľad na problematiku mediálnej agresivity:

„Jeden príklad mediálnej agresivity, ktorý je taký subtílnejší, sa nedávno stal v televízii. Nejaká slečna moderátorka sa pýtala študentov, kam by chceli v budúcnosti smerovať a priamo im povedala, že by rada počula, že chcú byť manažéri alebo právnici. Toto je podľa mňa agresívne. Žurnalisti dopredu vedia, čo chcú natočiť, takže si prispôbia reportáž podľa seba. Za mediálnu agresivitu teda môžeme považovať to, keď sa médiá snažia vykresliť falošný obraz, vytĺcť z reality to, čo tam nie je.“ (Záhumenský, 2011, [osobná komunikácia])

Mgr. Miroslav Záhumenský však vníma mediálnu agresivitu istým spôsobom aj z pozitívneho hľadiska:

„Pozitívny obraz mediálnej agresivity môže byť napr. v tom, keď človek sedí pri televízore, pozerá na nejaký športový zápas a prostredníctvom adresných komentárov (veľmi často agresívne smerovaných na konkrétnych hráčov či rozhodcu), vyventiluje svoj stres, hnev či potláčanú agresiu. Pokiaľ pri ňom nesedia deti a neukazuje im svoju vulgárnu časť, môže to mať pozitívny mediálny účinok.“ (Záhumenský, 2011, [osobná komunikácia])

Dnešný svet sa snaží byť veľmi civilizovaný a vytvárať dojem, že si všetci navzájom rozumieme. Nakoniec tak existuje veľmi málo miest, kde si môžeme dovoliť byť agresívni. Športové prenosy sú teda príkladom, kde si to môžeme legálne dovoliť a mať pritom istý relaxačný pocit. *„Zároveň by som sa veľmi bál povedať, že psychoanalytici majú jednoznačne pravdu, keď tvrdia, že mediálne násilie môže mať katartické účinky. To znie, akoby som povedal, že násilie je odobrené, čo je hlúposť.“* Avšak, ak niekoho cez deň nahneval šéf, ten dotyčný je z toho frustrovaný a pozrie si následne film, kde niekto svojmu šéfovi dal verbálnu či fyzickú príručku, môže to mať pozitívne účinky na jeho psychiku. V tom človeku sa môže niečo uvoľniť, ako pri spomínanom športovom zápase. *„Ved' agresivita je niečo, čo k nám patrí. Nemyslím si však, že cieľom režiséra je dosiahnuť terapeutický účinok na divákov. Zmyslom je využiť fakt, že násilné činy a sexuálne scény veci vyvolávajú silné emócie. Takže mediálne násilie môže mať aj pozitívne, aj negatívne účinky.“* (Záhumenský, 2011, [osobná komunikácia])

Zhrnutie poznatkov

Pod pojmom mediálna agresivita rozumieme fyzické a psychické násilie (napr. verbálne útoky) prezentované v médiách, ale aj nepravdivé zobrazenie reality s prvkami manipulácie.

V súčasnosti prebieha na mediálnej scéne konkurenčný boj a najlepšími prostriedkami na získanie pozornosti diváka sa ukazujú násilné scény a zobrazenia. Táto taktika médií najviac ohrozuje tzv. *mediálneho analfabeta*, ktorý je ľahko ovplyvniteľný a následne formovateľný podľa kritérií a cieľov jednotlivých médií.

V tejto kapitole sme sa stretli aj s názormi psychoanalytikov a iných odborníkov, ktorí tvrdili, že mediálna agresivita môže mať aj pozitívne (očistné/katarktické) účinky na detského recipienta.

Na podporu tohto tvrdenia uvádzame príklad odborníka MUDr. Ladislava Kvasničku. Keď sa dieťa pozerá na program s prvkami násilia, môže uňho nastať istá forma katarzie, kedy sa uvoľní jeho vlastná, potláčaná agresia. K tomuto názoru sa prikláňa aj Doc. Jozef Hašto, ale iba za predpokladu, že agresívne správanie z násilného programu neprejde do reálneho života dieťaťa.

Vyhlasenie jednoznačných katarktických účinkov mediálneho násilia na dieťa je však veľmi problematické, pretože by sme tak mohli považovať mediálne násilie za niečo pozitívne, a to určite nie je.

2 VPLYV TELEVÍZNEHO NÁSILIA NA DETSKÉHO DIVÁKA

Sloboda prístupu akýchkoľvek komunikátov do médií spôsobila, že sa smerovanie médií za posledné desaťročie rapídne zmenilo. Vplyv filmov zo západu a amerikanizácia spoločnosti ako takej, dali prirodzený priechod agresívnym televíznym obsahom. Pritom samotní Američania majú zákon z roku 1992 na zníženie násilia v médiách, ktorý vydalo Ministerstvo spravodlivosti USA. (Jaššová, 2001, s. 20) „*U nás sú vládne priority trochu iné, zrejme i v zmysle toho, že nám treba nasýtiť najprv chleba, aby sme mohli pozdvihnúť zrak k problémom umenia a pseudoumenia, pod vplyvom ktorého sa formuje mladá generácia.*“ (Jaššová, In: Slovo, 2001, s. 20)

2.1 Vývin detskej psychiky a agresivita

Detský divák vníma prezentované obsahy predovšetkým podľa vekovej príslušnosti, z toho dôvodu nemecký psychológ Jan-Uwe Rogge uvádza niekoľko etáp vývoja diváckej gramotnosti:

- **3 – 5 rokov** – najväčší záujem u detí vzbudzujú jednotlivé scény, ale pozornosť je udržiavaná iba v krátkom intervale. Dieťa popri pozeraní televízie uniká aj do vedľajších činností.
- **6 – 8 rokov** – deti nasadzujú pri pozeraní napr. akčného filmu obranné mechanizmy (zatváranie očí, hľadanie opory u rodičov a pod.) a zároveň začínajú vnímať súcit. Preskoky do iných činností sú aj v tomto štádiu časté, pomáhajú uvoľniť napätie a slúžia ako reakcie znižujúce záťaž, stres.
- **9 – 10 rokov** – deti sú už schopné porozumieť filmu a predkladanému televíznemu obsahu z komplexného hľadiska. Chlapci už začínajú skrývať citové zážitky, dievčatá sa hanbia dávať najavo dojatie.
- **od 11 rokov** – deti vedia vystihnúť dejovú líniu konkrétneho príbehu, zároveň sa u nich postupne prejavuje schopnosť dištancovať sa od deja filmu. Rozprávanie o zakázaných filmoch pomáha vytvoriť si v partii určitú pozíciu a spomínaním drsných scén, ktoré deti videli, tiež rady šokujú authority (rodičov a najmä učiteľov). (Klimová – Sejčová, 2008, s. 3 – 4)

Z vyššie uvedeného vidíme, že vek predstavuje dôležitý faktor pri spracovávaní mediálnych obsahov. Rovnaký faktor budeme brať do úvahy aj v nasledujúcom prípade.

*Vývinovým zmenám u detí pri reakcii na násilné mediálne obsahy pomáhajú lepšie porozumieť **Tri zovšeobecnenia v detskom myslení:***

Prvý typ generalizácie sa prejavuje tým, že sa dieťa začína „odkláňať“ od vzhľadovej stránky vecí smerom k ich podstate. (Rogge, 1999, s. 19)

Pre predškolské dieťa (3 – 5 ročné) je príznačný strach z desivých obrazov, ktoré sú v skutočnosti neškodné. Pre školákov (9 –11 ročných) nie je dôležitý zjav, ale deštruktívny potenciál určitého objektu.

Druhý typ generalizácie spočíva vo väčšej responzivite starších detí na násilné podnety skutočnej podoby v porovnaní s mladšími.

Vnímanie násilia sa mení s narastajúcim vekom. Predškoláci veria v nadprirodzené bytosti a vnímanie existencie týchto magických bytostí závisí od toho, aké sa veci zdajú a nie na tom, aké v skutočnosti sú. S pribúdajúcim vekom deti hodnotia, aké televízne scény, obrazy sa reálne vyskytujú v našom živote. Mládež a dospelý jedinec si môže postupne logicky zhodnotiť a zdôvodniť veľa fantazijných či agresívnych scén, ale malé deti to prijímajú úplne iným spôsobom. (Piaget – Inhelderová, 2007, s. 19)

Príkladom strachu a traumy u detského diváka je prípad malého dieťaťa, ktoré sledovalo príbeh medveďa Yogyho a jeho priateľa Bubuho pri požiari v Yellowstonskom parku. Po skončení tejto časti rozprávky prežívalo dieťa taký intenzívny strach z toho, že by oba medvedíky mohli pri požiari zahynúť, že príbeh prežívalo stále znovu a znovu. (Říčan – Pithartová, 1995, s. 19)

Išlo síce o animovaný film, ale dieťa vnímalo príbeh ako skutočnú realitu. Takéto zistenia zasa len potvrdzujú, že nemôžeme ignorovať násilie v animovaných filmoch a spoliehať sa na fakt, že keď je to rozprávka, dieťaťu tak automaticky nič nehrozí.

Tretí typ generalizácie prichádza postupne s vekom, keď dieťa začne prežívať rôzne formy strachu pri mediálnom zobrazení abstraktných obsahov.

Vo filmovej ukážke o vojne v Perzskom zálive boli reakcie mladších detí intenzívnejšie na vizuálne scény spravodajstva (bombardovanie), kým staršie deti

(tínedžeri) boli rozrušení abstraktnými prvkami (možnosť rozšírenia vojnového konfliktu). (Mesárošová, 2010, s. 19)

Nemeckí psychológovia a psychiatri pracujúci s deťmi dospeli k názoru, že deti sú násilníckymi filmami najviac ovplyvňované do veku dvanásť rokov, účinok masmédií sa však vekovo ohraničiť nedá. Deti vnímajú svet zjednodušene, zameriavajú sa iba na vonkajšiu podobu agresie, nerozumejú však zámeru, prečo sa konkrétny agresor tak správa. (Koblewska, 1969, s. 123)

Konkrétny agresor môže na prezentáciu svojej sily používať rôzne podoby násilia. Z toho dôvodu *autorky Barbora Mesárošová a Eva Naništová rozlišujú nasledujúce **Formy násilia** zobrazované v televízii:*

- ❖ **samoúčelné konzumné násilie** (horory, kriminálne seriály, akčné filmy)
  - ❖ **reálne násilie** (v televíznom spravodajstve, obraz a komentár)
  - ❖ **abstraktné násilie** (v mysterióznych filmoch a sci-fi seriáloch vzbudzujúce strach z nadprirodzených a paranormálnych javov)
  - ❖ **deštrukčné násilie** (fyzické násilie, protagonisti ohrozujú svoje okolie a všetko ničia)
  - ❖ **mäkké násilie** (v detských animovaných filmoch a rozprávkach)
- (Mesárošová –Naništová, 2008, s. 4)

Detskí psychológovia sa vo svojej praxi často stretávajú so skúsenosťou, že televízne programy, predovšetkým tzv. *psychošoky* (Hitchcockove horory), vyvolávajú u malých detí potláčaný strach, z ktorého môžu časom vzniknúť rôzne neurózy. (Mevesová, 1998, s. 16) Takéto neurotické prejavy, tzv. *pavor nocturnus/nočný des detí* potvrdzujú aj psychológovia a psychiatri vo svojich ordináciách. (Jaššová, 2000, s. 5)

Zahraničné krajiny pristupujú k televíznym programom s agresívnou tematikou rôznym spôsobom, pričom využívajú rozličné prostriedky na ochranu detí a mládeže pred televíznou agresivitou.

Predstavitelia najväčších televíznych spoločností v USA sa zaviazali, že budú pred každým násilne spracovaným programom upozorňovať rodičov.

Nemecko už má svoje zákonné ustanovenia: „*Spolková skúšobňa dáva filmy nevhodné pre deti na index. Porušenie zákazu sa trestá pokutou do výšky 30 tisíc mariek, alebo stratou slobody až na jeden rok.*“ (Jaššová, In: Učiteľské noviny, 1996, s. 10)

Iné riešenie ponúka firma Sony v podobe *V-čipu*, ktorý automaticky zablokuje vysielanie programov označených písmenom V (violent – krutý). Ďalším príkladom boja proti agresívnej televíznej scéne je aj Veľká Británia: „*Bezprostredne po tragických skúsenostiach s mediálnou agresivitou, ktorá začala slúžiť ako scenár skutočného konania pre skutočné deti, sa vo Veľkej Británii stala vládnu prioritou inštalácia tzv. rodičovských zámkov.*“ (Jaššová, In: Slovo, 2001, s. 20)

Sieť satelitných staníc odstránila bariéry v sledovaní televíznych programov. To, čo konzumuje dieťa ako divák nemeckej či americkej televíznej stanice, konzumuje aj detský prijímateľ vo Francúzsku, Taliansku aj na Slovensku. (Pajtinka, 1996, s. 6)

Takéto prepojenie môže byť pre detského diváka vzrušujúce, ale na druhej strane aj nebezpečné. Ak totiž dieťaťu chýbajú v živote skutočné vzory, začne hľadať svoje vzory napr. v mediálnej ponuke. Takémuto javu sa odborné hovorí *psychický mechanizmus identifikácie s agresorom*. (Freudová, 2000, s. 5)

Skutočnosť, že dieťa potrebuje vzory, ktoré ho stimulujú k ľudsky dôstojnému životu, môžeme dokázať nasledujúcim textom.

Až do polovice 50-tych rokov sa každý študent psychológie či pedagogiky mohol v príslušnej literatúre dozvedieť, že: „*Človek sa rodí ako nie celkom hotová bytosť, ktorá je odkázaná na napodobňovanie, a preto potrebuje počas dlhého obdobia detstva a mladosti vzory...*“ (Mevesová, In: Kultúra, 1998, s. 16) Od polovice šesťdesiatych rokov sa začala teória a prax tejto pedagogickej premisy spochybňovať, a tak sa potreba výchovy stala pre pedagógov zbytočnou činnosťou. Antipedagogika vyslovila myšlienku: „*Človek je absolútne slobodný a on sám rozhoduje o tom, čo je a čo nie je preňho vhodné.*“ (Mevesová, In: Kultúra, 1998, s. 16) Ako tendencia bol tento „*duch v televízii*“ skutočne v dominantnom postavení. Začínala prevládať neselektívna ponuka, ktorá už detskému percipientovi dovoľovala, aby si vybralo, čo mu je primerané. Do popredia sa dostávalo centrum zábavy, násilia. Práve vtedy sa však ukázalo, že zástancovia spomínanej tézy sa mýlia a že dieťa je odkázané na vzory, ľudí, čo ho sprevádzajú, aby konalo dobro. (Mevesová, 1998, s. 16)

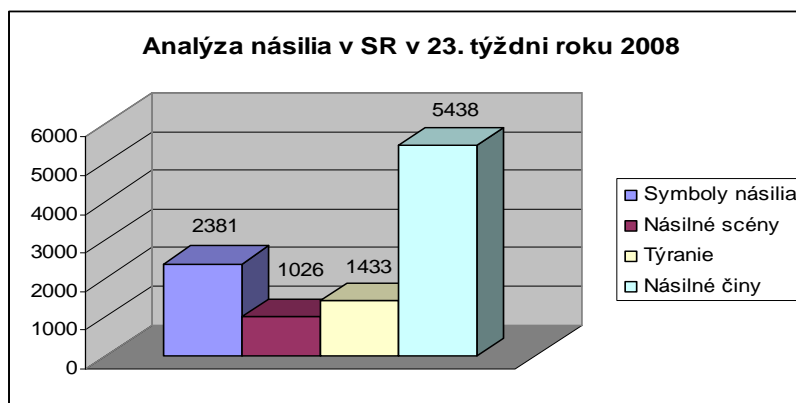
Neskôr, po zavedení káblovej televízie sa prišlo na skutočnosť, že filmy sa vo zvýšenej miere stali prostriedkom demonštrovania sexuality a agresie. „*Ak si človek*

nedáva pozor, je náchylný dávať viac priestoru tomu, čo je v jeho živote horšie a nie svojim lepším stránkam.“ (Mevesová, In: Kultúra, 1998, s. 16)

V dnešnej dobe sa intenzita násilia rapídne zvyšuje. Tento fakt potvrdila aj štúdia profesorov Guya Paqueta a Jaquesa de Guise z Lavalskej univerzity. Štúdia uskutočnená počas 7 rokov na 6 hlavných televíznych kanáloch v Kanade ukázala, že v období medzi rokmi 1993 a 2001 sa výskyt aktov fyzického násilia zvýšil o 378 %. Televízne programy obsahujú priemerne 40 aktov násilia za hodinu. (Fazik, 2009, s. 17)

Alarmujúce boli aj výsledky analýzy vysielania troch silných slovenských televíznych staníc – *TV Markíza, TV JOJ a STVI*, v ktorej sa pozorovalo odprezentované násilie počas jedného týždňa. Nasledujúci graf názorne ukazuje výsledky tohto výskumu.

Graf 1 Analýza násilia v SR v 23. týždni roku 2008

Zdroj: Mesárošová, In: *Sociálna prevencia*, 2009, s. 18

Výsledok: Počas jedného týždňa sa odvysielalo spolu: 2381 symbolov násilia, 1026 násilných scén, 1433 prejavov násilného správania (týranie) a 5438 násilných činov (z toho 411 prípadov slovnej agresivity, 1141 prípadov priameho fyzického násilia a 423 prípadov končiacich smrťou).

Človek ani nemusí byť odborník v mediálnej, pedagogickej či medicínskej oblasti, aby si dokázal uvedomiť, aký neblahý vplyv to môže mať na psychiku dieťaťa.

„Obrazy násilia a úchylného sexuálneho správania môžu do hĺbky modifikovať psychiku televízneho diváka, najmä mladistvého. Túto hlbokú poruchu charakterizuje strata morálneho zmyslu, ktorá môže mať následky počas celého života danej osoby (...),“

vysvetľuje Pavol Fazik, projektový manažér *Zodpovedne.sk*.⁶ (Fazik, In: Sociálna prevencia, 2009, s. 17) Takto prezentované mediálne násilie ovplyvňuje predovšetkým detského percipienta, ktorý je neschopný kriticky prijímať zobrazovanú agresivitu v médiách a zmerať tak následky svojich budúcich činov. Postupne dochádza k menšej či väčšej strate zmyslu pre realitu. (Fazik, 2009, s. 17)

2.2 Násilie v spravodajstve

Násilie zachytené v spravodajstve je reálnym odrazom skutočnosti, z toho dôvodu sa mu hovorí reálne násilie. Prezentácia reálnej agresivity v spravodajstve má omnoho väčší účinok na verejnosť ako ukážky strelby v akčných filmoch. (Nižňanský, 2008, s. 15) Samotné *televízne spravodajstvo* denne prináša drastické reportáže zobrazujúce zábery z teroristických akcií či samovražedné činy atentátnikov. Televízne správy, často plné násilia a nereálneho pohľadu na skutočný svet, môžu mať negatívne dôsledky (depresia) a priviesť dieťa ku skreslenej informovanosti o svete. Večerné televízne programy (ladené prevažne agresívne) sú najnebezpečnejšou časťou celodenného vysielania, pretože môže nastať u detí *hyperaktívny stav* vedúci príliš k veľkému citovému rozrušeniu. Ak sa dieťa denne pozerá na takto spracované spravodajstvo, postupne otupie a stáva sa ľahostajným voči prejavom násilia. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 2)

Fakt, že sa detská citlivosť na násilie otupuje, dokazuje aj Juraj Paučula, výkonný riaditeľ kampane „VYPNI TELKU, ZAPNI SEBA“:

„Pred šiestimi rokmi som zriadil súkromnú materskú školu, a tak mám možnosť pozorovať malých škôlkarov pri ich voľnej hre. Niektoré deti sa často hrajú na zaľúbených hrdinov z telenoviel, iné zase predvádzajú kúsky z akčných filmov. Štvorročná Monika a trojročný Janko ma nedávno pozvali zahrať sa na vraha, zlodēja a policajta. Vnímam, ako detskú citlivosť násilie na obrazovke najskôr šokuje a potom otupuje(...)“ (Paučula, In: Dieťa nielen pre rodičov, 2001, s. 38)

---

⁶*Zodpovedne.sk* je projekt o zodpovednom používaní mobilnej komunikácie, internetu a o bezpečnom využívaní informačno-komunikačných technológií deťmi a mládežou. Pripája sa tak k ďalším 35 projektom, ktoré bojujú proti nelegálnemu obsahu na celom svete, školí policajtov preventistov, ale aj učiteľov.

Platnosť pravidla „zlé správy sú dobré správy“, je nepochybná. Autor Michael Kunczik hovorí o troch možnostiach na jej vysvetlenie:

- Negatívne udalosti lepšie vyhovujú frekvenčnému kritériu ako udalosti pozitívne.
- Negatívne udalosti sú jednoznačné.
- Negatívne udalosti sa objavujú nečakane a náhle. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 2)

Negatívne udalosti s násilnými prvkami majú priamy vplyv na detského diváka. Spravodajstvo o kriminalite sa tak ako v televízii, tak aj v denníkoch teší najväčšej obľube medzi divákmi či čitateľmi. Z toho dôvodu médiá využívajú tento neutíchajúci záujem a uverejňujú takéto správy naozaj frekventovaným spôsobom. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 2)

2.3 Vplyv akčných filmov

Hranice medzi realitou a skutočnosťou sa pôsobením agresívnych televíznych scén u maloletých detí postupne stierajú. Dokumentujú to aj tragické udalosti, ktoré uvádzame ako príklady. (Fazik, 2009, s. 17)

Len sedemročný chlapec pozeral akčný film *Robocop*⁷, keď dvadsaťjedenročná upratovačka úplne prirodzene prepla na iný program. Chlapec vzápätí vyšiel z izby po otcovu pušku a vystrelil na ňu. Na druhý deň podľahla v nemocnici zraneniam. Z charakteristiky filmu *Robocop* je evidentne prítomná vlna agresivity, ktorá v sedemročnom divákovi mohla pôsobiť ako spúšťač jeho tragického násilného činu. (Fazik, 2009, 17)

Autor Peter Ondrejkovič zastáva názor, že zhliadnutie brutálneho filmového námetu sa stáva často spúšťačom deviantného správania. (Kunák, 2007, s. 95)

Konkrétne analýzy vypovedajú o negatívnom vplyve spomínaného filmu *Robocop* a svedčia o vzniku javu pomenovaného *proletariát svedomia* (*Gewissenproletariat*). V preklade to znamená, že deti začínajú bez akýchkoľvek výčitiek svedomia považovať brutalitu a agresivitu v televízii, v tlači či v literatúre za normu. Okrem toho televízia predkladá obraz nášho sveta v oveľa nebezpečnejšej forme, než v skutočnosti je. Tento

---

⁷ Charakteristika filmu: Spoločnosť Omni Consumer Products (OCP) sa usiluje o vybudovanie veľkomesta "Delta City". V ceste im ale stoja bezdomovci a tlupy mladých „Splatterpunkov“. OCP sa tak rozhodne pre radikálne riešenie. Naverbuje ozbrojenú komandu vojakov z amazonskej vojny, aby oblasť vyľudnili. A tak na územie „Splatterpunkov“ a bezdomovcov vtrhnú obrnené vozidlá, ktorých ozbrojené posádky násilím odvážajú tamojších usadlíkov do "rehabilitačných centier" a likvidujú tých, ktorí sa nechcú podriaďiť...

vplyv masmédií je označovaný ako **kultivačný efekt**. Práve tento fakt má za následok neprimerané a agresívne riešenie situácií u detí. (Bandura, 1973, s. 14) „*Dieťa našej doby vidí viac krvi než vojak v prvej línii. Pozná viac rafinovaných spôsobov mučenia ako skúsený gangster. Ľudia, ktorí mu zomreli pred očami, by naplnili obrovský masový hrob.*“ (Šverha, 2007, s. 25 – 26)

V akčnom filme sa jednotlivé sekvencie filmu striedajú veľmi rýchlo. Detská psychika však nie je pripravená na to, aby ich mohla spoľahlivo rozlíšiť. Film tak splýva do akejsi „šedej škvrny“, z ktorej do popredia vystupujú emočne zafarbené scény plné krvi, kriku, násilia. Následne sa vymenované scény/prejavy stavajú súčasťou vedomia dieťaťa. (Martínek, 2009, s. 79)

Najhorším možným variantom je, keď sa *kladný akčný hrdina správa agresívnym spôsobom*. Bráni síce slabších jedincov, pomáha bezbranným, na ich ochranu/obranu však používa nevhodnú formu: *násilie*.⁸ Čím častejšie malé dieťa tieto filmy sleduje, tým viac si vo svojej psychike, tzv. *pamätových mapách* fixuje scény kladných akčných hrdinov. Ak príde následne do širšieho sociálneho prostredia (škola), môže sa dostať do konfliktnej situácie. Takáto situácia mu môže pripomenúť scénu z akčného filmu, ktorú prežíval jeho kladný hrdina. V tomto momente sa prejaví tzv. *oživenie scenára násilia*, kedy sa dieťa začne samého seba pýtať: *Ako by sa zachoval môj kladný akčný hrdina?* Realita takýchto myšlienkových pochodov býva taká, že správanie hrdinu dieťa napodobňuje⁹ (bizarné údery, kopance či rany). Agresívne správanie sa u dieťaťa ešte viac posilní keď zistí, že sa ho ostatní spolužiaci boja. (Martínek, 2009, s. 79)

Takéto prejavy nastávajú zvyčajne u desať až dvanásťročných detí, kedy sa oslabuje citová senzibilita a nastupuje výrazná bezcitnosť voči cudziemu okoliu. Práve v tomto veku sa začína u nich prebúdzajú potreba *osobných vzorov* (napr. identifikácia s kladným akčným hrdinom). Takéto postavy im mimoriadne imponujú a slúžia ako model napodobňovania. „*Výsledky mnohých výskumov ukázali, že naopak výchovné filmy vnímajú deti bez záujmu.*“ (Koblewska, 1969, s. 99) Hrdinovia v takýchto filmoch sú totiž často priemerní, konajú pasívne, a tak sa pre malých divákov nemôžu stať osobným vzorom. (Koblewska, 1969, s. 98)

---

⁸ Kladný akčný hrdina Robocop vo filme Robocop stojí na strane dobra, k porazeniu negatívnych hrdinov však používa násilie a jeho hlavným krédom je Pomsta.

⁹ Stein a Friedrich zistili, že deti majú tendenciu napodobňovať dospelých, či už v realite alebo v televízii (teória sociálneho učenia). (Jaššová, 2000, s. 5)

„Nebezpečným osobným vzorom môže byť deťom v tomto vývinovom období najmä záporný hrdina diela z oblasti dobrodružnej a kriminálnej tvorby (...) Režiséri neraz dávajú takejto postave veľa príťažlivých črt.“ (Koblewska, 1969, s.100)

Veľmi príťažlivé môže byť aj televízne násilie spojené s humorom. Takéto násilie diváci interpretujú ako menej poškodzujúce, aj keď ho vykonáva záporný hrdina. Humor sa v tomto prípade javí ako odmena za násilie. (Mesárošová – Poláčková, 2003, s. 64)

Veľa psychológov sa domnievalo, že už samotný fakt prehry záporného hrdinu na konci filmu presvedčí deti, že zločin sa nevypláca. V roku 1960 však uskutočnila psychologička Hilda Himmelweitová výskum v ktorom sa preukázalo, že ani vedomie o treste nezmenšuje sympatie detí k zločincovi, a to vtedy, keď túto postavu reprezentuje sympatický herec. Deti dokonca ľutujú zločinca, ktorému sa nepodarilo vykonať „ideálny zločin“. (Koblewska, 1969, s. 98 – 100)

Slovník dnešných detí obsahuje veľa vulgarizmov, ktoré sa neštítia používať ani pred autoritou – dospelými. Je pravdou, že veľa z toho deti príjmu práve zo školského prostredia (vplyv vrstovníkov/spolužiakov). Dôležité je však poznamenať, že spomínaní akční hrdinovia k prezentácii svojej sily, neohrozenosti či naopak k vyvolaniu smiechu u divákov používajú často vulgárne dorozumievacie prostriedky. (Martínek, 2009, s. 80)

Podľa odborníkov je dnes ťažisko problému (násilia v televízii) presunuté skôr na účel použitej agresivity a formu jej znázorňovania. (Kunák, 2007, s. 98)

Aj kriminálny film môže zdôrazniť rozlíšenie medzi dobrom a zlom. V súčasnosti sme síce svedkami kladných hrdinov bojujúcich skôr prostriedkami záporných hrdinov, ale stále sa dajú nájsť aj svetlé výnimky. Takýmito príkladmi sú napr. série detektívov *Derrick* a *Columbo*, ktoré vyznievajú pozitívne. (Mevesová, 1996, s. 16)

„Dôležité je, aby agresívne správanie bolo patrične potrestané a nie, aby sa glorifikovalo a odmeňovalo. Pozitívny hrdina by ani nemal používať násilnicke metódy. Mal by predstavovať pozitívny model na identifikáciu dieťaťa a tým aj používať prijateľné formy správania.“ (Kunák, 2007, s. 98) Inak povedané, násilie nemusí mať deštruktívne účinky, ak je deťom prezentované v kontexte, ktorý týmto prejavom dáva zmysel v prijatom kultúrnom okruhu. Až násilie, ktoré je vyňaté zo vzťahového a kultúrneho kontextu predstavuje hrozbu pre spoločnosť. (Kunák, 2007, s. 98)

2.4 Vplyv kreslených filmov a rozprávok

Klasické rozprávky nám odpovedajú na niektoré základné psychické potreby rozvíjajúcich sa detí. Môžu odrážať vzťah k súrodencom, potrebu opatrnosti k cudzím ľuďom (*Perníková chalúpka*), vzťah k rodičom – aj k nevlastným – zlá macocha a slabý otec (*Popoluška*), ukazujú potrebu zvládnutia strachu, dobra, morálky či hľadanie pravého zmyslu života. V klasických rozprávkach pretrvávajú aj záporné prvky, pretože obsahujú násilné scény a obsahy (ježibaba zhorí v peci). Napriek tomu však *obsahujú morálne poučenie, ktoré pramení z ľudskej múdrosti*. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 3)

Potrebu odlíšenia dobra a zla v príbehu, rozprávke či vo filme zdôrazňuje aj autorka Minichová: „*V opačnom prípade dochádza k ich zlievaniu a dominantou príbehu sa stáva akcia (...)*“ (Minichová, 1997, s. 1)

Už od útleho veku rodičia (či už vedome alebo nevedome) predkladajú deťom vzory agresívneho správania. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 3) Rodičia berú za samozrejmosť, že prevádzkovatelia televíznych staníc už celé roky uvádzajú kreslené filmy či rozprávky medzi siedmou a ôsmou hodinou ráno s istotou, že budú sprevádzať prebúdzanie malých divákov. Podľa výsledkov sheffieldského výskumu až 70 % všetkých prejavov násilia malo nereálny základ, pričom najväčší podiel pripadá práve na kreslené filmy určené deťom. (Šverha, 2007, s. 25)

V programoch pre najmenších sa nachádza skutočne veľa násilia a tento fakt by si mali plne uvedomiť najmä odborníci, vychovávatelia a rodičia. Násilie v rozprávkach má často mäkšiu, jemnejšiu podobu: *bitky, nadávky, naháňačky, vyhrážky*, ale to neznamená, že môžeme podceňovať jeho celkový negatívny vplyv na detskú psychiku. Existujú názory, že takýmto spôsobom si producenti formujú detského diváka, ktorý v dospelom veku úplne prirodzeným spôsobom prejde na reálne, resp. nekreslené násilné filmy. (Šverha, 2007, s. 27)

Celý rad ďalších odborných štúdií svedčí o negatívnom pôsobení rozprávok v rannú hodinu, pretože „*dezorientujú deti vo chvíli, keď sa ich myseľ len ťažko prispôbuje každodennej dynamike*“. (Moia, 2007, s. 21) Deti totiž nemajú čas spracovať to, čo ráno videli, a tak v sebe ukladajú jednotlivé farebné obrazy bez kritického hodnotenia. V škole je potom potrebné vytvoriť vhodné podmienky na konkrétne požiadavky vyučovania, a práve na tomto mieste môže vzniknúť vážny problém. Dieťa musí s námahou potláčať virtuálnu fantastiku, ktorá sa sledovaním ranných detských rozprávok uložila v jeho podvedomí. (Moia, 2007, s. 21)

Z uvedeného je teda zrejme, ako môže nevinné sledovanie ranných animovaných programov negatívne pôsobiť na psychiku detského jedinca. Samotný výber kreslených filmov tiež nie je jednoduchý. Ponuka verejných či súkromných staníc sa podriaďuje požiadavkám súčasnej „televíznej módy“. (Moia, 2007, s. 21)

Počet rozprávok, v ktorých sú zobrazované agresívne scény v súčasnosti narastá.¹⁰

V našom prípade uvádzame tri rozprávky/seriály (Tom a Jerry, Pokémon, Southpark), v ktorých sme analyzovali prezentované násilie.

Tom a Jerry. Naoko obyčajné príbehy Toma a Jerryho, tak vtipne spracované ako pre deti tak aj dospelých, sú však vo svojej podstate plné agresivity. V každom príbehu, v každej časti je telo či už myšky Jerryho alebo kocúra Toma nejakým spôsobom zdeformované či zmračené. Napríklad v jednej časti tejto rozprávky/seriálu mal kocúr Tom pribité nohy k eskalátoru. Keď sa kocúr dostal na koniec eskalátora, bol celý zošrotovaný a zostali z neho len vytreštené oči. Vzápätí sa však jeho poškodené telo vrátilo do pôvodného stavu a práve na tomto úseku vzniká vážny problém. Ťažko je rozlíšiť, kto je v tomto kreslenom seriáli prezentovaný ako kladný hrdina a kto ako antihrdina. Po zrelej úvahe dospejeme k záveru, že to nie je v tejto kreslenej rozprávke jasne definované. Obe postavičky sa k sebe totiž správajú zákerne, čím nemôže vzniknúť priestor na vytvorenie prototypu kladného hrdinu. Dieťa však vníma rozprávky na vizuálnej, teda zrakovej úrovni. Čo presne teda vidí zobrazené? (Martínek, 2009, s. 80)

Na prvý pohľad sú Tom aj Jerry veľmi milé, rozprávkové postavičky, ktoré však v priebehu rozvíjajúceho sa príbehu začínajú používať rôzne formy násilia. Na konci príbehu sú však živí a zdraví, a tak má dieťa pocit, že agresivita je prijateľný spôsob vyriešenia konfliktov.

Obrázok 1 Ukážka násilnej scény z rozprávky *Tom a Jerry* (www. starstore.com [online])

¹⁰ Aj kreslené komiksy sú príkladom, kde sa zobrazuje veľká dávka násilných činov každého druhu. Podľa autora Dušana Hapalu sa za hodinu sledovaného vysielania v komiksoch objavilo 34-krát násilie, prenasledovanie, úskoky a bitky. (Hapala, 2009, s. 17)

Samotná schéma rozprávok, v ktorej dobro zvíťazí nad zlom zodpovedá mravnému úsudku detí. Problém je však v rozsahu odmien, ktorý je veľmi chudobný a naopak, rozsah trestov zase bohatý. Odmeny bývajú často veľmi primitívne, napríklad kladný hrdina si vydobyje moc (pastier získa kráľovskú korunu) a získa tak trvalé bohatstvo. Cennejšie odmeny sa v rozprávkach vyskytujú zriedkavejšie (hrdina získa zdravie pre blízkeho človeka). (Koblewska, 1969, s. 96)

Skutočný problém nastáva až pri trestoch, ktoré sú prevažne fyzickými trestami a vyznačujú sa na mnohých miestach mimoriadnou krutosťou. Takéto fyzické surovosti môžu viesť u detí ku krutosti, ktorá nemá nič spoločné so skutočnou spravodlivosťou. (Koblewska, 1969, s. 96)

Niektorí filmoví tvorcovia vytvárajú vo svojich dielach tzv. *dočasné tresty*, kde sa deti menia na starcov (napr. ako trest za ustavičné márnenie času).¹¹ Prekvapivým faktom je, že mnohé deti sú zástancami myšlienky „oko za oko“ a spravodlivý trest im jednoducho nestačí. Vedomým výchovným úsilím rôznych autorít však môžeme potláčať a hlavne nerozvíjať takéto agresívne myšlienkové prejavy u detí. (Koblewska, 1969, s. 97)

Pokémon. Za posledných desať rokov vyprodukovali počítače japonských expertov čoraz prítlačivejšie a rafinovanejšie klony tej istej jednoduchej myšlienky: „*Hypertechnický kladný hrdina, ktorý vyhráva v boji proti skazeným a zlým príšerám. Poslanie je vždy hyperbolické, vlastne planetárne. Zachrániť svet pred zničením, zabrániť invázii skazených votrelcov(...) Bojuje sa vždy do poslednej kvapky krvi (...) Kto prehrá, zmení sa na hŕbu šrotu (...)*“ (Moia, 2007, s. 27)

Takýmto obsahom sa vyznačujú rozprávky s postmodernými vojnovými kresbami ako napr. *Pokémon*¹² či *Dragonballs*, v ktorých vyspelá technika potlačila detskú tvorivosť a fantáziu. Hudba v pozadí je vždy hrozivá a vyvoláva pocit úzkosti. Aj keď v závere zvíťazí dobro nad zlom, vždy ide o dobro, ktoré nosí chladnú tvár a futuristický vzhľad. Takto stvárnené postavičky nevedia a možno ani nemôžu vyjadriť nijaký cit. (Moia, 2007, s. 27)

---

¹¹ Koblewska, J.: „*Takýto druh trestu sme mali možnosť vidieť v sovietskom filme Poveš' o stratenom čase od režiséra Alexandra Ptuška.*“ (Koblewska, 1969, 97)

¹² Detskí diváci sa mali možnosť zoznámiť s japonským kresleným seriálom Pokémon ešte pred jeho uvedením na televíznu scénu a to prostredníctvom počítačovej hry *Nintendo*.

Martin Herzán¹³ uvádza vo svojej knihe *Totalitní světovláda*, konkrétny príklad japonskej rozprávky *Pokémon* a jej negatívneho vplyvu na psychiku detského diváka.

Dňa 16. decembra 1997 o 18:50 hod. sledovali nič netušiace japonské deti v televízii kreslenú postavičku *Pikaču* zo spomínanej rozprávky *Pokémon*, keď boli doslova masovo zasiahnuté zábleskom z televíznej obrazovky. Po tomto zásahu sa deti dostali do tranzu, stavu podobného hypnóze a začali sa zvíjať ako v záchvate. Aj keď v tomto okamihu ovládala televízia všetkých divákov, najhoršie si to odnieslo okolo 700 Japoncov, u ktorých sa prejavovali až životné nebezpečné stavy. Ešte 24 hodín po odvysielaní tejto časti *Pokémona* muselo zostať v nemocnici 208 z týchto 700 ľudí. Celkovo sa obeť počítajú na milióny a toto číslo zahŕňa predovšetkým detských percipientov. (Herzán, 2000, 68)

Po incidente priznal aj programový riaditeľ TV, Hironari Mori, že pri sledovaní programu sa mu vtedy zatmelo pred očami. Incident mali vyšetrovať nezávislí experti, ale celý prípad bol nakoniec umlčaný. (Herzán, 2000, 68)

Obrázok 2 Záber rozhnevaného Pokémona z kresleného seriálu *Pokémon* (pokemon-anime.wbs.cz [online])

Autor Martin Herzán sa v jeho knihe *Totalitní světovláda* zaoberá aj pôsobením televízie na detského percipienta a tvrdí, že vec má oveľa masovejší charakter ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Martin Herzán je totiž presvedčený, že televízia neslúži iba na politické či náladové ovládanie občanov (tzv. brainwashing),¹⁴ ale predovšetkým drastickým spôsobom vychováva svojich občanov už od útleho veku, a to *zasahovaním do detského vysielania*. Existujú rôzne ideologicky zamerané rozprávky s ústredným heslom *V jednote je sila*. Práve takéto rozprávky majú podľa Martina Herzána formovať dušu

¹³ Český autor literatúry faktu, bojovník za ľudské práva, aktivista humanitárnych organizácií a reprezentant demokratických noriem.

¹⁴ Slovenský preklad tohto anglického výrazu je *vymývanie mozgov*. Autor Martin Herzán uvádza, že v televízii sa to deje prostredníctvom reklám, správ, filmov, ale aj detských rozprávok, kde je podvedome uložená určitá informácia pre manipuláciu spoločnosti.

mladého človeka k myšlienke jednej globálnej svetovlády. Ide o tzv. *podprahovo vložené informácie*. (Herzán, 2000, 68)

V Rusku existujú dôkazy, že vláda vyvoláva agresívne správanie občanov (vrátane detí) pomocou skrytých a upravených obrázkov v televíznom vysielaní pôsobením zvláštnych zvukových vln. Sem patria aj nízkofrekvenčné vysielania v rozhlase.¹⁵

Televízna manipulácia a skrytá agresia je najjednoduchší spôsob ovládania ľudí. Martin Herzán tvrdí, že si za to môžeme tak trochu sami, keď si každý deň sadáme k televízii, aby sme si pri nej trochu „odpočinuli“. (Herzán, 2000, 68)

South Park. Ďalším príkladom nevhodného kresleného filmu „made in USA“, bol prípad kresleného filmu *South Park*. Postavičky tu hovorili vulgárnym jazykom s neustále prítomným sexuálnym podtónom.

Zodpovední pracovníci kanálu *Mediaset* sa nakoniec rozhodli presunúť seriál na neskoré večerné hodiny a napokon zastaviť jeho vysielanie ešte pred odvysielaním posledných dielov. (Moia, 2007, s. 32)

Obrázok 3 Hlavné postavičky z kresleného filmu *South Park* pri krviprelievaní (www.cucaj.sk [online])

2.5 Výskumy v oblasti televíznej agresivity

Autorka Jana Koblewska uskutočnila v rokoch 1963 – 1965 vo Varšave výskum, ktorý podrobne analyzoval rôzne druhy filmových ukrutností¹⁶ pôsobiacich na mentalitu chlapcov a dievčat.¹⁷

¹⁵ Sovieti pred rokom 1978 vysielali silné nízkofrekvenčné signály, ktoré urobili z obyvateľov Kanady v mestách Eugene, Bend, Portland, Timmins a Kirkland Lake psychicky narušených občanov s agresívnym správaním (Herzán, 2000, s. 68)

¹⁶ Dokumentárny druh filmov: *Mein Kampf* (masové vraždenie ľudí), *Las Hurdas* (bieda ľudí a smrť zvierat). Poetický druh: *Biela hriva* a *Štyridsiatyprvý*. Kriminálny film: *Tisíc očí doktora Mabusa*. Western: *Mesto bez práva*. Psychologické a spoločenské drámy: *Hirošima moja láska*, *Žeriavy letia*, *Koniec nášho sveta*, *Hlavná ulica*, *Medzi brehmi* a napokon aj historicko-dobrodružný film *Križiaci*.

¹⁷ Skúmané osoby boli žiakmi VI, VII, VIII a IX. ročníka.

Prevažná väčšina dievčat aj chlapcov si zapamätala scény z hitlerovských koncentračných táborov, vraždy, popravy, mučenie, samovraždy, znásilnenie, bombardovanie miest, týranie zvierat či slabších jedincov, bojové scény a podobne.

Nežnejšie pohlavie prežívalo tieto scény veľmi intenzívne a reagovalo na drastické scény oveľa silnejšie ako chlapci. Dievčatá si nielenže zapamätali viac scén surovostí a ukrutností v skúmaných filmoch, ale vedeli ich následne opísať veľmi plasticky.

Agresia sa prejavila v tom, že veľmi vyčítavým a ostrým spôsobom vyjadrovali svoj názor na daný film a prejavovali tak svoj odpor voči obsahu kontroverzného diela. Mimoriadne silno sa u dievčat prejavila nechť k filmom, ktoré končili tragicky. Strelba a bojové scény vo westernoch nevyvolávala v ich psychike výraznejšie zmeny stavu.

Zo všetkých skúmaných filmov najtragickejšie skončilo dielo *Medzi brehmi*. Deti sa vyjadrovali, že bolo použitých veľa drastických scén len pre efekt a ešte 4 dni po odvysielaní filmu boli ich výroky agresívne. Mimoriadne silné scény vo filmoch *Koniec nášho sveta* či *Križiaci* vyvolali u chlapcov a dievčat zvýšené reakcie hnevu a strachu. Dôležité bolo zistenie, že detailné scény pôsobia silnejšie ako zábery celkové. (Koblewska, 1969, s. 119)

Záver **výskumu**: Fyzická krutosť pôsobí na deti/mládež silnejšie ako iné formy. Sila, ktorou drastická scéna pôsobí na malého dávkou závisí od toho, koho sa daná surovosť/krutosť dotýka a kto ju vykonáva. Ak trpí nejaká sympatická postava vo filme, divák je rozhorčený. Ak však sympatická postava niekomu spôsobí utrpenie, deti/mládež to prijímajú s istým zadosťučinením.

Ďalej sa zistilo, že sa divák stotožňuje s tým, čo prebieha na filmovom plátne a súčasne v jeho živote. Ak sa napr. chlapec v reálnom živote bojí hadov, mimoriadne silne bude reagovať na scénu s hadmi (dostaví sa pocit strachu). Po skončení filmu plného agresívnych detailných záberov sa u dievčat vyskytuje aj výrazná perseverácia¹⁸ strachu, čo sa prejavuje zvýšenou podráždenosťou a únavou.

Avšak nielen samotný obsah filmu či relácie určuje citovú reakciu detí, ale ďalším nemenej dôležitým činiteľom sú životné skúsenosti a individuálne vlastnosti divákov. Výsledky tohto výskumu jednoznačne dokazujú, že filmové scény ukrutností a hrôzy vplývajú ako na psychický, tak na fyzický vývin detí a dospievajúcej mládeže. (Koblewska, 1969, s. 122)

---

¹⁸ Koblewska, J.: „Perseverácia je v psychológii tendencia predstáv, aby zotrvali, znova sa vybavovali, alebo sa vracali.“ (Koblewska, 1969, s. 122)

Aj keď bol tento výskum uskutočnený v 60-tych rokoch 20. storočia, môžeme aj v súčasnej dobe považovať jeho závery a hodnotenia za pravdivé a nadčasové.

V 60-tych rokoch 20. storočia sa robili aj ďalšie experimenty s deťmi, ktoré dokázali, že detský divák napodobňuje to, čo mu predkladá televízna scéna. Faktom je, že napodobňovanie televíznych scén sa deje už v materskej škôlke. (Kunák, 2007, s. 92)

Tento predpoklad potvrdzuje vo svojich štúdiách autor Henry Murray, kde vyhlasuje, „že už veľmi malé deti, dokonca už ročné, dokážu napodobňovať to, čo videli v televízii. Napr. kreslené seriály, v ktorých sa postavy správajú agresívne, zvyšujú celkovo fyzickú aktivitu detí z materských škôl a zvyšujú ich agresivitu voči ostatným deťom a hračkám.“ (Šverha, 2007, s. 92)

V tejto súvislosti možno spomenúť aj tzv. *pondelkový syndróm*, ktorý označuje zvýšenú agresivitu detí v materských školách a v školách. Deti počas víkendu nadobudnú určité formy agresie z televízie a uvedeným spôsobom nastáva u nich odreagovanie agresivity. (Šverha, 2007, s. 32)

Agresivitu a násilné činy v televízii analyzoval rakúsky prieskum, v ktorom sa zistilo, že dieťa do 12 rokov života je svedkom približne 100 000 násilných trestných činov a vidí v TV priemerne 10 000 vražd. Rakúska televízna stanica ORF uvádza, že deti chcú najviac vidieť trikové horory a filmy. Až neuveriteľných 69 % detských percipientov uprednostňuje trikové filmy so sprevádzanou brutalitou, napr. *Kung Fu, Ninja Turtles*.

Dokonca už kreslený seriál *Ninja korytnačky* otvoril úvahy na tému: *Môžu filmy určené deťom zobrazovať kruté bojové scény?* (Hojsíková, 2002, s. 12) Väčšina expertov na detskú psychiku kategoricky trvala na ich okamžitom stiahnutí, vysielali sa však naďalej, a to dokonca v detskom vysielacom čase.

Obrázok 4 Bojová scéna z kresleného seriálu *Ninja korytnačky*
(www.videogamesrepublic.com [online])

Akoby to nestačilo, filmoví tvorcovia zašli ešte ďalej, a tak uzrel svetlo sveta film *Ninja korytnačky III*. Z obsahu tohto filmu možno vyňať nasledujúci slovník: „debil“, „kretén“, „ty hnusná kopa hnoja“ alebo ešte expresívnejšie slová: „nenávidím ťa“, „zastrelím ťa“ či „zabijem ťa“. *„Na desať úderov jedno pohladenie – taká je bilancia emocionálnych podnetov, ktoré ponúkajú seriály Ninja.* (Jaššová, In: Učiteľské noviny, 1996, s. 10)

Dôkaz, aký silný vplyv môže mať násilná mediálna scéna na mladého človeka, je tragický prípad jedného študenta, ktorý sa inšpiroval filmom *Kung Fu*. V roku 2002 perfektne vycvičený a vyzbrojený 19-ročný študent gymnázia prezlečený za *Ninja bojovníka* zmasakroval v nemeckom Erfurte 14 učiteľov a dve študentky. Dodnes sa vedú polemiky, čo bolo spúšťačom jeho agresívneho činu. *„Najsmutnejšie na takýchto prípadoch je, že dieťa, z ktorého sa stane agresor, necíti pocit viny. Vplyvom krutých mediálnych zobrazení (ale samozrejme aj iných faktorov) sa zvyšuje prah tolerancie na ľudskú agresiu a dieťa sa tým desenzibiluje k reálnemu násiliu.“* (Kunák, 2007, s. 103)

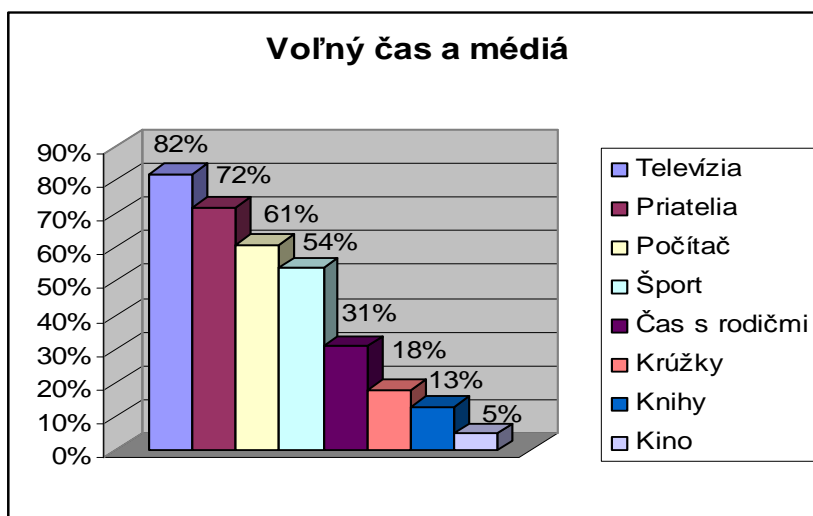
Dieťa má pomerne malú rozlišovaciu schopnosť toho, čo je skutočnosť a čo fikcia. Účinky tejto dezinformácie sa prejavujú *deformáciou reality, rodiny, tradičných hodnôt, liberalizáciou, ale aj sexuálnou depriváciou.* (Martínek, 2009, s. 78) Výsledky nasledujúceho výskumu potvrdzujú toto tvrdenie.

Máš radšej svojho otca alebo televíziu? znela otázka, ktorú položili deťom v rámci istého výskumu v USA. Výsledok bol skutočne prekvapujúci: 44 % z celkove 156 opýtaných detí predškolského veku sa rozhodlo pre televíziu. (Mevesová, 1996, s. 10)

Ako posledný výskum uvádzame experiment Ľudmily Klimovej a Ľuboslavy Sejčovej z roku 2007. Aj keď tento výskum z časového hľadiska nie je najnovší, spôsob, akým bol spracovaný veľmi kvalitne a predovšetkým rozsiahlo analyzuje vplyv mediálneho násillia na deti a mládež.

Výskumná vzorka: Žiaci základnej (6. a 9. ročník III. Základnej školy vo Svidníku) a strednej školy (2 a 3. roč. SOU-odevná na Ul. Arm. Generála Ludvíka Svobodu vo Svidníku) vo veku 11-18 rokov. Celkový počet 98 respondentov: 53 chlapcov (54 %), 45 dievčat (46 %). Nasledujúce grafy ilustrujú vyššie uvedený výskum.

Graf 2 Voľný čas a médiá

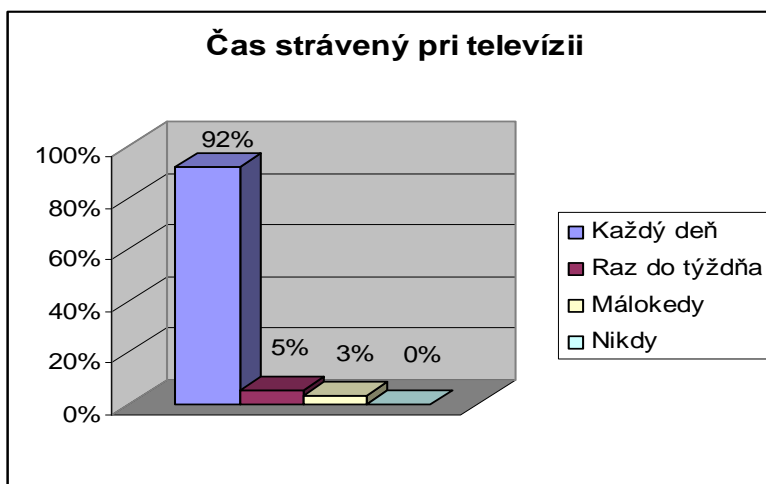

Zdroj: Klimová. – Sejčová, In: Vychovávateľ, 2008, s. 5

Z uvedeného grafu môžeme vidieť, že 82 % detí trávi čas pri televízore, potom idú von s priateľmi 72 %, hru na počítači preferuje 61 %, 54 % športuje, čas s rodičmi trávi 31 %, krúžky navštevuje 18 %, knihy číta 13 % a kino navštevuje 5 % respondentov.

Výsledok: Televízia patrí medzi najfrekventovanejšie voľnočasové aktivity.

Graf 3 Čas strávený pri televízii

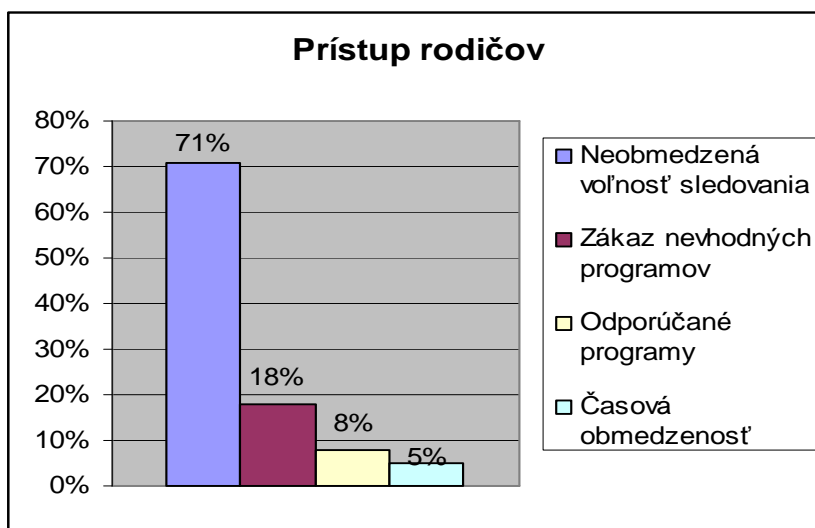

Zdroj: Klimová – Sejčová, In: Vychovávateľ, 2008, s. 5

Z opýtaných respondentov pozerá televíziu každý deň 92 %, raz do týždňa 5 %, málokedy 3 %, nikdy 0 %.

Výsledok: 92 % detí pozerá televíziu každý deň.

Graf 4 Prístup rodičov

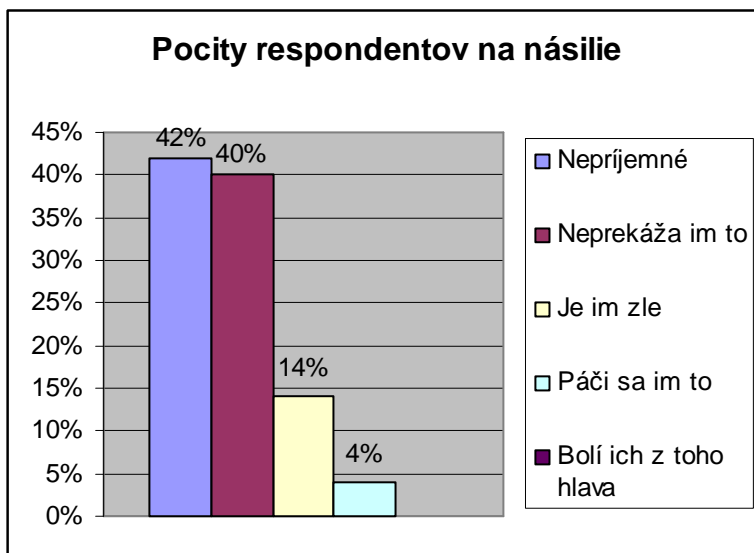

Zdroj: Klimová – Sejčová, In: Vychovávateľ, 2008, s. 5

Z prístupu rodičov k sledovaniu programov vyplýva, že 71 % detí má neobmedzenú voľnosť sledovania, 18 % má zákaz nevhodných filmov, 8 % rodičov odporúča deťom niektoré programy a obmedzenie času sledovania televízie má 5 % detí.

Výsledok: Rodičia majú minimálny vplyv na výber programov u detí.

Graf 5 Pocity respondentov na násilie

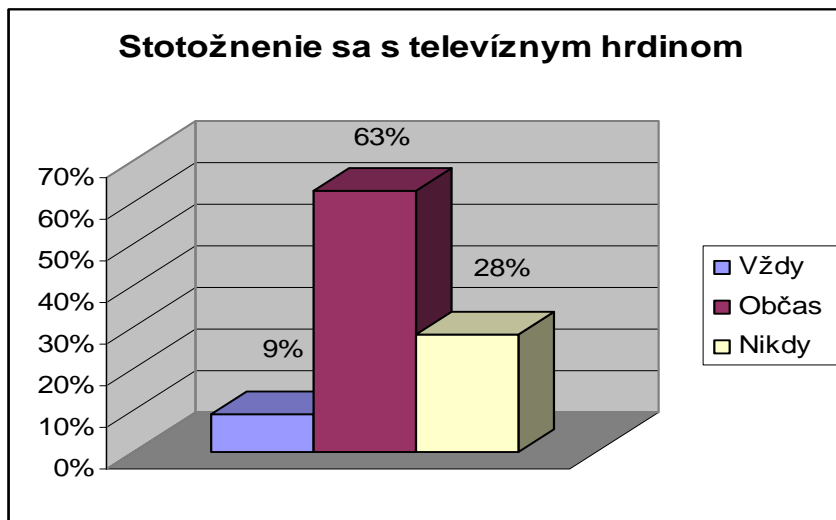

Zdroj: Klimová – Sejčová, In: Vychovávateľ, 2008, s. 5

Graf 4 nám ukazuje nasledujúce hodnoty: 42 % detí prežíva pri televíznom násilí nepríjemné pocity, 40 % prezentované násilie neprekáža, 14 % je zle, 4 % sa to páči a 0 % opýtaných bolí z toho hlava.

Výsledok: Viac ako polovici je to nepríjemné, ale až 44 % takáto forma neprekáža, dokonca niektorým opýtaným sa ponúkané násilie aj páči.

Graf 6 Možné dôsledky nevhodných obsahov

Zdroj: Klimová – Sejčová, In: Vychovávateľ, 2008, s. 5

V poslednom grafe nášho výskumu vidíme, že 63 % detí by sa občas chcelo správať ako ich televízni hrdinovia, 9 % by sa tak chcelo správať vždy a 28 % nikdy.

Výsledok: Z tejto časti výskumu vyplýva vysoká možnosť vplyvu médií na deti a mládež. Násilie ako sme si povedali už v predchádzajúcich častiach môže používať aj kladný hrdina.

V nadväznosti na Graf 6 Možné dôsledky nevhodných obsahov uvádzame tvrdenie R. Foxa, podľa ktorého si deti môžu osvojiť negatívne spôsoby správania sledovaním nevhodných mediálnych obsahov ak spĺňajú tieto podmienky:

1. keď sa kriminálne diela objavujú v televízii pravidelne v rovnakom čase (v ten istý deň v týždni a v tú istú hodinu)
2. ak sa v televízii alebo v kine ukazuje celý priebeh priestupku a to v dramatickej forme
3. ak sa samovražda alebo nejaký zločin sníma v detailných záberoch (Kunák, 2007, s. 100)

Prekvapujúci je fakt, že nielen scény plné násilia, vrážd a surovostí, ale aj diela zdanlivo bez dramatického napätia môžu vyvolať u detí silné citové reakcie. Dvaja francúzski lekári zažili prípad 14-ročnej dievčiny, u ktorej sa objavila hysterická slepota po tom, čo videla film *Pastorálna symfónia*. Hrdinka toho francúzskeho filmu bola slepá od narodenia. Psychológ Wolfgang Brudney tvrdí, že psychické traumy tak môžu spôsobiť aj na prvý pohľad neškodné filmy. (Koblewska, 1969, s. 115)

Iným príkladom sú filmy, v ktorých človeka napadne divé zviera. Autor Daniel Brudney dokazuje, že takéto scény vyvolávajú u detí rovnaké pocity ako mučenie či vraždy. U desať až dvanásťročných detí sa následne dostaví pocit strachu, ktorý sa znásobí v prípade, ak im filmové scény pripomínajú ich vlastné prostredie. (Koblewska, 1969, s. 115)

Televízia a rodinné vzťahy. Sledovanie televízie môže pôsobiť aj na *väzbu rodinných vzťahov*. V niektorých rodinách plní televízia funkciu akejsi „tretej babičky“, rodičia k nej odkladajú deti vo chvíľach, keď sa im nemôžu z rôznych dôvodov venovať. Televízia teda do istej miery supluje rodičovskú úlohu. (Jirák – Mičienka a kol., 2007, s. 43)

V správe, ktorú vypracovalo UNESCO sa uvádza, že asi štvrtina mládeže medzi šiestym a trinástym rokom sleduje televízne programy aj po dvadsiatej druhej hodine. (Bieleková, 2010, s. 260)

Vplyv televízie na školský prospech dieťaťa. Autori Ján Jirák a Marek Mičienka uvádzajú, že sledovanie nevhodných televíznych obsahov ovplyvňuje aj školské výsledky u detí. V tomto prípade platí priama úmera: *Čím viac času strávi dieťa pri televíznej obrazovke, tým horších výsledkov dosahuje*.

Nemeckí psychológovia a psychiatri sa prikláňajú k tomuto názoru, keď tvrdia: „*Vplyv sledovania násilníckych filmov na správanie maloletých a na školské výsledky, bol jednoznačne hodnotený ako devastujúci.*“ (Šverha, 2007, s. 27) Ak sa k tomu pridá agresivita zobrazovaná v tomto médiu, načrtáva sa tu vážny problém súvisiaci s budúcim psychickým vývojom dieťaťa. Koľko rodičov naozaj kontroluje, čo ich dieťa v televízii pozerá? Podľa rôznych výskumov¹⁹ sú pre deti najvhodnejšie vedomostné relácie a výchovné seriály. (Kunák, 2007, s. 105)

---

¹⁹ Autor Kunák vo svojej publikácii *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež* neuviedol konkrétne názvy ani roky výskumov.

Vplyv rodiny a školy. Pud sexuality a agresie je u ľudí oveľa väčší, než si to uvedomujú alebo chcú pripustiť. Tento pud sa však stupňuje, ak sa mu poskytne neobmedzený priestor. Mnohé prípady stále iba potvrdzujú, že nemožno vylúčiť, že sa človek stane násilným deviantom, brutálnym kanibalom či sadistom (po vzhliadnutí násilného filmu), ale toto nebezpečenstvo nie je u každého človeka rovnaké. (Mevesová, 1996, s. 16)

Expertí zaoberajúci sa vplyvom mediálneho násilia na dieťa však zdôrazňujú, že tento vplyv nemožno skúmať oddelene od ďalších vplyvov, ktoré na deti pôsobia. Hĺbková psychológia dokázala, že na vznik takéhoto potenciálu majú vplyv rozmanité faktory: *zanedbávanie, násilná drezúra, vyvolávanie strachu*. (Mevesová, 1996, s. 16) Vo všeobecnosti sa dá povedať, že je v tomto smere dôležitý *vplyv prostredia (rodina, škola)*, v ktorom deti žijú. (Jiráček – Mičineka. a kol., 2007, s. 43)

2.6 Pornografia v médiách

Niektorí odborníci používajú pre charakterizovanie súčasnej mediálnej tvorby termín „*troch S*“ – senzácia, sadizmus, sex. Súčasná civilizácia vytvára mnoho príležitostí pre predčasné a hlavne škodlivé vzrušovanie sexuálnych predstáv. Predčasné prebudenie pohlavného pudu vedie k nekritickému postoju k životným a morálnym hodnotám, k promiskuite, k sexuálnej nezodpovednosti a v najhoršom prípade ku tragickým činom u maloletých detí. (Šverha, 2007, s. 61)

Je to práve **pornografia**, ktorá kradne detstvo a berie intímnemu životu tajomstvo a krásu. Pornografické scény vedú k rozšíreniu zločinnosti spojenej so sexuálnym násilím na žene, k jej ponižovaniu, kedy je predstavovaná iba ako materiál pre osoby s rôznym stupňom úchylnosti. Takéto scény môžu vidieť neploleté deti, ktoré sa rovnako ako žena v pornografickom priemysle, stavajú tiež iba tovarom nenásytných producentov a veľkých mediálnych spoločností. (Šverha, 2007, s. 28 – 29)

Veľmi významné je svedectvo Teda Bundyho (sexuálneho agresora), ktorý zomrel v roku 1989 v elektrickom kresle pre vraždu najmenej 28 žien:

„Vyrastal som v úžasnej rodine s dvomi milujúcimi rodičmi. Keď som sa raz pustil do pornografie – a považujem to za istý druh otroctva – vyhľadával som čoraz násilnejšie a výrečnejšie materiály (...) Čo mi naháňa strach, ba priam ma desí, je to, čo vidím v televízii. Špinavosti, ktoré vstupujú do rodín dneška, by nemohli byť ukazované v predstaveniach pre dospelých, označených hviezdíčkou, pred dvadsiatimi rokmi.“ (Fazík, In: Sociálna prevencia: prevencia kriminality, 2009, s. 17)

Tendy Bundy sa citlivom veku 12 rokov stretol s pornografiou, ktorá podľa jeho názoru spustila lavínu závislosti na násilných scénach, u ktorých si postupne vyžadoval čoraz opisnejšie formy prezentácie. Spomínanú „obhajbobu“ vyhlásil Tendy Bundy v roku 1989. L. Dostál však konštatuje, že už v rokoch 1952 až 1977 sa u prvej televíznej generácie objavil *nový typ mladistvého zločinca*, ktorý si neuvedomuje následky svojho správania, nepozná ľútosť a chýba mu základná úcta k životu. (Kunák, 2007, s. 98)

Odborníci Hřinčířová, Weis a Břichcín z psychiatrickej liečebne upozorňujú na to, „že *deviantná pornografia a agresívna obrazová stimulácia sa u niektorých osôb môžu stať spúšťačom závažnej sexuálnej delikvencie*“. (Jaššová, In: Kultúra, 2000, s. 5)

V rozhovore s **MUDr. Ladislavom Kvasničkom** sme venovali priestor aj problematike pornografie v médiách a jej pôsobeniu na detského percipienta. Uviedli sme mu konkrétny príklad sexuálneho agresora Teda Bundyho, aby sme zistili jeho odborné stanovisko na tento tragický prípad. „*V žiadnom prípade nechcem spochybňovať jeho tvrdenie, ale je veľmi ťažké takýmto spôsobom posúdiť jeho výpoveď. Vyhlásil síce, že vyrastal v milujúcej rodine, no už samotný fakt, že pornografiu vyhľadal, a následne pokračoval v tejto „činnosti“ svedčí o tom, že niečo v živote hľadal, že niečo v tej rodine nefungovalo.*“ (Kvasnička, 2001, [osobná komunikácia])

Zaujímavý je pohľad MUDr. Ladislava Kvasničku na pornografiu ako takú, pretože tvrdí, že vyhľadávanie pornografickej scény znamená v hlbšom zmysle túžbu po blízkom kontakte, intímnom dotyku. Aj keď je pornografia v podstate predstavovaná v tej hrubej, agresívnej forme, za tým všetkým sa skrýva túžba po teple druhého ľudského tela, človeka. (Kvasnička, 2011, [osobná komunikácia])

Súčasný stav rozširovania pornografie je nevyhnutné považovať za porušovanie práva rodičov na ochranu detí pred vplyvmi, ktoré narúšajú ich zdravý psychický vývoj. Zvlášť treba mať na mysli televíziu, internet, ale aj ľahkú dostupnosť pornografických časopisov v novinových stánkoch. (Jaššová, 2000, s. 5)

Práva distributérov a producentov, najsilnejších hráčov na tomto poli, sú však silnejšie, než práva slabších (detí, rodičov). Norma, ktorá pornografiu vylučuje z bežnej distribučnej siete tzv. *pouličného predaja* hovorí, že nesmie byť prípustná maloletým deťom. Skutočnosť však vyzerá tak, že táto norma sa rozplynula na skúmania o tom, čo je a čo už nie je pornografia. (Šverha, 2007, s. 29)

„Aj keď existujú normy týkajúce sa usmernenia v pornografii, ich uplatňovanie sa zďaleka neteší takej pozornosti ako normy ohľadom slobody zvierat, či chránených oblastí v Tatrách.“ (Šverha, 2007, s. 29)

Odborne sa tváriaca kritika akoby podporovala pornografiu a nemorálne zobrazenia vo filmoch, keď je schopná sa vyjadriť o úchylnom filme nasledujúcim spôsobom: „Tvorcom išlo o nový psychologický pohľad na hĺbku somatických vzťahov medzi mužom a ženou, ktorý skrýva hlboké posolstvo a freudovskú symboliku.“ (Šverha, 2007, s. 30) Priamejší a hlavne finančne nezaangažovaný filmový kritik o tom istom napíše: „Úplne nepozerateľný film s presilou sexuálnych zvrhlostí.“ (Šverha, 2007, s. 30) Koho názory budú deti v tomto smere akceptovať? No predsa toho, koho je silnejšie počuť a má finančný kapitál či politickú podporu.

Ilustráciou analyzovaného problému je aj kontroverzný film *Lud verzus Larry Flynt*. Vo filme kazateľ žaluje vydavateľa pornografického časopisu Flynta za to, že ho časopis vulgárnym spôsobom zosmiešnil v reklame a spôsobil mu tak citovú ujmu. Bývalý prezident jedného európskeho štátu však spomínaný film označil za skvelý a na jeho adresu poznamenal: „To je film o neoddeliteľnosti slova, keď vydavateľ najodpornejších, najoplzlejších pornografických časopisov sa riskantne odvoláva na Najvyšší súd USA a tento proces vyhrá.“ (Šverha, 2007, s. 30)

„Predseda Najvyššieho súdu povie – áno, tieto prasačinky to je trpká daň, ktorú musíme platiť za ten nekonečný dar slobody slova (...)“ (Šverha, 2007, s. 30)

Stotožniť sa s myšlienkou, že „prasačinky“ musia byť daňou za dar slobody slova je veľmi pohodlné. Takáto pravda je pre naše deti menej „smradľavá“ a nanešťastie ponúka oveľa jednoduchšie vysvetlenie analyzovaného filmu a problému. (Šverha, 2007, s. 30)

2.7 Slovenská legislatívna regulácia

Dňa 14. septembra sa Národná rada uzniesla na zákone č. 308/2000 Z.z o vysielaní a retransmisii (ďalej len „zákon č. 308/2000 Z.z.“). Podľa § 5 ods. 2 písm. i). a § 20 ods. 6 zákona č. 308/2000 Z.z.²⁰ bola Rada pre vysielanie a retransmisii (ďalej len „Rada“) príslušná určovať *Jednotný systém označovania programov vo vysielaní televíznej*

---

²⁰ V zmysle týchto ustanovení sa Rada pre vysielanie a retransmisii na svojom zasadnutí dňa 10. júla 2001 uzniesla na záväznom Jednotnom systéme označovania programov a na podmienkach jeho uplatňovania, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. septembra 2001.

*programovej služby a podmienky jeho uplatňovania.*²¹ Jednotný systém označovania programov slúži na ochranu maloletých pred nevhodnými obsahmi v televíznom vysielaní prostredníctvom informovania rodičov o obsahu vysielaných programov. (www.rada-rtv.sk - Rada pre vysielanie a retransmisiu [online])

*V nasledujúcich riadkoch uvádzame niektoré dôležité body týkajúce sa **Jednotného systému určovania programov.***²²

- Multimediálne, audiovizuálne diela sa klasifikujú ako nevhodné a neprípustné pre vekovú skupinu maloletých do 18 rokov, ak obsahujú *zobrazenie násilia* (kruté ubližovanie, násilná smrť, pocity bez ľútosti, zámerné vytváranie rizika ako atraktívnej formy zábavy), *vulgárneho jazyka, obscénnych vyjadrovaní alebo obscénnych gest, zobrazenie prejavov neznášanlivosti* (xenofóbia, rasizmus), prezentovanie závislostí (alkohol, drogy, fajčenie) či zobrazenie sexuálnych scén ako formy zábavy.
- Programy klasifikované ako neprípustné a nevhodné pre vekovú skupinu do 18 rokov sa zaraďujú do vysielania medzi 22.00 a 6.00 hod.
- Programy a iné zložky televíznej programovej služby klasifikované ako nevhodné pre maloletých do 7 rokov, do 12 rokov, do 15 rokov a do 18 rokov a programy ako vhodné pre vekovú skupinu maloletých od 7 rokov, do 7 rokov, od 12 rokov, do 12 rokov, alebo od 15 rokov sa označujú grafickým symbolom jednotného systému označovania po celý čas vysielania konkrétnych programov v pravom alebo ľavom hornom rohu televíznej obrazovky.
- Zobrazovanie reálneho násilia s jeho dôsledkami, obrazy zranení, krvi, telesných znetvorení, alebo zobrazenie detí ako obetí či svedkov kriminálnych činov, predchádza slovné upozornenie: „Nasledujúce zábery nie sú vhodné pre maloletých divákov“. (www.rada-rtv.sk - Rada pre vysielanie a retransmisiu [online])

---

²¹ Situácia sa zmenila 20. júna 2007, kedy sa Národná rada Slovenskej republiky uzniesla na zákone č. 343/2007 Z.z. o podmienkach evidencie, verejného šírenia a uchovávaní audiovizuálnych diel, multimediálnych diel a zvukových záznamov umeleckých výkonov (ďalej len „zákon č. 343/2007 Z.z.“). Podľa § 12 a 13 zákona č. 347/2007 Z.z. prešla kompetencia určovať Jednotný systém označovania na *Ministerstvo kultúry*. (www.rada-rtv.sk - Rada pre vysielanie a retransmisiu. [online])

²² Platný od 01. 01. 2008. (www.rada-rtv.sk - Rada pre vysielanie a retransmisiu. [online])

2.8 Televízne násilie a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský²³

MUDr. Ladislav Kvasnička otvára problematiku televízneho násilia slovami: „*V prvom rade by som rád povedal, že si nemyslím, že mediálni tvorcovia prezentujú televízne násilie s cieľom ublížiť deťom, resp. vytvoriť z nich agresívnych jedincov.*“ Pravdou je, že sa negatívny vplyv médií a dôsledky pôsobenia tohto vplyvu neustále zdôrazňujú, ale „*samotná príčina toho, že sa napr. v dieťati spustí nejaký mechanizmus (či už sexuálna delikvencia, v najhoršom prípade nejaký tragický násilný čin) spočíva v tom, že dieťa nedostáva potrebnú lásku a zázemie od svojich rodičov*“. Podľa MUDr. Ladislava Kvasničku sa celá problematika začína a končí práve pri rodičoch. Ak by rodič začal sám od seba, snažil by sa robiť deťom zaujímavý program, stal by sa tak dobrou konkurenciou mediálnej scény a dieťa by tak nemalo prirodzenú potrebu hľadať zábavu, vzrušenie či vyplnenie svojho času na iných miestach. (Kvasnička, 2011, [osobná komunikácia])

Doc. Jozef Hašto prezentuje svoj pohľad na televízne násilie obhajobou súčasnej mediálnej scény: „*Nedá sa povedať, že mediálne násilie je dané iba touto dobou, pretože keby sme sa nad tým zamysleli, tak najväčší mediálny zločinec by bol Pavol Dobšinský. V jeho rozprávkach sa nachádza veľa násilia. Takže sa nedá zovšeobecniť, že iba teraz sa prezentuje násilie. Ľudia mali vždy afinitu k hrôzostrašným príbehom, veď aj grécke báje sú toho dôkazom.*“ V tejto súvislosti Doc. Jozef Hašto objasňuje, že dnešné správy sú síce plné agresivity a bulváru, ale toto všetko sa kedysi dialo rovnako, len v inej forme. Televízia či bulvár fungovali v nejakom pohostinstve alebo „pri susednom plote“. Okrem toho je prirodzená tendencia človeka byť zorientovaný v tom, čo nebezpečné sa deje v ľudskom spoločenstve. (Hašto, 2011, [osobná komunikácia])

Taktiež je prirodzená tendencia u detí napodobňovať to, čo videli. Doc. Jozef Hašto si spomína na výskum, ktorý podporuje jeho tvrdenie: „*Prvej skupine detí premietli krátky film s agresívnymi scénami, druhej skupine, naopak, pohodový, príjemný film. V tej skupine, kde bol film s agresívnym motívom, sa prejavilo viac agresie medzi členmi. Ale tento výsledok sa dal očakávať, pretože dieťa je nadané imitačnou schopnosťou.*“

V súvislosti s akčnými filmami Doc. Jozef Hašto poznamenal, že je veľmi nápadné, koľko sú ľudia schopní za ne zaplatiť. Problém nevidí v nejakom „zlom Halibutovi“, ktorý by mal záujem systematiky pracovať na tom, aby kazil deti. Príčinu toho, že sa akčné filmy točia znovu a znovu, vidí v spoločnosti, ktorá to vyhľadáva a je ochotná si také filmy

---

²³ Informácie uvedené v tejto podkapitole sme získali osobnou konzultáciou s odborníkmi.

pozrieť. Vzápätí dodáva, že táto situácia sa netýka iba filmov, ale aj slovenského bulváru. Televízie podľa tzv. pípľetrov vedia, aká je sledovanosť jednotlivých programov a podľa toho ich aj poskytujú.

Na záver problematiky televízneho násilia dodáva: „*Hlavne by som nechcel povedať, že koreň všetkého zla sú médiá. Áno, existuje tu vplyv médií, resp. televíznej agresivity na deti, ale nedá sa povedať, že na všetky.*“ Doc. Jozef Hašto vysvetľuje, že tu zohrávajú úlohu viaceré faktory, napr. prostredie, v ktorom dieťa je, škola, rodina atď. Deti, ktoré majú tzv. *bezpečnú vzťahovú väzbu* so svojimi rodičmi, sú aj v kolektíve obľúbené, pretože sú konštruktívne. Rozhodujúce teda je, aký ma dieťa vzťah s rodičmi. Ak sa cíti v bezpečí, chápané a podporované, tak je významnejší názor rodiča, ako ostatných ľudí či masmédií. Naopak, v rodinách, kde to medzi členmi nefunguje, deti majú obvykle problém samy so sebou. Takže tu tá rodina má omnoho väčší vplyv než samotné médiá. (Hašto, 2011, [osobná komunikácia])

Mgr. Miroslav Záhumenský sa postavil k problematike zobrazovania televízneho násilia cez vlastné skúsenosti, ale aj cez skúsenosti svojich detských klientov: „*Pozrite sa, televízia nie je nepriateľ, má taký ten gombíček, ktorý sa dá veľmi jednoducho použiť. My máme doma tiež televízor a nemám pocit, že moje deti pozerajú nejako veľa násilia.*“ Existujú ale rodiny, kde nie je kontrola nad televízorom. Mgr. Miroslav Záhumenský má aj v súčasnosti detských klientov, ktorí pozerajú televízor od druhej poobede do ôsmej večer, kým neprídu ich rodičia z práce. Takéto deti pozerajú neselektovane všetko, čo televízia ponúka. „*Otázka znie: Čo je nebezpečné? Samotný televízor alebo spôsob, ako tieto deti fungujú?* Fakt, že sa prostredníctvom televízie dostáva do detskej psychiky nekontrolovateľne všetko, je oveľa nebezpečnejší ako to, že v televízii sú nejaké násilné scény. Rodičia jednoducho nemajú čas, aby deťom do toho zasiahli, ukázali nejaké iné hodnoty a v tom spočíva nebezpečenstvo násilnej mediálnej scény. (Záhumenský, 2011, [osobná komunikácia])

K problematike agresívneho televízneho spravodajstva sa Mgr. Miroslav Záhumenský vyjadril cez súčasnú prezentáciu správ, ktoré sú podľa jeho názoru koncipované akoby harmonicky, je tam kus kultúry, bulváru, ale aj násilia. Záleží samozrejme na tom, ako je koncipované dané médium a jeho programová štruktúra. Ak zoberieme do úvahy napr. *Kriminoviny* v televízii *JOJ*, tak je zrejmé, že sú zamerané predovšetkým negatívne. Divák, čo intenzívne sleduje *Kriminoviny* začne mať prirodzene pocit, že tu všetci kradneme, znásilňujeme a vraždíme. Alebo ak si kúpime denník *Nový*

čas, kde budú zobrazené nevery, vraždy, podvody, klamstvá, po prečítaní začneme mať v sebe mierne podráždenie, lebo samotná koncepcia toho denníka je zameraná agresívne. Ale nie všetky médiá takto fungujú. Existuje veľa televíznych staníc, ktoré sa venujú napr. dokumentárnym veciam. *„Zároveň si však nemyslím, že by bola nejaká televízna stanica, ktorá by si vyslovene zakladala na tom, že prezentuje násilné scény. Jeden fakt je, že násilie priťahuje veľa pozornosti. To znamená, že ak niekto v médiách chce zaujať diváka/čitateľa, vždy tam musí dať nejaké pekné dievča v dráždivej spodnej bielizni alebo lúpež či zločin, čo vyvolá u ľudí veľa energie.“* (Záhumenský, 2011, [osobná komunikácia])

V súčasnosti televízia ponúka seriál *Tisíc a jedna noc*, ktorý pravidelne sleduje množstvo ľudí napriek tomu, že tam nie je veľa násilia. Na základe tohto by sme mohli usudzovať, že nie je pravda, že iba násilie predáva. *„Čo sa ale týka filmov, tak je pravdou, že intenzita násilných a sexuálnych scén za posledné obdobie stúpila, hlavne v akčných filmoch. Potrebujeme otvorenejšiu sexualitu, viac krvi, jednoducho – silnejšie stimuly, aby sme sa vedeli nad niečím vzrušiť.“* (Záhumenský, 2011, [osobná komunikácia])

Podľa Mgr. Miroslava Záhumenského však v poslednej dobe vzniklo hneď niekoľko kvalitných filmov (napr. filmy *Čierna labuť* či *Kráľova reč*), ktoré vôbec neboli postavené na násilí a získali najprestížnejšie ocenenia. V súvislosti so zahraničnými filmami následne poznamenal, že nie je pravda, že iba Amerika točí filmy plné násilia: *„Nedávno som videl indický film, tzv. film z Bollywoodu a môžem povedať, že som bol skutočne šokovaný, koľko násilia v ňom bolo.“* Aj v Európe vzniká veľa filmov, tzv. „brakov“, ktoré sú pre väčšinu divákov príťažlivejšie, ako tie nákladnejšie a kvalitnejšie. Podľa neho práve na tomto mieste vzniká ťažisko problému.

„Ja mám pocit, že násilie je pre nás väčšinu civilizovaných niečo, čo je na indexe. Je nás menšina, čo si dovoľí byť agresívni. Skôr máme problémy s potláčaním násilia. To, čo v televízii chýba, je prezentácia ako byť zdravo agresívny, aby to neprekračovalo isté osobné, sociálne a emotívne hranice. Našťastie, existujú aj filmy, ktoré to robia a vychovávajú tak ľudí k zdravej agresivite.“ (Záhumenský, 2011, [osobná komunikácia])

Zhrnutie poznatkov

Deti vnímajú svet zjednodušeným spôsobom, zameriavajú sa iba na vonkajšiu podobu agresie, nerozumejú však, prečo sa konkrétny agresor tak správa. Tento agresor môže byť

zobrazený v akčnom filme (aj ako kladný hrdina), v rozprávke (podoba mäkkého násilia), ale aj v spravodajstve, ktoré je reálnym odrazom skutočnosti. Ak dieťaťu chýbajú v živote skutočné vzory, nastáva proces, kedy sa môže identifikovať s agresorom a následne napodobňovať jeho konanie v reálnom živote.

Dôležitým faktom je, že násilie nie je dané iba modernou dobou. Násilie a agresivita boli vždy súčasťou nášho života, len v inej forme. V súčasnosti nám prezentujú násilné zobrazenia predovšetkým médiá, v minulosti sa o násilných činoch ľudia dozvedeli ústnou formou, predávaním informácií medzi sebou.

Podstatným problémom je, že samotní ľudia sú ochotní za násilie zaplatiť. Médiá tak poskytujú divákovi to, čo sám žiada. To, aký vplyv budú mať médiá na deti, ovplyvňujú predovšetkým rodičia svojim prístupom k nim. S týmto tvrdením sa stotožňuje aj MUDr. Ladislav Kvasnička, podľa ktorého je rodina primárnym faktorom ovplyvňujúcim psychiku dieťaťa. Teda, nie samotné násilie v médiách, ale spôsob, akým ho deti prijímajú, je rozhodujúci.

3 VPLYV AGRESÍVNÝCH REKLAMNÝCH KOMUNIKÁTOV NA DETSKÉHO JEDINCA

Reklama je dobyvačná ideológia! S takouto myšlienkou prišiel Olivier Toscani, niekdajší reklamný mág firmy Benetton. Je pravdou, že reklama je nezdravo vtieravá, má manipulujúci charakter a agresívne formy svojej prezentácie. Ľudstvo však prijíma reklamu ako súčasť svojho života a civilizačného vývoja. Reklama zvádza ľudí a vymýva im mozgy. Pred týmto faktom nie je ušetrený ani dospelý jedinec, či špičkový mediálny odborník. (Dinka, 2008, s. 256)

Reklamné komunikáty sú obrovským priemyslom, ktorý vynáša miliardy. Komerčné stanice preto produkujú agresívne programy, ktoré by pritiahli čím väčší počet televíznych divákov.

Osobitnou formou sú však deti, ktoré majú prirodzene oveľa väčšiu tendenciu podľahnúť zvodom reklamných mágov. *„Citlivým terčom reklamy je dieťa a rodičovská láska. Jej prejavy sú často zhmotňované záujmami reklamných agentúr.“* (Šverha, 2007, s. 41) Túto skutočnosť potvrdzuje aj fakt, že západné komerčné televízne spoločnosti sa snažia zameriavať predovšetkým na rodiny s deťmi. (Dinka, 2008, s. 260)

Najznámejšie prostriedky šírenia reklamy:

- masmédiá
- bilbordy²⁴
- letáky a plagáty
- ústne a písomné informácie (Dinka, 2008, s. 206)

Príklad spomínaných *Pokémonov*, armády vreckových príšer, je príznačný na odhalenie pevnej nite, ktorá spája masmédiá a priemysel.

---

²⁴ Slovenská národná strana postavila svoju predvolebnú kampaň na emocionálnosti, strachu a násilí. (Parlamentné voľby do Národnej rady Slovenskej republiky sa uskutočnili 12. júna 2010, kampaň k voľbám sa začala 21 dní pred samotnými voľbami). Do popredia dala billboard s fotografiou vystrašeného modrookého blondavého dieťaťa, ktoré bolo chránené rukou vojaka s textom: *„Slováci, strážme si Slovensko! Inak oň môžeme prísť.“* V prvom rade je dôležité poznamenať, že fotografia je vždy účinnejšia ako kresba. SNS pravdepodobne ovláda praktiky na vzbudenie záujmu u ľudí, pretože fotografie detí, zvierat či prírodných motívov sa považujú za veľmi účinné a patria medzi hlavné zásady pri voľbe ilustrácie na bilbordoch.

Keď táto rozprávka dorazila do Európy, mechanizmus fungovania bol už dávno preverený, pretože *Pokémon* úspešne bodoval nielen v Japonsku, ale aj v USA. Po pár mesiacoch pokémonovský priemysel vyskladnil karty na zbieranie, jednotlivé figúrky Pokémonov a spustil perverzný mechanizmus súťaženía medzi deťmi. (Moia, 2007, s. 30)

„Televízia je štartovacou rampou zbraní dvojitého a trojitého účinku, ktorá nielenže poháňa obrovskú obchodnú mašineriu, ale ponúka aj modely správania, pred dosahom ktorých treba deti chrániť.“ (Moia, 2007, s. 30) Vysielanie seriálu o Pokémonoch dalo televízii skvelú príležitosť odvyselať aj množstvo šotov či reklám adresovaných najmenším.

Pokémony sú jedným z najvýraznejších príkladov obchodného, multimedialného a „kultúrneho“ obliehania, ktorému sú vystavené rodiny s deťmi v predškolskom veku. (Moia, 2007, s. 30)

3.1 Neúmyselná navádzajúca reklama

Veľmi nebezpečným druhom reklamy, najmä pre deti, je **neúmyselná navádzajúca reklama**, ktorá môže za určitých podmienok viesť k nepremysleným činnostom ohrozujúcich zdravie. Podľa zákona reklama nesmie bezdôvodne zobrazovať situácie, ktoré sa javia ako rizikové pre zdravie alebo bezpečnosť, súčasne, ak reklamu môžu prijímať deti, treba brať do úvahy ich skúsenosti, vek a okolnosti, za ktorých konkrétnu reklamnú správu prijímajú. (Jaššová, 2011, s. 15) Reklama je však priemysel ako každý iný a veľké spoločnosti platia veľké peniaze, aj za cenu hazardovania s ľudským životom.

Detskí percipienti majú vo svojej prirodzenej hravosti a zvedavosti zakódované napodobňovať to, čo videli v televízii. V tomto prípade nezáleží na tom, či je to akčný film alebo reklamný spot.

Televízia pred časom spustila reklamu, v ktorom sú na streche dvaja chlapci – jeden je smäd, druhý Sprite. Práve táto reklama obsahuje vizuálne prezentácie nebezpečných praktík, čo je v rozpore s Kódexom reklamy. (Jaššová, 2001, s. 15)

Obrázok 5 Záber z kontroverzného reklamného spotu na produkt *Sprite* (www.sme.sk. [online])

„Predstavte si dvoch päťročných chlapčekov, ktorí nevedia čítať, ani písať. Celé dni sa hrajú v materskej škôlke a naraz zistia, že je celkom jednoduché dostať sa na strechu. Pani učiteľky a vychovávateľky, ktoré nemôžu mať oči všade, sa pokojne hrajú s tými menej nezbednými. Chlapci sa znezdary ocitnú na streche! Sprite a smäd!“ (Dinka, 2008, s. 263)

Všetci naokolo sú pochopiteľne vydesení z neočakávanej situácie a pýtajú sa: *Kto nesie zodpovednosť? Učiteľky alebo mediálny systém?*

Na začiatku takto ladených reklám býva upozornenie, že je nebezpečné napodobňovať prezentované kúsky. Malý divák však túto zásadnú informáciu nezoberie na vedomie a to je len krok k ľudskej tragédii. Aj toto je príklad toho, že reklama, rovnako ako televízia spôsobuje *stratu zmyslu pre realitu* (vytváranie života v pseudorealite). (Kunák, 2007, s. 95)

V súčasnosti je naša televízna reklamná ponuka bohatá najmä na *agresívne spoty rôznych mobilných operátorov*. Z vlastného pozorovania môžeme povedať, že deti, najmä chlapci majú sklon podľahnúť najnovším modelom mobilných telefónov v oveľa väčšej miere ako dievčatá.

Nepatria sem iba dvanásťroční chlapci, ktorí si začínajú utvárať určitú pozíciu vo svojej partii spolužiakov prostredníctvom najmodernejších „elektronických hračiek“. Mladšie ročníky tiež medzi sebou súperia o najlepšie a najdrahší mobilný telefón z reklamnej ponuky. Reklama im dáva pocítiť, že prostredníctvom jej produktov budú „in“ a zabezpečia si tak rešpekt medzi kamarátmi. Rodičia nakoniec často podľahnú ako reklamným spotom, tak prosbám svojich detí. Je to psychologická hra, pretože reklamní mágovia počítajú s tým, že rodič nedovolí, aby jeho dieťa bolo v škole „outsiderom“ (príklad spomínaných Pokémonov). (Moia, 2007, s. 30)

3.2 Skrytá reklama

Skrytá reklama je zákernou formou propagujúcou nejaký produkt či službu. Televízia Markíza odvysielala v relácii Reflex príspevok s názvom *Sexuálne služby v Prahe*. Relácia Reflex je vysielaná pred šiestou hodinou večer, kedy deti ešte nemajú za sebou „povinný“ *Večerníček*, a tak sa k takémuto obsahu/príspevku mohli veľmi ľahko dostať. (Dinka, 2008, s. 267)

Špecifickou kapitolou je reklama v televíznych inscenáciách či filmoch. V nejakom filme sa objaví hlavný hrdina a používa výhradne mobil firmy *Nokia*. Detský recipient si tak iba potvrdí správnosť svojho rozhodnutia zadovážiť si tento produkt (najčastejšie prostredníctvom finančného kapitálu svojich rodičov). (Dinka, 2008, s. 268)

3.3 Reklama narušujúca mravnosť

Tretím typom reklamy, ktorá ohrozuje morálny, psychický a fyzický vývin maloletých je **reklama narušujúca mravnosť**. Tento druh reklamného komunikátu narúša emocionálne postoje a hlavne zneužíva dôverčivosť či neskúsenosť detí. V bulvárnych časopisoch či erotických inzerátoch nie je žiadnou raritou nájsť nahú dámu a pri nej nasledujúci text: „*Mám rada tvrdšie slovíčka o sexe a vášnivé milovanie až do konca, alebo: Chceš si užiť? Vyskúšať to so mnou! Uži si so mnou sladký orgazmus.*“ (Dinka, 2008, s. 272) K všetkým takýmto periodikám majú prístup aj deti, ktoré ani nemusia vedieť čítať.

V niektorých odsekoch zákona o vysielaní a retransmisii (týkajúcich sa reklamy) sa hovorí, že vysielateľ má povinnosť zabezpečiť, aby v čase od 6:00 do 22:00 hod. nevysielali telenákupy ani reklamy na erotický tovar či erotické audiotextové služby. (Dinka, 2008, s. 272)

Tvorcovia týchto zákonov však nepoznajú skutočnosť, že deti vydržia pri televízore aj do polnoci (najmä počas víkendu), nehovoriac o prázdninách.

Príklady reality v našich elektronických médiách hovoria jasne o porušovaní zákona:

„*Slovenská televízia odvysielala o 13:32 hod. v upútavke na program Kuriér scény znázorňujúce používanie strelných zbraní, čo bolo v rozpore so zákonom. Televízna stanica JOJ odvysielala o 8:57 hod. v upútavke na telenovelu Divoška Rosaura scény násilia, čím takisto porušila zákon. Ani televízia Markíza neostala s čistým štítom, keď o 19:59 hod. odvysielala v upútavke na program Tieň smrti násilnícke scény a zobrazenia.*“ (Dinka, 2008, s. 272)

Práve takýmto spôsobom sa narušuje slušnosť a mravnosť aj prostredníctvom reklamných zobrazení.

Rada pre vysielanie a retransmisiu je významným nástrojom kontroly reklamy v audiovizuálnych médiách.

„Poslaním rady je presadzovať záujmy verejnosti pri uplatňovaní práva na informácie, slobodu prejavu (...) a vykonávať štátnu reguláciu v oblasti vysielania a retransmisie. Rada dbá o uchovávanie plurality informácii v spravodajských reláciách vysielateľov, ktorí vysielajú na základe zákona alebo na základe licencie podľa tohto zákona.“
(www.radartv.sk [online])

Rada ako taká reaguje na sťažnosti zvonka, ale tiež sama robí monitoring upútavok, reklamy či telenákupov. (Dinka, 2008, s. 273)

„Zákon je zákon, ale nič nezabráni subjektívnemu prístupu k jeho paragrafom a k objektívnej pravde. Výnimkou nie je ani (...) Rada pre vysielanie a retransmisiu, najmä keď jej členovia vďaka svojim politickým nomináciám majú rozličné ideologické postoje (...)“ (Dinka, 2008, s. 273) Ťažko možno chrániť maloletých pred negatívnymi zobrazeniami v reklame, keď ich samotní ochrancovia zastávajú svoje pravdy založené na sile skupín, ktoré dokázali svojich nominantov do rady presadiť. (Dinka, 2008, s. 273)

Citlivým terčom reklamy je a bude dieťa, ktoré využíva pre svoju hru prostredie, v ktorom žije. Ak vezmeme do úvahy, že je jeho prostredím agresívny reklamný spot, o negatívnom reklamnom účinku sa nemôže pochybovať. Agresívna reklama sa však nemusí týkať iba jej samotného obsahu, ale aj spôsobu, akým je prezentovaná deťom. (Dinka, 2008, s. 273)

Bábiky Barbie sa v nedávnej minulosti stali pre dievčatá takmer nevyhnutnosťou nie preto, že by boli také užitočné, ale kvôli marketingovej firme a jej dômyselnému propagovaniu. Reklama sa jednoducho obracia na konzumenta/dieťa tým, že mu predkladá modely/vzory. Táto účinná sugescia je vždy pozitívna, nič nezakazuje. Reklamný štýl nahrádza morálku, ktorá sa vo svojej podstate sústreďuje na zakazovanie. (Šverha, 2007, s. 61)

Väčšina reklamných kampaní sa nenápadne obracia na deti z jedného jednoduchého dôvodu: *„Reklamný priemysel sa rafinovane snaží vytvoriť už v adolescentnom veku väzby na určité značky tovaru pre dospelých – na banky, autá, elektronické prístroje, na potraviny.“* (Šverha, 2007, s. 61) Dieťa má tak v podvedomí zafixované veľké množstvo najlepších trhových značiek ešte predtým, ako vie vôbec čítať a písať.

Tvrдый vplyv reklamy na detského percipienta ilustruje nasledujúci fiktívny dialóg dvoch malých chlapcov:

- *Jej, to je ale pekná reklama.*
- *To nie je reklama, to je Betlehem.*
- *Ale Ježiška nie je veľmi dobre vidieť. Ani ten maličký dinosaurus nie je reklama?*
- *Ten? Ved' to je ľava toho čierneho kráľa.*
- *Ale ľava je reklama na cigarety.*
- *Vtedy ľudia ešte nefajčili.*
- *Ani z pištole sa im nedymilo?*
- *Len z úst, ako tebe. Pištole v Betleheme nemali.*
- *A ako zabil Herodes všetky tie deti, keď neboli pištole? Podrezal ich ako masový vrah? Uškrtil ich? Kde sú ti zabijaci?*
- *To sú pastieri, pozri, nesú ovečky a mlieko.*
- *Prečo nie sú v betlehemoch aj zabijaci na zabíjanie detí? To by tam malo byť, keď je to pravda. Tento betlehem je veľmi slušný a tak sa naň nikto nepozera.*
- *Pozeráme sa my dvaja. Chcel by si od Ježiška takú ľavu?*
- *Ja by som chcel video o masovom vrahovi Herodesovi. (Šverha, 2007, s. 41)*

Podobných dialógov sa v našom okolí odohráva veľké množstvo a ľudské vyjadrovanie začína byť čoraz reklamnejšie. Závažným faktom je, že sa to deje od útleho veku recipientov. Reklama je agresívne expanzívny priemysel. Zosumarizované v číslach: na priemernú rodinu – v technicky rozvinutých krajinách – pôsobí denne okolo 500 reklám v časopisoch a novinách, 100 v rozhlase, 370 v televízii, ďalšie sú vo výkladoch obchodov, dopravných prostriedkoch, bilbordochoch a podobne. (Kunák, 2007, s. 97)

3.4 Reklama a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský²⁵

MUDr. Ladislav Kvasnička sa k téme agresivita v reklame vyjadruje nasledovne: „Agresívne sú aj reklamné spoty, ale môžeme sa na to pozerat' zo subjektívneho hľadiska, pretože tvorcovia týchto spotov vedia agresivitu veľmi dobre, rafinovane zamaskovat'.“

---

²⁵ Uvedení odborníci nám poskytli svoj pohľad na avizovanú problematiku prostredníctvom osobnej konzultácie.

K svojej formulácii dodáva, že reklama môže mať vplyv na správanie dieťaťa v zmysle, že bude túžiť po konkrétnom produkte bez toho, aby ho špeciálne potrebovalo. Práve to je úloha a cieľ reklamy. Ak však rodič vychová dieťa k správnym hodnotám, dieťa si bude vedieť v kolektíve obhájiť svoju pravdu a nebude sa cítiť menejcenný v prípade, že nebude vlastniť napr. najnovšie výtobytky techniky. (Kvasnička, 2011, [osobná komunikácia])

„Peniaze, ktoré ti dá otec na nový telefón, viem ja a môj otec využiť inak,“ takto nám odpovedal **Doc. Hašto** na otázku: *Aký postoj môžu zaujať deti proti silnému vplyvu reklamných spotov?* Doc. Hašto, rovnako ako **Mgr. Záhumenský** nepovažuje súčasný vplyv reklamy za taký vážny, aby sa o ňom viedli diskusie na tému „agresívne reklamné komunikáty a ich vplyv na dieťa“. Reklama si robí svoju úlohu a rodičia by si mali robiť svoju, teda vychovávať deti k morálnym hodnotám. V takom prípade nie je nevyhnutné sa zaoberať otázkou vplyvu reklamy na dieťa. (Hašto – Záhumenský, 2011, [osobná komunikácia])

Zhrnutie poznatkov

Reklama svojim spôsobom vplýva na všetkých jedincov v spoločnosti. Dieťa je však špecifickou cieľovou skupinou reklamných tvorcov, ktorí sa spoliehajú na fakt, že dieťa si zabezpečí konkrétny produkt prostredníctvom financií jeho rodičov.

Reklamní tvorcovia sa snažia už do detstva viesť ľudí k vnímaniu a osvojovaniu si istých produktov (značiek), ktoré budú ako dospelí jedinci prirodzene využívať. Rodičia môžu aj v tomto prípade svoje deti nasmerovať k správne mu využívaniu daných produktov a vytvoriť z nich tak silné osobnosti, ktorí si z reklamy zoberú iba to, čo budú považovať za kvalitné a vhodné pre svoj život.

4 VPLYV INTERNETOVÉHO NÁSILIA NA DETSKÉHO RECIPIENTA

Vo svete internetu je násilie vzdialené len „pár klikov“ od používateľov. Na porovnanie: televízia nám produkuje mediálne obsahy (ktoré si môžeme istým spôsobom selektovať), na internete si však sami vyberáme, o čo máme záujem.

Nanešťastie si už aj malý *internaut* (užívateľ internetu) môže a nezriedka aj vie zriadiť www.stránky a na nich dávať virtuálnemu svetu na známosť svoje názory. Predtým mohli svoje myšlienky takýmto spôsobom prezentovať iba uznávaní publicisti, v súčasnosti sa to deje prakticky bez obmedzenia. Internet tak spôsobuje odumieranie prirodzenej autority a stáva sa pre naše deti miestom, kde sa budú vyjadrovať všetci a kde sa zároveň prestanú všetci počúvať. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 3)

4.1 Internet ako megagenerátor agresívnych informácií

Vo virtuálnom svete sa dá všetko jednoducho vyhľadať a v mnohých prípadoch si nás násilie zobrazované na internete nájde aj samo. *„Hoci masmédiá predstavujú vysokohodnotný kultúrny výdobytok, stavajú pred filozofiu kultúry otázky so svojimi sčasti negatívnymi kultúrno-politickými účinkami.“* (Klimová – Sejčová, In: Vychovávateľ, 2008, s. 2)

Negatívne a agresívne ladené články vystupujú do popredia svojou príťažlivou formou aj obsahom. Zámerne sú spracované atraktívnou a dynamickou formou, pretože mediálni tvorcovia vedia, ako zapôsobiť na psychiku či už dieťaťa alebo mladistvého jedinca. Deti sú považované za skupinu, na ktorú môžu médiá ľahko pôsobiť. *„Vo virtuálnom svete, kde sa stierajú všetky hranice, človek zachádza veľmi často do extrémov. Prítomnosť kvalitných fotoaparátov a kamier v takmer každom mobile láka deti a mladistvých zachytávať videá, ktoré neskôr zverejňujú.“* (Fazik, In: Sociálna prevencia: prevencia kriminality, 2009, s. 17) Postupne sa tak stávajú posadnutí touto myšlienkou a predbiehajú sa v tom, kto nakrúti brutálnejšie video. K tejto brutalite prispievajú aj niektoré internetové stránky, kde možno nájsť skutočné obrázky mŕtvych ľudí (človek, ktorého prešiel vlak, hlava odstrelená brokovnicou...). Existujú dokonca videoklipy ako návod na samovraždu, čo už predstavuje skutočný extrém. Často sa k takémuto uverejnenému videu pripoja aj diskusie, a tak to mnohým deťom nepríde nenormálne či dokonca nemorálne. (Fazik, 2009, s. 17 – 18)

Obrázky s násilným nábojom či reálne bitky vo virtuálnom svete je presne to, čo dokáže najmä nedospelého jedinca priťahovať oveľa viac ako fiktívne zobrazenie spomínaných vecí. Prudký rozvoj digitalizácie médií, najmä spomínaného internetu, priamo podporuje vznik takýchto scén.

Domová prehliadka u istých žiakov v Texase preukázala, že plánovali pripraviť o život svojich spolužiakov a učiteľky. Pri prehliadke sa u nich našli návody na výrobu výbušnín, nálože a zoznamy potenciálnych obetí. Toto všetko mali stiahnuté z neobmedzeného zdroja informácií – internetu. Na základe takýchto prípadov silnejú úvahy o kulte násilia, s ktorým sú neplnoletí konfrontovaní. (Šverha, 2007, s. 39)

4.2 Pornografia na internete

Najväčšie nebezpečenstvo na internete, ktoré ohrozuje morálny vývin detí, predstavujú *webové stránky s pornografickou tematikou* v podobe textov (inzeráty, vtipy, reklamy). Obzvlášť tzv. *tvrdá pornografia*, ktorá popisuje rôzne sexuálne úchyľky deviantov, môže byť extrémne nebezpečná. Avšak nielen internet je nevyčerpatel'nou studnicou takýchto obscénnych tém. Káblové a satelitné televízie totiž ponúkajú *tvrdšiu pornografiu*, video a DVD o niečo vyšší level – *tvrdú* a doslova *násilnícku pornografiu* veľmi ľahko nájsť v rapovej kultúre, predovšetkým v rapovej hudbe. (Kunák, 2007, s. 98)

Podľa Nataši Slavíkovej je najnebezpečnejšie to, že násilné scény spojené s nahotou, sexom a erotikou sú prezentované v kontexte odmeny, teda ako niečo pozitívne. Tým sa zvyšujú negatívne účinky pôsobenia médií ako sú znižovanie prahu citlivosti a napodobňovanie daných scén.

Z dôvodu anonymity a celosvetového dosahu je aj pre špecializované organizácie veľmi náročné zabrániť šíreniu takýchto obsahov. Pritom ide o istý spôsob zneužívania detí, a tak možno povedať, že aj o istú formu agresie na internete. Len v rokoch 1997 až 2005 vzrástlo množstvo pornografických zobrazení na internete o 1500 %. Takýmto spôsobom sa budú prostredníctvom internetu šíriť nielen sexuálne a mravné excesy pôsobiace na maloletých, ale aj civilizačná deštrukcia. (Kunák, 2007, s. 98)

4.3 Agresívne ladená hudobná produkcia

Nielen mládež, ale aj deti sú vďačnými poslucháčmi moderných piesní, ktoré produkujú dravý, niekedy až agresívne ladený tok modernej hudby. V minulosti bolo pre mladistvých prirodzené prijímať hudobné obsahy z rozhlasových či televíznych staníc, v súčasnosti

preferujú pohodlnejší spôsob sťahovania a počúvania svojich obľúbených interpretov priamo na internete. Títo hudobní tvorcovia a interpreti sa stávajú pre deti vzorom, zvláštnym druhom nadľudí, ktorým vzdávajú rôzne formy úcty. Medzi malými poslucháčmi a ich spevákmi sa postupne vytvára akési zvláštne puto, v ktorom speváci tlmočia svoj nepokoj, túžby, vzdor a najmä hnev či agresivitu. (Šverha, 2007, s. 36)

Malé deti prejavujú postupne svoj obdiv aj kopírovaním speváckych idolov v podobe oblečenia, životného štýlu, uznávania hodnôt a pod. Neuvedomujú si, že spevácky interpret je spoločným dielom veľkého množstva odborníkov („stylistov“, tanečníkov), ktorým záleží predovšetkým na ekonomickom efekte ich „diela“.

Násilie, nenávisť agresivitu môžu deti počuť aj vo videoklipe svojho speváckeho vzoru či v textoch piesní. Niektoré populárne televízne a rozhlasové stanice ponúkajú mladým ľuďom aj hudbu deštruktívneho charakteru, ktorá im ubližuje. Hovoriť však kritickým spôsobom o takýchto skupinách sa ukazuje ako neúčinné. „*Mladí ľudia nepripustia, aby niekto negatívne označoval ich polobožstvá. Svoje krehké vnútro si nechávajú naplňovať ich skladbami a filozofickými postojmi.*“ (Šverha, 2007, s. 37)

Mediálne známy sa stal prípad tzv. imitátora amerického rapového speváka Eminema, ktorý 13. mája 2005 vykonal vraždu podľa Eminemovho videoklipu. Iba 21 ročný vrah – imitátor Christopher Duncan bol odsúdený za tento čin na doživotie.²⁶

Nebezpečný môže byť napr. heavy-metalový žáner, v ktorom sa naznačuje koketovanie a vyznávanie samotného diabla. Už dlhé roky sa v tomto smere angažujú skupiny známe po celom svete: *Iron Maiden, Slayer, Rolling Stones, Alice Cooper, Judas priest, AC/DC, Kiss, Led Zeppelin* či *Black Sabbath*.²⁷

Interpreti praktizovaním obscénnych scén doslova hypnotizujú masy a uvádzajú ich do stavu straty sebakontroly, šíaleného kriku, hystérie, kedy je vedomie dieťaťa/mládeže úplne vyradené. (Šverha, 2007, s. 37)

Španielsky hudobný terapeut F. Banolo zastáva názor, že väčšie nebezpečenstvo ako z textov piesní, pochádza z *agresívneho rytmu*. Ním spôsobené následky zapríčiňujú *halucinácie, schopnosť sústrediť sa, porušenie mozgovej činnosti až vražedné a samovražedné sklony u detí a mladých ľudí*. (Šverha, 2007, s. 38)

---

²⁶ Britský mladík Christopher Duncan vzal doslovne Eminemov videoklip a podobne ako vo videoklipe známeho speváka piesne *Stan* zavraždil mladé dievča. (Šverha, 2007, s. 37)

²⁷ Kapela Black Sabbath zoskupená okolo exaltovaného speváka O. Osborna sa postavila v roku 1969 do čela satanistických protagonistov. Práve ich neviazané scénické vystúpenia (zariekavanie diabla či kvapkanie krvi v spojení s tvrdými gitarovými údermi podmieňovali mládež v Severnej Amerike, ale aj v iných lokalitách (Šverha, 2007, s. 37)

Rafinovaní producenti heavy-metalových skupín však nevidia dôvod, prečo by mali reagovať na obavy spoločnosti. Koncertné sály sú plné mladých ľudí, doláre sa sypú podľa predstáv, a tak tu niet priestoru nad uvažovaním o možných následkoch tejto hudby na deti či mládež. (Šverha, 2007, s. 38)

Marc Storace, spevák švajčiarskej metalovej skupiny *Krokus* to výstižne vyjadril slovami: „*Čo sa tu na scéne deje, nie je zásadne nič iného, než obrovský bluff. Na scéne sa uvádza svinstvo v najdesivejšej forme a za kulisami sa tomu smežeme a počítame peniaze.*“ (Šverha, 2007, s. 38)

4.4 Internetové násilie a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský²⁸

MUDr. Ladislav Kvasnička si v súvislosti s násilím na internete spomína na prípad, ktorý sa odohral nedávno v médiách:

„*Mladá 14 ročná dievčina si objednala vraždu druhu svojej matky. Toto jednoducho musela niekde vidieť, či už v televízii alebo na internete. V dnešnej dobe nie je skutočne problém dostať sa k takému materiálu, ktorý ju teoreticky mohol k takejto zvrátenej myšlienke priviesť. Takže možno práve toto je ten prípad agresívne pôsobiacej mediálnej scény.*“ (Kvasnička, 2011, [osobná komunikácia])

„*Sociálne siete sú niečo, čo sa dokáže deťom dostať hlboko pod kožu a dokážu presediť pri týchto činnostiach celé hodiny, dokonca noci,*“ vyjadruje sa **Mgr. Miroslav Záhumenský** k problematike násilia na internete. Dieťa by malo využívať internet, pretože tento zdroj informácií dokáže vyprodukovať veľa kvalitných vecí, ale aj primitívnych scén a agresívnych zobrazení. „*Úloha rodičov je dohliadať na čas, ktorý dieťa na internete trávi a nie ho k internetu odkladať, keď im to z neochoty stráviť s ním čas vyhovuje,*“ uzatvára problematiku Mgr. Miroslav Záhumenský. (Záhumenský, 2011, [osobná komunikácia])

S Doc. Jozefom Haštom sme tému internetového násilia hlbšie nerozvíjali, pretože sa hneď v úvode tejto problematiky vyjadril, že ak je v rodine zdravá atmosféra, rodič môže svoju energiu presunúť na iný cieľ, ako na obavy z internetového násilia. (Hašto, 2011, [osobná komunikácia])

---

²⁸ V tejto podkapitole zaoberajúcej sa *internetovým násilím*, sme využili poznatky uvedených odborníkov získaných na základe osobnej konzultácie.

Zhrnutie poznatkov

Pornografia na internete sa stáva ústrednou témou spoločnosti a násilie na internete každodennou súčasťou virtuálneho sveta. Alarmujúce štatistiky vypovedajú o negatívnych výsledkoch tejto problematiky, hodnotenia našich odborníkov však znejú optimistickejšie. Preventívne opatrenia adresujú opäť smerom k rodičom a zdôrazňujú tak ich významnú úlohu pri ochrane detí pred násilnosťami zobrazovanými na internete.

5 VPLYV AGRESÍVNÝCH POČÍTAČOVÝCH HIER/VIDEOHIER NA DIEŤA

„Podľa skúsenosti predavačov v špecializovaných obchodoch sú vo všetkých kategóriách najobľúbenejšie práve agresívne a násilné hry.“ (Hojsíková, In: Rodina a škola, 2002, s. 12) Čím sú teda tieto hry brutálnejšie (agresivita je v nich prítomná v 95 %), tým je to pre deti a mladistvých prítlačivejšie. To však ešte neznamená, že kvôli hrám plným násillia sa z dieťaťa stane neskôr agresor alebo v tom najhoršom prípade vrah.

S rozšírením internetu a informačných technológií však nadobudol problém násillia ešte väčší rozmer ako kedykoľvek predtým. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 4) „Zužuje sa rozdiel medzi hazardným hraním a hraním počítačových hier – internet umožňuje premenu každej rekreačnej digitálnej hry na hazard.“ (Nábělek, In: Sociálna prevencia: Mediálna výchova, 2010, s. 16)

5.1 Dieťa ako aktívny účastník hry

Obsah najpredávanejšej hry v histórii Playstation 2 – *Grand Theft Auto 3* je prakticky celý založený na násillí. Hráči tu získavajú body kradnutím áut, zabíjaním ľudí či páchaním trestnej činnosti, ktorá je logicky v reálnom živote zakázaná. (Fazik, 2009, s. 17)

Obrázok 6 Scéna z počítačovej hry Playstation 2 – *Grand Theft Auto 3*
(www.schatztech.hr[online])

Najpopulárnejšie sú teda nebezpečné hry plné násillia, pri ktorých sa dieťa nielen pozerá na to, čo sa deje na obrazovke, ale samo tento proces riadi páčkou radosti (joystickom). Teda na rozdiel od televízie, ktorá predstavuje pasívnu formu, počítačové hry si vyžadujú aktívne zúčastnenie. Tým sa môže u dieťaťa podporiť nesprávny dojem, že vykonané činy sú akceptovateľné. Pri akčných hrách následne začnú padať smrteľné údery a všade strieka krv. Rastúce pokušenie vyskúšať si to raz aj v reále, bez joysticka, postupne narastá. Virtuálny svet hier je označovaný ako MUD (Multi-User Dungeons). (Koooper, 1995, s. 13)

V súčasnosti deťom nahráva fakt, že sa takéto hry dajú kopírovať, a tak im už nič nebráni v ceste k naturalistickým obrazom surových foriem násilia. (Šverha, 2009, s. 39)

5.2. Všeobecný model agresie (GAM)

Anderson a jeho spolupracovníci (Anderson, Dill, 2000, Anderson, Busham, 2002) vyvinuli *Všeobecný model agresie* (GAM), aby tak názorne dokázali prepojenie medzi mediálnym násilím a agresívnymi dôsledkami správania u detí. Tento model opisuje akýsi multistupňovitý proces, prostredníctvom ktorého situačné (napríklad hranie počítačových hier ako impulz) a personologické (napríklad agresívna osobnosť dieťaťa) premenné na strane vstupu vedú k násilnému správaniu „*ovplyvnením niektorých súvisiacich vnútorných stavov a výsledkov automatických a kontrolných hodnotiacich (či rozhodovacích) procesov*“. (Fekete, In: *Mládež a spoločnosť*, 2009, s. 34 – 36)

GAM rozlišuje dlhodobé a krátkodobé účinky napr. násilia zobrazeného vo videohrách na detského percipienta. *Pri krátkodobých GAM predpovedá, že vystavenie detí takto spracovanému násiliu môže pôsobiť a hlavne ovplyvniť agresívne city, myšlienky a celkové správanie. Dlhodobejšie vystavovanie detí agresívne ladeným obsahom môže vyústiť „do posilnenia poznatkových štruktúr spojených s agresiou.“* (Fekete, In: *Mládež a spoločnosť*, 2009, s. 34 – 36)

Tieto poznatkové štruktúry zahŕňajú agresívne skutky voči iným či pozitívne postoje k použitiu násilia ako takého. Opakované vystavovanie detských prijímateľov násilným počítačovým hrám a videohrám je teda predpokladom *desenzitizácie*.²⁹

V dnešnej dobe počítačové hry dokážu ovládať čoraz mladších a mladších jedincov.³⁰ Úroveň agresívneho spracovania počítačových hier je extrémna vysoká. Nemôžeme predsa prijať za normálnu hru, kde sa dieťa dostane do ďalšieho kola iba za predpokladu, že ustrelí 50 policajtom hlavu. (Jiráček – Mičienka, 2007, s. 80)

Všeobecne ľudia a hlavne deti sa lepšie učia, ak za svoje snaženie dostanú odmenu. Násilné hry poskytujú veľké množstvo odmien najagresívnejšiemu hráčovi (postup do vyššej úrovne, spoločenský status v hre, bohatstvo, moc...). V takýchto prípadoch hráč

²⁹ „Desenzitizáciu možno definovať ako zníženú emocionálnu rezpozivitu na negatívne a averzívne stimuly po ich opakovanej expozícii.“ (Mesárošová, In: *Sociálna prevencia*, 2010, s. 18).

³⁰ Autor Kunsch uvádza, že násilné videofilmy a videohry zabezpečujú v USA 6-miliardový obrat ročne, čím sa dokazuje, že ide o veľmi významný trh. (Jaššová, 2000, s. 5).

často identifikuje s agresorom a násilie začne považovať za prirodzený spôsob sebakpresadzovania. Násilie sa tak postupne stáva každodenným spoločníkom, počítačové hry každodenným stereotypom v živote detí. Hranie takýchto hier zvyšuje hráčovo vnímanie nepriateľstva zo strany jeho rodiny. Dieťa nadobudne pocit, že okolitý svet je jeden veľký nepriateľ a jeho správanie vyúsťuje do depresí, agresie či odmietania spoločnosti. (Fekete, 2009, s. 34 – 36)

Prostredníctvom virtuálnej reality sa deťom ponúka veľmi autentický zážitok napr. boxerského zápasu. Dieťa bije joystickom do vzduchu a tým zasadzuje údery protivníkovi. V detaile akčnej hry v momente pozoruje, ako súperovi láme nos. (Šverha, 2007, s. 39)

Aj v týchto časoch sa tak potvrdzuje morbidna Lucretiova hypotéza: „*Boj na život a na smrť sa príjemne pozoruje, ak je pozorovateľ vzdialený a nie je sám ohrozený.*“ (Šverha, 2007, s. 39)

Samotné počítačové hry sa stali ešte rafinovanejšími a citovaný výrok rozširujú: (...) „*boj na život a na smrť sa príjemne pozoruje, ak je pozorovateľ zároveň aj aktérom a sám nie je ohrozený.*“ (Šverha, 2007, s. 39)

Deti od sedem do jedenásť rokov sa naučia oveľa viac vedomostí a zručností ak používajú počítač v škole, nie doma. V škole totiž pracujú pod dozorom učiteľa. Odborníci sa preto stotožňujú s názorom, aby detské počítačové programy boli zrealizované tak, aby vyžadovali prítomnosť dospelšej osoby. Deti sú totiž veľmi vynaliezavé, a tak nie je pre ne problém skopírovať nejakú počítačovú hru. Potom už nastupuje iba príjemná fáza sledovania naturalistických obrazov krutých foriem násilia a nemravnosti. (Šverha, 2007, s. 39)

5.3 Počítačové hry a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský³¹

MUDr. Ladislav Kvasnička sa nestretol vo svojej praxi s prípadmi detí, ktoré by boli závislé na agresívnych počítačových hrách alebo by mali nejaké psychické poruchy v súvislosti s pôsobením agresívnej mediálnej scény. (Kvasnička, 2011, [osobná komunikácia])

Doc. Jozef Hašto naopak zaznamenal prípady detí, ktoré trávili veľa času pri počítačových hrách, ale negatívne pôsobenie týchto hier pripustil iba v prípade, že to začne mať vplyv na

---

³¹ Podkapitola analyzujúca *agresívne počítačové hry* vznikla na základe osobnej konzultácie s odborníkmi.

život dieťaťa (napr. agresivita z hry pretransformovaná do reálnej agresivity). Celá kultúra ľudstva je založená na tom, že deti majú vrodenný dar odpozorovať a následne skúšať to, čoho boli svedkami. Takže keď má dieťa zlý príklad (agresívna počítačová hra), môže to vyústiť do problematickeho správania, ale „*myslím si, že deti, ktoré vyrastajú v rodinách, kde sa asertívnym spôsobom riešia problémy, sú do značnej miery imúnne voči negatívnym vplyvom médií, pretože rodina je pre ne dominantná skúsenosť.*“ (Hašto, 2011, [osobná komunikácia])

Mgr. Miroslav Záhumenský liečil vo svojej ordinácii prípady detí, ktoré neboli najvhodnejšie vychovávané (pozerali televízor prakticky od rána do večera), ale nikdy nedospel k záveru, že problémy ako agresivita v škole, nerešpektovanie učiteľov, drzosť či vulgárnosť by boli spôsobené sledovaním televízneho násilia. „*Smutným faktom je, že som mal viac detí, ktoré boli závislé od počítača či počítačových hier a tie deti bývali naozaj zvýšene dráždivé, agresívne, neschopné kontrolovať svoje impulzy.*“ Tieto prejavy sa podľa Mgr. Miroslava Záhumenského prehlbovali najmä vtedy, keď im bolo bránené v týchto hrách. „*Spomínam si na jedného chlapca, ktorý bol závislý na počítačových hrách. Bol to dosť ťažký prípad, kde už prišli aj poruchy spánku, otočil sa mu prakticky celý rytmus.*“

Na základe dlhoročnej praxe dospel Mgr. Miroslav Záhumenský k poznatku, že rodičia nikdy neprídu kvôli tomu problému samotnému, ale kvôli dôsledkom toho problému, napr. dieťa sa prestalo učiť, dosahuje zlé výsledky v škole, začalo zlyhávať, nespolupracuje. „*Keby sa dobre učilo, tak to rodičom nevádí. Existuje neuveriteľná tolerancia rodičov na počítač, je až zarážajúce, keď to v ordinácii počúvam.*“ (Záhumenský, 2011, [osobná komunikácia])

Zhrnutie poznatkov

Počítačové hry si na rozdiel od televízie vyžadujú aktívne zúčastnenie, pretože dieťa nielen pozoruje dej počítačovej hry, ale prostredníctvom joysticku tento dej samo vytvára.

Ak dieťa trávi nadmerne veľa času pri takýchto hrách, neznamená to uňho automatickú závislosť. O problematickom hľadisku hrania počítačových hier sa dá hovoriť napríklad v prípade, že dieťa koná agresívne aj v skutočnom živote (na základe predlohy počítačovej hry).

Konkrétny prípad závislosti dieťaťa na počítačových hrách nám ukázal, že jeden z príznakov tejto závislosti je napríklad porucha biorytmu u dieťaťa. Aj v tomto prípade

zohrávajú významu úlohu rodičia, ktorí sú, nanešťastie, schopní tolerovať počítač do veľmi veľkej miery. Podľa skúseností Mgr. Miroslava Záhumenského, rodičia nikdy neprídu kvôli závislosti samotnej, ako skôr dôsledkom, ktoré táto závislosť spôsobila.

6 DÔSLEDKY MEDIÁLNEHO NÁSILIA A VÝZNAM PREVENTÍVNYCH OPATRENÍ

Prostredníctvom mediálnej scény, predovšetkým televízie, je možné manipulovať s informáciami, zjednodušovať realitu a práve takto prezentovaná realita je nebezpečná. Predstavované televízne vzory s neetickým prístupom k ľudským hodnotám či narušenou morálkou sa pre deti a mladých ľudí stávajú môžu stať všeobecnou platnou normou správania. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 2)

V súčasnej dobe má čoraz viac detí tzv. „*choroby sedavého zamestnania*“, šport poznajú len ako diváci sediaci pred televíznou obrazovkou a futbal len ako hru na počítači. Eva Hrdinová uvádza, že podľa neuroológov môže prílišné sledovanie mediálnej scény poškodiť pozornosť a sústredenie dieťaťa na celý jeho budúci život. Od svojho okolia bude neustále očakávať zábavu alebo niečo, čo by mu vyplnilo prázdnotu, ktorú začne pociťovať s čoraz väčšou intenzitou. Túto prázdnotu môžu neskôr vyplniť/nahradiť rôzne sekty, drogy, násilie. (Klimová – Sejčová, 2008, s.3)

Dôsledky sledovania násilných programov v médiách pre rozumový, sociálny a mravný vývoj dieťaťa:

- ❖ **Ochudobnenie rozumového vývoja** – časté sledovanie násilných programov vplyva na detskú hru, kde je všetko „len ako“ a dieťa sa tak zoznamuje so svojimi emóciami. Hra ovplyvnená násilnými programami je však málo tvorivá, plná chudobných scén a zredukovaná iba na napodobňovanie násilných úkonov a mimiky hrdinov.
- ❖ **Ohrozenie sociálneho vývoja** – dieťa, ktoré má k dispozícii iba agresívne vzorce správania vidí svet ako bezpečné miesto, kde je možné obstáť a prežiť iba hrubou fyzickou silou. Ťažko nadväzuje priateľstvá, a ak aj získa rešpekt druhých detí, vo svojej podstate je osamelé.
- ❖ **Pokrivenie mravného vývoja** – Vytváranie vnútorných noriem správania je hlavný spôsob, ako sledované násilie v detstve prispieva k pravdepodobnosti následného činu/správania v dospelosti. Vnútorné normy (čo sa týka násilných postojov) sa obvykle nemenia po ôsmom roku života. Vytvárajú sa teda v dobe, kedy dieťa ešte nie je schopné rozlíšiť fikciu a skutočnosť. (Vyhnálek, 2005, s. 4)

V mnohých rodinách sa rozšíril zlozvyk nechávať televízor stále zapnutý. Ide o veľmi diskutabilný prístup, pretože hrozí, že sa z televízie stratí to najlepšie/najkvalitnejšie a priestor tak dostanú nevhodné programy. Ak necháme deťom dlho zapnutý televízor, a budú sa popri tom venovať aj iným činnostiam, ich pozornosť sa smerom k odvysielanému programu postupne začne znižovať. Deti tak vnímajú len útržky obrazov a slov a nemajú nad nimi nijakú kontrolu. Všetky správy prichádzajú a ukladajú sa v ich pamäti, ale neprechádzajú filtrom ich úsudku. Negatívne pôsobenie televízneho prijímača sa tak zdvojnásobí. Na jednej strane televízia bráni deťom sústredene sa venovať určitej činnosti a na strane druhej ich pohlcuje odkazmi, voči ktorým sú deti bezbranné. „Psychológovia zistili, že naliehavá dynamika programov, a ešte väčšmi reklamných šotov, negatívne vplyva na správanie najmenších.“ (Moia, 2007, s. 19) Výsledkom bude, že začnú hovoriť v akýchsi sloganoch a zmenia už aj tak neisté ovládanie štruktúry jazyka. *Televízny jazyk*, predovšetkým slang televíznych šotov a animovaných filmov tvoria viacmenej *rýchle formuly a pohotové priateľné odpovede*. Príveľa hodín strávených pri takto orientovaných programoch spôsobí osvojenie si zjednodušeného, chudobného a banálneho jazyka. Vývin reči je zabrzdený, a dieťa začína mať problémy s vyjadrovaním svojich vnútorných pocitov a potrieb. (Moia, 2007, s. 19)

6.1 Desenzitizácia a hostilita

Existujú tri veľmi dôležité oblasti/skupiny emocionálnych účinkov³² mediálneho násillia:

- zvýšenie hostility (podráždenosti)
- desenzitizácia
- prežívanie strachu či úzkosti (Mesárošová, 2010, s. 18)

„Desenzitizáciu možno definovať ako zníženú emocionálnu rezpozivitu na negatívne a averzívne stimuly po ich opakovanej expozícii.“ (Mesárošová, In: Sociálna prevencia: Mediálna výchova, 2010, s. 18)

S plynúcim časom a pri ich opakovaní vykazujú malí diváci pokles emocionálnych odpovedí pri rôznych prejavoch a zobrazeniach násillia. Desenzitizácia bola napríklad

---

³² V anglosaskej literatúre týkajúcej sa médií termín „účinnok (effect)“ signalizuje optiku prenosového modelu komunikácie, ktorá vykladá komunikačné procesy predovšetkým z perspektívy podávateľa. Účinnok médií odkazuje častejšie k špecifickej reakcii na určité typy ponúkaných obsahov (Jiráková,– Kopplová, 2003, s. 152 – 153).

pozorovaná v podobe zníženia emocionálneho rozrušenia, keď je divák (dieťa) v role svedka násilia, a to v podobe vykazovania menšej sympatie a súcitu pre obeť domáceho násilia. (Mesárošová, 2010, s. 18)

Autorka Cantorová sa odvoláva na celý rad dôkazov, že vnímanie agresivity v masmédiách zvyšuje hostilné city pozorovateľov. Úroveň hostility sa stáva vyššou, ak komunikátor sleduje násilný film, ale ostáva na tej istej úrovni po sledovaní nenásilne spracovaného filmu, príspevku. *„Opakované sledovanie násilia vytvára trvale hostilnú mentálnu štruktúru, porušujúcu interakcie, ktoré boli afektívne neutrálne rovnako ako tie, ktoré zahrňovali pobúrenie (hnev).“* (Mesárošová, 2010, s. 18)

Presný mechanizmus desenzitizácie však nie je ešte plne zrozumiteľný. Jednou z možností je prijatie názoru, že opakované vystavovanie detí násiliu v médiách odbrzdzuje ich zábrany myslieť násilne a prežívať v ich vnútri deštruktívne city. (Mesárošová, 2010, s. 18)

Viacere štúdie potvrdzujú prepojenie násilných scén v televízii a následného pociťovania intenzívneho strachu u mnohých detských divákov. Prítomnosť detailných, veľmi živých spomienok navodzujúcich strach, sa vyskytujú takmer univerzálne ako u detí, tak aj dospelých. Viac ako jedna štvrtina študentov univerzity vo Wisconsin a Michigane uviedla, že emocionálny účinok z nejakého strach vzbudzujúceho filmu u nich pretrváva v priemere 6 rokov po odznení tohto filmu. Samozrejme, detský divák prežíva drastické či dramatické scény s oveľa väčšou intenzitou, pretože musíme brať do úvahy jeho vek, ktorý priamo súvisí s prežívaním danej mediálnej „reality“. (Mesárošová, 2010, s. 18)

Potenciálneho páchatel'a môžu formovať médiá, ktoré naňho vplývajú.³³

Podľa M. Kunczika môže mediálne násilie viesť k ospravedlneniu agresie a zločinov: *„Podľa tejto tézy sledujú agresívni jedinci násilné programy, aby mohli chápať svoje správanie ako normálne (...) Reálne je najmä nebezpečenstvo, že niektorí delikventi budú môcť odkazom na mediálne násilie znížiť zodpovednosť za vlastné správanie.“* (Klimová – Sejčová, 2008, s. 5) Ospravedlňovanie môže tiež chrániť jednotlivca po spáchaní trestného činu pred jeho vlastnými výčitkami svedomia.

Na tomto je mieste je veľmi dôležité povedať, že existuje aj tzv. *príčinná funkcia slova*, čo znamená, že slovo môže mať rovnako reálne účinky ako skutok. Keď ešte vezmeme do

---

³³ Člen amerického gangu, ktorý brutálnym spôsobom zavraždil slávnu herečku Sharon Tateovú a ďalších, sa vysvetľoval svoj čin takýmito slovami: „*Sme to, čo ste z nás urobili. Sem nás dostala vaša televízia. Bojisko je môj najobľúbenejší seriál. Nevynechal som ani jeden diel.*“

úvahy, že dnešné televízne obsahy sú veľmi šikovne a kvalitne spracované, slovo tak môže vyznieť ako originálna skutočnosť. (Hojsíková, 2002, s. 13)

6.2 Rôzne druhy prevencie pred pôsobením mediálneho násillia

➤ Boj proti televíznemu násilliu

V mnohých domácnostiach je dnes dominantným prvkom televízia, v ktorej sa podriaduje všetko a všetci naokolo. Existujú rodiny, ktoré majú televízor v každej miestnosti, čím sa pokušenie sledovať televíziu v podstate neustále rapídne zvyšuje. Najväčším výchovným omylom je umiestniť televízor do detskej izby, pretože sa to absolútne vylučuje s tézou o kritickom využívaní televízie. (Hojsíková, 2002, s. 13)

Niektorí lekári dokonca upozorňujú na spojitosť televízie a problémov s trávením. Najmä malé deti trpia nechutenstvom. V animovaných filmoch sa totiž rýchlo menia obrazy, čo nepriaznivo vplyva na detskú pozornosť a jedlo sa im tak zdá menej zaujímavé. (Moia, 2007, s. 16)

V porovnaní s ostatnými médiami, ale aj s inými činnosťami, venujú deti sledovaniu televízie najvýznamnejšiu časť svojho voľného času a je to práve televízia, ktorá najviac ovplyvňuje deti či už v pozitívnom alebo v negatívnom zmysle. (Moia, 2007, s. 18)

V tejto práci sa zaoberáme práve pôsobením televízneho násillia ako negatívneho javu ovplyvňujúceho detského percipienta. Na tento problém je nevyhnutné nazeráť aj z psychologického hľadiska, pretože aj keď je pôsobenie médií ako spoločenský fenomén v prvom rade predmetom záujmu sociológie a iných disciplín, psychológia je pri skúmaní tohto fenoménu nevyhnutná. Dieťa, mladistvý či dospelý jedinec vstupuje do masovej komunikácie predovšetkým ako jednotlivec. (Hradiská – Brečka – Vybíral, 2009, s. 23)

Je veľmi dôležité upozorniť aj na množstvo času, ktoré deti televízii venujú v porovnaní s inými činnosťami (priemerne je to 30 hodín za týždeň). Medzi veľmi rozšírené názory patrí aj názor, že televízia negatívne ovplyvňuje deti tým, že z nich robí pasívnych konzumentov toho, čo je im predkladané. (Jirák – Mičienka, 2007, s. 43)

„Náš každodenný život je natolko presiaknutý televíznymi odkazmi a výzvami, či už otvorenými, alebo skrytými, že sa nedá vyhnúť tomu, aby sme sa s nimi nekonfrontovali.“
(Moia, 2007, s. 7)

Dnešné televízne vysielanie ponúka nekonečnú reťaz desivých príbehov, vulgárnosti a násilia. Mnoho dospelých sa preto rozhodlo bojovať proti takto ladeným televíznym scénam a jednoducho vypli prijímač, odhlásili príjem. Avšak dúfať, že sa tým problém vyrieši, je nebezpečná ilúzia. Dieťa sa k televízii môže dostať aj u priateľov a v takom prípade nemá rodič dosah na to, čo jeho dieťa v skutočnosti sleduje.

Rodičia by sa preto nemali hneď uchýľovať k radikálnym riešeniam a odstraňovať zo svojich domovov televízne prijímače. Naopak, televízia, ak je zvolený správny prístup k nej, môže slúžiť rodičom ako vzácny výchovný prostriedok. Z toho dôvodu by mali rodičia sledovať televízor spolu s dieťaťom, a pritom *upozorňovať na to, čo je dobré, pozitívne*. Zároveň by im mali vysvetliť, *kedy sa situácia vyvíja nesprávnym smerom*. (Moia, 2007, s. 39)

Agresívne ladeným programom sa nedá vyhnúť, obzvlášť ku koncu večera, kedy je televízne vysielanie týmto často presýtené. *Dieťa by však malo dostať istý priestor aj na takéto komunikáty, aby malo šancu začať o nich spolu s rodičmi kriticky uvažovať*. Ak by bolo pred takýmito scénami chránené, napokon je aj tak možné, že príjme tie isté negatívne modely od svojich spolužiakov či kamarátov.

Veľmi dobrým riešením ako sa vyhnúť agresívnym televíznym obsahom je požičiavanie či nakupovanie DVD, pri ktorých rodič sám preberá kontrolu nad tým, čo dieťa sleduje. Okrem iného si môže rodič požičaný film dopredu pozrieť a dôkladne tak zhodnotiť, či je vhodný pre jeho dieťa. Problémom však môže byť cena, ktorá nebyva nízka (ekonomické hľadisko) a krátky čas požičania DVD (obchodné hľadisko). (Moia, 2007, s. 34 – 36)

Optimálnym riešením je potom nahrať si zvolené filmy či seriály a ponúknuť ich dieťaťu bez obáv nad nečakanými drastickými scénami. (Moia, 2007, s. 34 – 36)

Ak sa však nedá predísť zobrazenému televíznemu násiliu, rodičia majú možnosť využiť rôzne *stratégie zvládania agresívnych scén* a to v závislosti od veku dieťaťa. Asi do veku sedem rokov najlepšie fungujú neverbálne stratégie (rozptýliť dieťa, venovať mu pozornosť, premiestniť ho z desivej situácie a rozvinúť uňho desenzitizáciu). (Mesárošová, 2010, s. 19)

Osemročných a starších možno upokojiť logickými argumentmi, prečo sa majú cítiť v bezpečí (napr. povzbudivé inštrukcie ako predchádzať vzhliadnutým násilným televíznym scénam). (Mesárošová, 2010, s. 19)

➤ **Boj proti násiliu na internete**

V súvislosti s využívaním internetu je potrebné myslieť aj na **prevenciu proti počítačovej kriminalite**. Bezpečnosť informačných systémov sa stále zdokonaľuje, ale trestná činnosť páchaná na deťoch (materiál obsahujúci sexuálne zneužívanie detí) je vážnym problémom aj z toho dôvodu, že ju možno páchať masovo. (Stábová, 2007, s. 13)

„Potvrdením odborníkov o ochrane detí a mládeže, aby sa nestali obeťami trestnej činnosti pri používaní internetu (...) bolo aj zorganizovanie seminára pri príležitosti zasadania Európskej siete pre prevenciu kriminality 1. júna 2007 vo Wiesbadene,“ reaguje Ing. Daniela Stábová, pracovníčka Rady vlády SR pre prevenciu kriminality. (Stábová, In: Sociálna prevencia, 2007, s. 14)

Odborníci z Nemecka na ňom prezentovali aj mediálno-pedagogický výskum: Deti + médiá, počítač + internet + Mládež, informácie, (multi-)médiá. V tomto výskume sa následne analyzovali voľnočasové aktivity a čas, ktorý trávajú deti pri počítačoch. Zohľadňovalo sa vekové rozdelenie detí, pohlavia či škôl, ktoré navštevujú. Dôležité sú závery tohto odborného seminára, ktoré možno zhrnúť do niekoľkých závažných skutočností. (Stábová, 2007, s. 14)

Internet je dvojsečná zbraň. Existujú nepopierateľné výhody používania tohto virtuálneho fenoménu (rýchly a pohodlný prístup k informáciám), ale na strane druhej tu vznikajú riziká, hlavne pre špecifickú skupinu obyvateľov: deti. To však neznamená, že používanie internetu by sa malo stať pre deti minulosťou.

Prevencia rodičov je na tomto mieste kľúčovým faktorom a keď budú dodržiavané potrebné zásady, dieťa môže vyťažiť z internetových zdrojov iba pozitívum.³⁴

V prvom rade by rodič nemal v žiadnom prípade dovoliť svojmu dieťaťu, aby odpovedalo napr. na odkazy v počítačovom systéme *board*, *bulletin*, ktoré sú obscénne, neslušné, zastrešujúce a hlavne agresívne. Už od prvých dní, kedy sa dieťa učí používať počítač – internet, by ho mal rodič usmerňovať k tomu, aby sa samo sebe stalo cenzorom. (Kunák, 2007, s. 102)

---

³⁴ Spisovateľ a publicista Rudolf Dobiáš tiež podporuje myšlienku, že rodič je v tomto prípade kľúčovým faktorom (Stop násiliu v programoch TV! Zborník príspevkov k problému obrazov násilia v televíznych programoch pre deti a mládež, Slovenská televízia, 1997, s. 84).

Mediálna prevencia by mala byť zase zameraná na zákaz šírenia nevhodných internetových stránok v oznamovacích prostriedkoch, najmä v detských časopisoch a v reklamách v popoludňajšom čase. **Pracovníci masovokomunikačných prostriedkov** majú pedagogické poslanie. Na nich teda záleží, či budú detských recipientov viesť do primitívnych štádií ľudského vývoja alebo ich budú rozvíjať smerom k vyššej kvalite.

Do ochrany detí pred viktimáciou sa musí zapojiť celá spoločnosť – **Prevencia v spoločnosti** – pretože to nie je iba záležitosť vlády či rodičov. *Táto prevencia by mala byť postavená na úplnom zablokovaní nevhodných internetových stránok*. Ďalší aktívni činitelia by mali byť polícia, justícia, a predovšetkým poskytovatelia internetových služieb. Ing. D. Stábová v závere dopĺňa: „*Veľmi potrebná je i výmena skúseností medzi jednotlivými krajinami, keďže ide o médium s cezhraničnou pôsobnosťou.*“ (Stábová, In: Sociálna prevencia, 2007, s. 14)

➤ **Boj proti agresívnym počítačovým hrám**

Samozrejme, počítačové hry môžeme vnímať aj zo vzdelávacieho hľadiska, pretože umožňujú deťom získať a osvojiť si nové poznatky v oblasti kultúry alebo techniky. (Martínek, 2009, s. 80) Príkladom poučnej a zábavnej formy môže byť počítačová hra, kde dieťa pilotuje Boeing 747, parnú lokomotívu, závodné auto alebo sa môže vydať na cestu okolo sveta. Tieto hry nepredstavujú typické akčné „strielačky“, o to zložitejšie je deti presvedčiť, že aj táto forma môže byť pre ne dynamická. Táto úloha však nie je nemožná, v tomto prípade veľa závisí práve na rodičoch. (Klimová – Sejčová, 2008, s. 4)

Pre dospelých je dôležité si pri počítačových hrách všímať piktogramy, ktorými sú označené. Na Slovensku je takéto označenie povinné a dozvieme sa z neho napr. rizikové obsahy, ktoré sa môžu v hre vyskytovať ale aj vekovú hranicu, od ktorej je zvolená hra vhodná.

Na tomto mieste je dôležité podotknúť, že samotná prevencia zo strany rodičov niekedy nestačí. Dieťa sa môže k hre dostať aj prostredníctvom internetu či u kamaráta. Väčšina chlapcov si totiž hry kopíruje práve od priateľov či spolužiakov. V takom prípade by rodičia nemali zabúdať na to, že aj keď je dieťa prirodzene zvedavé, treba mu dôkladne vysvetliť, kde sú hranice medzi hrou, fantáziou virtuálneho sveta a skutočnosťou. (Fazik, 2009, s. 18)

6.3 Preventívne opatrenia a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský³⁵

Podľa MUDr. Ladislava Kvasničku existuje hneď niekoľko opatrení proti vplyvu mediálnej agresivity na dieťa, ale či sú účinné by sme mohli vyslovene posúdiť len na základe nejakého dlhodobého výskumu. *„Primárnou prevenciou sú však podľa môjho názoru jednoznačne rodičia,“* zdôrazňuje MUDr. Ladislav Kvasnička. Pravdou však je, že rodič nemôže mať úplný dosah na to, aby ochránil dieťa pred mediálnou agresivitou. Z časového hľadiska to totiž nie je možné (rodičia sú v práci, deti v škole), ale počas voľných chvíľ je priam nevyhnutnosťou sa čo najviac venovať dieťaťu, robiť mu zaujímavý program. *„Ak bude fungovať táto zložka, resp. silná väzba rodič – dieťa, dieťa sa nebude tak často upierať smerom k mediálnej scéne, ktorá je bohužiaľ v súčasnej dobe naozaj presýtená konkurenčným bojom, bojom o sledovanosť, dynamikou akčných filmov.“* (Kvasnička, 2011, [osobná komunikácia])

Doc. Jozef Hašto tvrdí, že niektorí rodičia majú obavy z toho, čo všetko zakazovať deťom a čo naopak dovoliť, a tak majú tendenciu postaviť výchovu na zákazoch a príkazoch. Z jeho pohľadu je to nezmysel, pretože deti prirodzene prevezmú od rodičov všetko dobré a bohužiaľ, pokiaľ je rodič nevhodný vzor, aj to zlé. V tejto súvislosti sa vyjadruje aj k inštalácii rodičovských zámkov:

„Ja neverím takýmto represívnym opatreniam a obmedzeniam. Mám pocit, že sa to stane o to viac lákavejšie. Mladí chalani aj tak majú na DVD všetko nahraté, a tak si to v nejakej šope či pivnici potajomky pozrú. Skôr by som povedal, nech si médiá vysielajú, čo chcú. Dieťa, keď je dostatočne milované, tak si spravidla vyvinie aj dobrý vkus a pozerá sa na to, čo ho obohacuje. Človek by nemal byť neschopný vidieť násilie, nemal by predtým zatvárať oči.“ (Hašto, 2011, [osobná komunikácia])

Mgr. Miroslav Záhumenský sa vyjadril k problematike preventívnych opatrení nasledovne: *„Ja si myslím, že sú dobré isté regulačné mechanizmy. Je v poriadku, že televízia nie je plná pornografie a násilných vecí. Všetci máme z toho strach a zároveň si to všetci občas radi dožičíme.“* Kedysi bývali grafické označenia hviezdičky a ich účinnosť mala dosah iba na určitú vrstvu obyvateľov. Dnes sa tie symboly formálne zmenili, no ich

---

³⁵ Informácie k tejto podkapitole sme získali osobnou konzultáciou s uvedenými odborníkmi.

úloha je v podstate rovnaká. „Podľa môjho názoru, šikovní ľudia si televízne obsahy selektujú sami. Za vhodné považujem grafické upozornenie pre ľudí, ktorí nemusia byť až takí všímaví a rozhladení. Väčšina ľudí sa totiž nezaobrá o čom konkrétny film je, nevnímajú kultúru, sú iba konzumenti.“ Druhá otázka je, či to budú naozaj rešpektovať. V spoločnosti sú ľudia, ktorí si uvedomia, že daný program nie je vhodný pre deti a sú ľudia, ktorým na tom absolútne nezáleží. Pri týchto konzumentoch je to najnebezpečnejšie, pretože tam to nikto nemá pod kontrolou. V takomto rozmere sa potom dá uvažovať, že mediálne násilie je naozaj škodlivé, pretože časť populácie to potom môže podnecovať k niečomu negatívnemu. (Záhumenský, 2011, osobná komunikácia)

Zhrnutie poznatkov

Podráždenosť, desenzitácia, prežívanie strachu či úzkosti sú nepopierateľnými dôkazmi emocionálnych účinkov u detí na mediálne násilie. Rovnako aj dôsledky (ochudobnenie rozumového vývoja, ohrozenie sociálneho vývoja, pokrivenie mravného vývoja) dokazujú negatívny vplyv mediálneho násilia na detského recipienta.

Z toho dôvodu sa ako nevyhnutný spôsob regulovania agresivity navrhujú preventívne mediálne opatrenia týkajúce sa televízie, internetu či počítačových hier. Za primárne opatrenie sa považuje prevencia rodičov, ktorí majú ako prví vplyv nielen na výber mediálnych obsahov, ale aj formovanie názorov svojich detí.

Iní odborníci sa stavajú k preventívnym opatreniam kritickejšie, pretože si uvedomujú vynaliezavosť dieťaťa, ktoré sa k mediálnym programom môže dostať akokoľvek cestou (napr. kopírovanie počítačových hier). Na druhej strane existuje názor, že represívne opatrenia môžu byť účinné, keď sa budú orientovať na skupinu ľudí, ktorí nerozmýšľajú kriticky a neselektívne preberajú všetko z mediálnej ponuky.

7 MEDIÁLNA VÝCHOVA A MEDIÁLNA GRAMOTNOSŤ V 21. STOROČÍ

Na začiatku 90-tych rokov, pri vytváraní duálneho mediálneho priestoru na Slovensku, sme pozabudli na prevenciu, alebo sme sa ju obávali uplatniť, aby nepripomínala istý druh cenzúry. *Mediálnu výchovu* však nemožno podceňovať rovnako ako ochranu plurality v médiách. (Budská, 2000, s. 17)

Mediálna teória rozdeľuje ľudí, resp. používateľov internetu na dve skupiny: **1, on-line digitálni prístupovci** (majú väčšie problémy s technickými zručnosťami na internete, ale na strane druhej životné skúsenosti, a tak si uvedomujú negatívne riziká virtuálneho sveta). **2, on-line domorodci** (ovládajú lepšie mediálne zručnosti, no nevedomujú si následky a podceňujú riziká, sem patria predovšetkým deti). Obidve tieto skupiny však majú jednu vec spoločnú: **potrebujú určité formy mediálnej výchovy**. (Slavíková, 2010, s. 14)

7.1 Mediálna výchova a kritické využívanie médií

Odporúčanie č. CM/ Rec (2009) 5³⁶ definuje rizikové ohrozenia týkajúce sa detí, ktoré vyplývajú z mediálnych obsahov, sú to: *on-line pornografia, zobrazovanie a oslavovanie násilia, rasistické prejavy, ponižujúce zobrazovanie žien, nábor detských obetí obchodovania s ľuďmi, ohrozenia vyplývajúce zo správania – zvädzanie so sexuálnym motívom (detský grooming) a iné formy obťažovania*, ktoré môžu nepriaznivo ovplyvňovať fyzické, emocionálne a psychické zdravie detí. (Slavíková, 2010, s. 15)

Na tomto mieste považujeme za dôležité zdefinovať si základný pojem, s ktorým budeme pracovať: „*Mediálna výchova je interdisciplinárny celoživotný systematický proces získavania mediálnych schopností a zručností, ktorého cieľom je zodpovedné, tvorivé a kritické využívanie médií s dôrazom na morálne kontexty a humanizmus.*“ (Slavíková, In: Sociálna prevencia, 2010, s. 14)

Aj holandsky mediálny odborník J. Groebel vyzýva k **rozumnej mediálnej výchove**, ktorá by detských percipientov viedla k spomínanému zodpovednému a kritickému zaobchádzaniu s médiami. Toto cieľavedomé usmerňovanie by viedlo dieťa k tomu, aby dokázalo selektovať z „pluralitného kultúrneho balíka“ to, čo je preňho

---

³⁶ Odporúčanie vo vzťahu k obsahu médií je o opatreniach na ochranu detí pred negatívnym správaním a o podpore ich aktívnej účasti v novom komunikačnom prostredí.

užitočné. Postupne by sa tak deti oboznamovali so zásadami umenia a so zásadami správnych postojov voči médiám.

Tieto hodnoty by im mali vstúpať v prvom rade rodičia, ktorí by mali byť nositeľmi kritického prístupu k médiám. Z toho vyplýva, že rodina je prvé prostredie masmediálnej výchovy. V tejto výchove je dôležité komunikovať s deťmi na tzv. *partnerskej úrovni*. Zamerať sa treba najmä na škodlivosť toľko analyzovaného násillia, gýču, nemravnosti či ohlupujúcich sugestívnych reklám. (Bieliková, 2010, s. 261)

V rámci prevencie pred pôsobením mediálnej agresivity na detského percipienta sa začína na celom svete zavádzať *mediálna výchova*³⁷, kde sa deti praktickým spôsobom učia vyrábať rozhlasové či televízne relácie, prípadne sa venujú samotnej tvorbe novín. Okrem toho sa majú možnosť samy presvedčiť ako médiá filtrujú a hlavne štylizujú skutočné udalosti, ktoré potom spracúvajú do televíznych správ či iných mediálnych foriem, obsahov.

Výsledkom by mala byť **mediálna gramotnosť**, ktorá predstavuje hlavne pre mladých ľudí základný nástroj, aby sa mohli informovane rozhodovať a boli schopní lepšie posúdiť dôsledky svojej voľby. „*Mediálna gramotnosť je zároveň jednou z kľúčových podmienok aktívneho a medzikultúrneho dialógu.*“ (Bizíková, In: Sociálna prevencia: Mediálna výchova, 2010, s. 22)

7.2 Súčasný stav mediálnej výchovy na Slovensku

O potrebe mediálnej výchovy sa v týchto dňoch stále diskutuje s čoraz väčšou intenzitou ako v odborných kruhoch, tak aj v prostredí laickej verejnosti. Problémom je, že u nás absentuje systémový prístup v tejto oblasti. V súčasnosti totiž neexistuje prepojenie medzi aktivitami v neformálnom a formálnom vzdelávaní. (Slavíková, 2010, s. 14)

„*Predpokladom naplňania cieľov a plnenia funkcií mediálnej výchovy v kontexte celoživotného vzdelávania je tvorba efektívneho systému s flexibilitnou štruktúrou vzájomných vzťahov a vytvorenie inštitúcie, ktorá by mapovala stav, sumarizovala výsledky a koordinovala všetky činnosti v tomto systéme.*“ (Slavíková, In: sociálna prevencia, 2010, s. 14 – 15)

Na Slovensku neexistuje výskumná inštitúcia so záberom na komunikačné technológie, ktorá by chronologicky mapovala vývoj mediálneho sveta, sumarizovala

---

³⁷ Katarína Bieliková uvádza potrebu zavedenia masmediálnej výchovy v školskej verejnosti nielen v rámci interdisciplinárnych predmetov vo vyučovaní. (Bieliková, 2010, s. 261)

výsledky výskumov a následne predkladala rôzne návrhy riešení. Vzhľadom na tieto skutočnosti je cieľom koncepcie vytvorenie **Centra mediálnej výchovy a medzirezortnej pracovnej skupiny**, ktorá by na základe uznesenia našej vlády mala dohľad nad realizovaním úloh. (Slavíková, 2010, s. 15)

V rámci činnosti centra bude **dôležité miesto patriť verejnoprávnym médiám**, ktoré môžu zohrávať veľmi významnú úlohu pri zverejňovaní aktuálnych obsahov, ale ich vklad môže byť aj v zaradení mediálnej výchovy do ich programovej ponuky. Verejnoprávne médiá majú právnu povinnosť vysielat' väčšinový podiel programov vo verejnom záujme (aj programy zamerané na výchovu a vzdelávanie). (Slavíková, 2010, s. 15)

Napriek tomu, že problematika mediálnej výchovy na Slovensku nie je podľa Nataši Slavíkovej po praktickej stránke zavedená do života občanov, existujú štyri významné projekty v oblasti mediálnej výchovy:

➤ **Zodpovedne.sk**

Má za cieľ zvyšovať povedomie o zodpovednom využívaní internetu a nových technológií. Projekt Zodpovedne.sk sa stal národným víťazom súťaže o *Európsku cenu za prevenciu kriminality 2009*.

➤ **Pomoc.sk**

Súčasťou tohto projektu je aj prevádzka linky Pomoc.sk (bezplatná linka pomoci – 116 111, potrebujem@pomoc.sk, www.pomoc.sk) a zdieľanie skúseností iných národných centier. Ročne využijú túto linku stovky rodičov a detí.

➤ **Stopline.sk**

Projekt bojuje proti zneužívaniu detí (detská pornografia, obchod s deťmi, grooming), rasizmu, xenofóbii či inému obsahu, ktorý vykazuje známky trestného činu. Za prvý polrok fungovania dostal projekt Stopline.sk viac ako 300 hlásení najmä v oblasti rasizmu a detskej pornografie.

➤ **OVCE. Sk**

Slovenský animovaný seriál a internetový portál má za cieľ prostredníctvom pôvodnej kreslenej tvorby šíriť osvetu o rizikách internetu. Pre nižšiu vekovú kategóriu chce pôsobiť ako prevencia a mládeži ukazuje nevhodné správanie na internete. Seriál získal *Cenu medzinárodnej poroty XXXVI. ročníka filmového festivalu EKOTOPFILM*. (Drobný, 2010, s. 25 – 26)

7.3 Počítačová gramotnosť a jej význam pre detského recipienta

Počítačová gramotnosť úzko súvisí so spomínanou mediálnou gramotnosťou. Počítačová gramotnosť neznamená iba perfektne ovládanie softvérového vybavenia, teda technickej stránky, ale predovšetkým spôsob, akým pristupujú deti k počítaču. Práve ony majú problém rozlíšiť efektívne využívanie počítača a neobmedzené hranie, napr. videohier. (Nešpork, 2010, s. 4)

Nasledujúci príklad konkrétne ilustruje potrebu počítačovej gramotnosti a jej dôsledky zanedbania.

- Dospievajúci M. študoval na strednej škole, kde jeho počítačové znalosti presahovali vedomosti aj kompetentných učiteľov. Namiesto programovania a neskôr už aj namiesto štúdia, hral dňom i nocou počítačové hry. Po nejakom čase prestal chodiť do školy, plniť si svoje povinnosti a nastal uňho pocit izolácie. Zo školy ho nakoniec vylúčili.

Chlapec síce zvládol technickú stránku, bol však počítačovo pologramotní, na čo doplatil vylúčením zo školy. Význam počítačovej gramotnosti je z toho dôvodu skutočne opodstatnený. (Nešpork, 2010, s. 4)

Počítačová gramotnosť v širšom zmysle slova

- ❖ Používanie počítačov účelne, užitočne a efektívne. Práca s počítačom dieťaťu a jeho okoliu priamo alebo nepriamo prospieva.
- ❖ Dieťa vie používať počítač vo vymedzenom čase a na vymedzené účely.
- ❖ Používateľ – dieťa vníma svoje okolie realisticky, vie rozlišovať hlbšie vzťahy vo svojej rodine a povrchné internetové kontakty.
- ❖ Čas strávený pri počítači nie je na úkor plnenia iných bežných povinností, takže v tomto smere existuje zdravá rovnováha.
- ❖ Chápe počítač ako nástroj, udržiava si nadhľad a vo svojom živote má zdravú hierarchiu hodnôt. (Nešpork, 2010, s. 4)

7.4 Mediálna výchova a MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský³⁸

MUDr. Ladislav Kvasnička adresuje mediálnu výchovu smerom k rodičom, pretože práve oni musia nechať deti žiť s médiami, je tu súčasť nášho života. Zároveň je však podstatné, aby ich viedli k vnímaniu v zmysle *dobré sú tu, ale nie som ich otrokom*. „*Deti musia pochopiť, že z médií môžu veľa vyťažiť, aj keď je pravdou, že aspekty ako láska, pokoj, rodina nie je práve to, čo ich zaujíma, no stále sa dá deti viesť k tomu, aby vedeli, aký si majú zvoliť správny prístup k nim.*“ (Kvasnička, 2011, [osobná komunikácia])

Zavedenie mediálnej výchovy do života ľudí, najmä detí, **Doc. Jozef Hašto** podporuje. Aj keď tu existuje polemické hľadisko (ako so sexuálnou výchovou na školách), v prípade, že by mediálnu výchovu viedol edukovaný človek, mohlo by to byť pre spoločnosť veľmi užitočné. „*Vhodné by bolo, keby deti robili analýzu konkrétnych správ aj s komentárom, napr. prečo je tendencia dávať násilie do médií. Dôležité však je, aby sa to primitívne nedeklasovalo v zmysle, že násilie je zlé. Nesmie sa zabudnúť na seriózne spravodajstvo, ktoré nám otvára oči ako svet funguje.*“ (Hašto, 2011, [osobná komunikácia])

„*Poviem vám pravdu, mne sa táto myšlienka akosi nepozdáva. To by najskôr musel niekto mediálne vychovať samotných rodičov a potom by to možno malo dosah na deti. Na druhej strane si viem predstaviť, že by deti mali takúto hodinu, niektoré by to možno aj seriózne zobrali, ak by to, samozrejme, viedol dobrý učiteľ,*“ vyjadruje svoj postoj **Mgr. Miroslav Záhumenský**. Mediálna výchova zavedená na hodine by mohla mať význam v zmysle správ, kde by sa deti naučili selektovať, ako k nim pristupovať. Problém je, že dospievajúce deti moc správy nepozerajú, nezaujíma ich táto problematika. Druhým problémom je, že dospievajúce deti nevedia moc selektovať. „*Nemôžeme chcieť od 15-ročných detí, aby vedeli kriticky zhodnotiť, čo môže mať negatívny vplyv na ich psychiku. Ťažko teda zhodnotiť zavedenie mediálnej výchovy.*“ uzatvára problematiku Mgr. Miroslav Záhumenský.

---

³⁸ V tejto podkapitole zverejňujeme názory odborníkov na problematiku *mediálnej výchovy a mediálnej gramotnosti*. Informácie sme získali osobnou komunikáciou.

Zhrnutie poznatkov

Význam mediálnej výchovy je v súčasnosti primárnou témou v spoločnosti. Myšlienka, že by sa deti samy mohli učiť pristupovať k médiám kritickým spôsobom je zatiaľ realizovaná iba v teoretickej rovine.

Názory na zavedenie mediálnej výchovy do života detí sa u odborníkov líšia. Východiskovým bodom sú aj v tomto prípade rodičia, ktorí by sa ako prví mali naučiť základy mediálnej výchovy. Sekundárne tu potom vystupuje učiteľ, ktorý by mal na hodinách mediálnej výchovy pristupovať k deťom serióznym spôsobom a prakticky im ukázať, ako funguje svet médií.

Problémom tu však môžu byť samotné deti, ktoré ak sú v citlivom veku (puberta), nemusia mať záujem analyzovať mediálnu scénu. V takom prípade by mohol byť význam mediálnej výchovy otáznym.

8 ZÁVER

Mediálna agresivita a jej vplyv na detského recipienta zostane pravdepodobne aj v budúcnosti témou rôznych úvah a odborných diskusií. Prítomnosť násilia v médiách má stúpajúcu tendenciu, čo sme dokázali výskumami v oblasti televíznej agresivity pôsobiacej na dieťa. Médiá bojujú o priazeň percipienta komerčnými metódami vulgárnosti, sexu a násilia, ktoré ho psychologicky priťahujú.

V práci sme sa pokúsili zachytiť problematiku vplyvu mediálnej agresivity na dieťa z celkového hľadiska, preto sme sa venovali televíznemu násiliu, reklame, agresívnym počítačovým hrám, internetu či pornografii v médiách a následne sme uviedli dôsledky tohto vplyvu spolu s mediálnymi opatreniami a možným riešením v podobe zavedenia mediálnej výchovy pre deti.

Cieľom našej práce bolo zosumarizovať teoretické poznatky spolu s praktickou časťou realizovanou pološtruktúrovanými otázkami s príslušnými odborníkmi. Komparatívnou metódou a analýzou sme sa snažili nájsť isté prepojenie medzi teóriou v publikáciách a praxou, ktorú pre nás predstavovali názory odborníkov z oblasti psychiatrie a psychológie (MUDr. Kvasnička, Doc. Hašto, Mgr. Záhumenský).

Agresivita a násilie je súčasťou nášho evolučného vývoja a konfrontácia s agresívnymi obsahmi je z toho dôvodu do istej miery prirodzená. Príliš veľké tabuizovanie násilia môže mať skôr negatívny efekt. Dieťa by sme nemali izolovať od mediálnej reality, ale naučiť ho, ako túto realitu správnym spôsobom v sebe spracovať. Samozrejme, že nemáme záujem podporovať násilné zobrazenia v médiách, ale neradi by sme tvrdili, že mediálne násilie je hlavným zdrojom zla v spoločnosti.

Pravdou je, že mediálna agresivita a jej vplyv je primárne vnímaná ako negatívny jav ovplyvňujúci správanie jednotlivca, či už okamžitým alebo podvedomým spôsobom. V našej práci sme sa však stretli s názormi odborníkov, ktorí vnímali mediálnu agresivitu aj z pozitívneho hľadiska v prípade, že sa u dieťaťa podporí zdravá priebornosť alebo nastanú uňho tzv. katarzné (očistné) účinky uvoľnením jeho vlastnej (potláčanej) agresie pri sledovaní mediálneho násilia. Tento názor má aj v súčasnosti svojich odporcov, ako aj priaznivcov. V tomto prípade je veľmi ťažké povedať nejaký záver, pretože samotní odborníci sa pozerali na tento jav viac-menej z polemického hľadiska. Dovolili sme si však uviesť tento príklad z dôvodu, aby si čitateľ vytvoril komplexný pohľad na problematiku mediálnej agresivity.

Faktom je, že násilie zobrazované v televízii či vo filmoch sa znásobilo nielen kvantitatívnym spôsobom, ale aj dynamikou a silou jednotlivých zobrazení. Násilie vidíme v televízii ako bežný sprievodný jav nejakého programu, preto potrebujeme silnejšie stimuly, aby sme cítili vzrušenie pri pozeraní takýchto scén. Problém násilia v televízii nie je tak problémom samotných médií, ako skôr ľudí, ktorí sú ochotní si takýto druh zábavy pozrieť a zaplatiť za ňu. V našej spoločnosti sa nachádza časť populácie, ktorá nekriticky prijíma všetko, čo sa jej ponúka. Práve pre túto citlivú skupinu by mali mediálni tvorcovia vytvárať vysielanie, ktoré by sa nevenovalo iba povrchným záležitostiam. Otázka znie: „Kto je ten kompetentný, čo určí, či nie je erotických scén tento týždeň priveľa? Kto správne zhodnotí, čo by malo 40 % Slovákov dnes pozerat’?“ Ťažko povedať, či sa vôbec niekto taký v našej spoločnosti nájde.

Reklama ako špecifická forma prezentácie produktov má veľakrát agresívnu podobu ako aj obsah. Aj keď existuje Rada pre vysielanie a retransmisiu, ktorá dohliada na regulérnosť reklamných zobrazení, stále sa prezentujú reklamy, ktoré svojim obsahom narušujú morálne zdravie detí. V našej práci sme venovali pozornosť aj internetu, ako novému míľniku v ére masmediálnej komunikácie. Rovnako ako iné médiá, aj internet môže slúžiť ako kvalitný zdroj informácií, záleží iba na tom, ako budú rodičia viesť deti k jeho používaniu.

Stotožňujeme sa s názormi odborníkov, že najdôležitejším článkom v živote dieťaťa sú jeho rodičia. V prípade, že nefunguje silná väzba rodič-dieťa, médiá sa môžu stať pre deti hlavnou skúsenosťou, „náhradnou rodinou“, z ktorej budú nekritickým spôsobom preberať vzory. V takom prípade sa dá hovoriť o vplyve mediálnej agresivity na dieťa, kde nebude náročné definovať účinky a dôsledky tohto vplyvu. Primárnym problémom sú veľmi často teda rodičia, ktorí sami dávajú deťom zlý príklad. Ako pravé hodnoty im ukazujú materiálne veci či povrchnosť. Ak je však v rodine láska, rodič sa nemusí až tak obávať o svoje dieťa, aj keď je tu samozrejme nezanedbateľný vplyv rovesníkov, školy a prostredia, ktoré ho formujú. Stále je však východiskovým bodom rodina, ktorá pokiaľ funguje, dá sa pracovať na iných veciach, resp. problémoch, ktoré dieťa rieši. Ako sekundárny problém tu môžu figurovať práve médiá, ktorých vplyv je obrovský.

Z uvedeného vyplýva, že vplyv médií, resp. mediálnej agresivity na dieťa môže byť istým spôsobom preceňovaný. Samozrejme, že je vhodné, keď sa odohráva diskusia na túto tému. Publikácie či konferencie s touto problematikou sú však nasmerované proti médiám a mediálnym tvorcom namiesto toho, aby boli zamerané na primárnu úlohu rodičov

v mediálnom svete. Príkladom sú aj niektoré články o negatívnom vplyve počítačových hier, ktoré obsahujú informácie o tom, čo sa deje pri hre so psychikou dieťaťa. Navrhovali by sme, aby články boli adresované priamo rodičom. Rodičia totiž do veľkej miery tolerujú počítač a počítačové hry u detí. Odbornú pomoc vyhľadajú až v prípade, že dieťa sa kvôli počítačovým hrám prestane dosahovať dobré výsledky v škole. Rodičia tak často neprídu kvôli problému samotnému, ale až dôsledkom, ktoré závislosť na počítačových hrách spôsobila.

Zavedenie mediálnej výchovy by malo mať preto zmysel aj pre samotných rodičov, pretože mediálnu gramotnosť potrebuje nielen dieťa, ale predovšetkým jeho rodič, ktorý by ho spolu s kvalifikovaným učiteľom viedol k základom mediálnej výchovy. V takom prípade by mohla byť mediálna výchova kvalitným prínosom pre našu spoločnosť.

Na základe poznatkov, ku ktorým sme dospeli sme presvedčení, že je možné vychovať z dieťaťa silného jedinca, ktorý sa nenechá zlákať reklamnými spotmi mobilných operátorov. Všetko to záleží na rodičoch, ich zodpovednom prístupe k deťom a predovšetkým na príklade, ktorým pôjdu svojim deťom.

Veríme, že sa naša práca stane východiskom pre ďalší výskum týkajúci sa napr. vplyvu nedostatočnej starostlivosti rodičov na dieťa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografia:

- [1] DINKA, P. 2008. *Slovenské masmédiá: metódy manipulácie*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2008. 293 s. ISBN 978-80-8061-328-0.
- [2] DINKA, P. 2010. *Žurnalisti – lovci vo svorke*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2010. 343 s. ISBN 978-80-8061-413-3.
- [3] HERZÁN, M. 2000. *Totalitní světovláda*. 2001. Třebíč: Mezinárodní komise svědomí. 206 s. ISBN: 80-238-6339-8.
- [4] HRADISKÁ, E. 1989. *Psychologické aspekty pôsobenia televízie na diváka*. Bratislava: Odbor výskumu programov ČST a diváka v SSR, 1989. 120 s.
- [5] HRADISKÁ, E. – BREČKA, S. – VYBÍRAL Z. 2009. *Psychologie médií*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2009. 416 s. ISBN 978-80-89-447-12-1.
- [6] JIRÁK, J. – KOPPOVÁ, B. 2003. *Médiá a spoločnosť*. Praha: Portál, s.r.o., 2003. 207 s. ISBN 80-7178-697-7.
- [7] KOBLEWSKA, J. 1969. *Škola a prostriedky masového vplyvu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1969. 204 s. ISBN 67-150-69.
- [8] KUNÁK, S. 2007. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. Bratislava: Iris, 2007. 145 s. ISBN 978-80-89256-10-5.
- [9] MARTÍNEK, Z. 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5
- [10] MIČIENKA, M. – JIRÁK, J. a kol. 2007. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál s.r.o., 2007. 295 s. ISBN 978-80-7376-315-4.
- [11] MOIA, L. 2007. *Televízne deti: keď je zapnutý televízor*. Bratislava: LÚČ, 2007. 54 s. ISBN 978-80-7114-618-6.
- [12] ŠVERHA, S. 2007. *Požehnanie a prekliatie: kresťan vo svete masmédií*. Košice: Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 2007. 74 s. ISBN 80-89170-15-3.

Zborník:

- [1] KOL. 1997. *Stop násiliu v programoch TV! Zborník príspevkov k problému obrazov násilia v televíznych programoch pre deti a mládež*. Bratislava: Slovenská televízia, 1997. s. 109.

Periodiká:

- [1] BIELEKOVÁ, K. 2010. „Homo masmedialis“ v postmodernej dobe a jeho výchovno-vzdelávacie usmerňovanie. In: *Slovenský jazyk a literatúra v škole*. ISSN 1335-2040, 2010, roč. 56, č. 9-10, s. 257 – 261.
- [2] BIZÍKOVÁ, E. 2010. Význam mediálnej výchovy v školskom vzdelávaní – v kontexte súčasnosti. In: *Sociálna prevencia: Mediálna výchova*. ISSN 1336-9-679, 2010, roč. 5, č. 1, s. 22.
- [3] BUDSKÁ, V. 2000. Dieťa – lacný divák, ľahká obeť – alebo? In: *Fakty*. ISSN , 2000, roč. 7, č. 41, s. 16 – 17.
- [4] DROBNÝ, M. 2010. Zodpovedne.sk, Pomoc.sk, Stopline.sk, Ovce.sk – štyri projekty v oblasti mediálnej výchovy. In: *Sociálna prevencia: Mediálna výchova*. ISSN 1336-9-679, 2010, roč. 5, č. 1, s. 25 – 27.
- [5] FAZIK, P. 2009. Násilie v médiách. In: *Sociálna prevencia: prevencia kriminality*. ISSN 1336-9679, 2009, roč. 4, č. 1, s. 17 – 18.
- [6] FEKETE, M. 2009. Vplyv médií na vývoj detí a mládeže. In: *Mládež a spoločnosť*. ISSN 1335-1109, 2009, roč. 15, č. 4, s. 27 – 36.
- [7] GAŠŠOVÁ, Z. – MIKUŠKA, J. 2010. Mládež v prostredí internetu. In: *Sociálna prevencia: Mediálna výchova*. ISSN 1336-9-679, 2010, roč. 5, č. 1, s.13.
- [8] HAPALA, D. 1995. Televízia a film prinášajú násilie. In: *Technológia vzdelávania*. ISSN ISSN 1335-003X, 1995, roč. 3, č. 2 s. 8 – 9.
- [9] HAPALA, D. 1996. Medzi dvoma kultúrami: Film – televízia – škola. In: *Učiteľské noviny*. ISSN 0139-5769 996, roč. 46, č. 8, s. 9.
- [10] HOJSÍKOVÁ V. 2002. Je to epidémia agresivity? In: *Rodina a škola*. ISSN 0035-7766, 2002, roč. 32, č. 11, s. 12 –13.
- [11] HOLLÁ, K. – VEVERKA, M. 2008. Rodina a masmédiá. In: *Vychovávateľ*. ISSN 0139-6919, 2008, roč. 56, č. 3, s. 10 – 12.
- [12] JAŠŠOVÁ, E. 1996. Deti zoči-voči filmovej brutalite: Chránime sa pred kriminalitou. In: *Učiteľské noviny*. ISSN 0139-5769, 1996, roč. 46, č. 8, s. 10.
- [13] JAŠŠOVÁ, E. 2000. Objekt lásky alebo obchodovania médií? In: *Kultúra*. ISSN 1335-3470, 2000, roč. 3, č. 23, s. 5.
- [14] JAŠŠOVÁ, E. 2001. Televízia v službách násilia. In: *Slovo*. ISSN 1335-468X, 2001, roč. 3, č.12, s. 20 – 21.

- [15] JAŠŠOVÁ, E. 2001. Nočný des v snoch detí a mládeže. In: *Kultúrny život*. ISSN 1335-6976, 2001, roč. 2, č. 11, s. 10.
- [16] KLIMOVÁ, Ľ. – SEJČOVÁ Ľ. 2008. Násilie v médiách a jeho vplyv na deti a mládež – 1.časť. In: *Vychovávateľ*. ISSN 0139-6919, 2008, roč. 56, č. 6, s. 2 – 5.
- [17] KLIMOVÁ, Ľ. – SEJČOVÁ Ľ. 2008. Násilie v médiách a jeho vplyv na deti a mládež –2.časť. In: *Vychovávateľ*. ISSN 0139-6919,2008, roč. 56, č. 7, s. 2 – 12.
- [18] MESÁROŠOVÁ, B. 2010. Vplyv mediálneho násilia na prežívanie divákov. In: *Sociálna prevencia: Mediálna výchova*. ISSN 1336-9679, 2010, roč. 5, č. 1, s. 18 – 19.
- [19] MESÁROŠOVÁ, B. – POLÁČKOVÁ, L. 2003. Úloha kontextových faktorov pri sledovaní televíznych programov s násilnou tematikou. In: *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. ISSN 0555-5574, 2003, roč. 40, č. 1, s. 58 – 68.
- [20] MEVESOVÁ, CH. 1998. Prináša televízia rodine škodu, či úžitok? In: *Kultúra*. ISSN 1335-3470, 1998, roč. 1, č. 18, s. 16.
- [21] MEVESOVÁ CH. s. 1998. Rodina v súťaži s televíziou. In: *Rodinné spoločenstvo*. ISSN 1335-8731, 1998, roč. 14, č. 3, s. 12 – 13.
- [22] NÁBĚLEK, L. 2010. Hazardné hranie mládeže, internet a sociálne médiá. In: *Sociálna prevencia: Mediálna výchova*. ISSN 1336-9679, 2010, roč. 5, č. 1, s. 18 – 19.
- [23] NEŠPOR, K. 2010. Mediálna a počítačová gramotnosť úzko spolu súvisia. In: *Sociálna prevencia: Mediálna výchova*. ISSN 1336-9679, 2010, roč. 5, č. 1, s. 16 –17.
- [24] NIŽŇANSKÝ, J. 2008. Prezentácia násilia v médiách: terorizmus. In: *Zbrane, strelci, lovci*. ISSN 1335-5740, 2008, roč. 4, č. 1, s. 14 – 16.
- [25] PAJTINKA, Ľ. 1996. Moc obrazovky. In: *Rodina a škola*. ISSN 0139-6919, 1996, roč. 43, č. 1, s. 6.
- [26] PAĽČIAKOVÁ, D. 2001. Skrotenie zlej telky. In: *Dieťa nielen pre rodičov*. ISSN 1335-0919, 2001, roč. 7, č. 6, s. 38 – 39.
- [27] SEJČOVÁ, Ľ. – ŠULAVÍKOVÁ B. 2008. Násilie v médiách ako sociokultúrny a výchovný problém. In: *Vychovávateľ*. ISSN 0139-6919, 2008, roč. 56, č. 9, s. 11– 15.
- [28] SLAVÍKOVÁ, N. 2010. Význam mediálnej výchovy v prvej dekáde 21. storočia. In: *Sociálna prevencia*, ISSN 1336-9679. 2010, roč. 5, č. 1, s. 15.
- [29] STÁBOVÁ, D. 2007. Počítačová kriminalita a nebezpečenstvo internetu pre deti a mládež. In: *Sociálna prevencia*. ISSN 1336-9679, 2007, roč. 2, č. 1, s. 13 –14.
- [30] TELCOVÁ, J. 2000. Vzdelávaní, voľný čas a kultúrni činnosť. In: *Vychovávateľ*. ISSN 0139-6919, 2000, roč. 45, č. 1, s. 16.

Osobné konzultácie:

[1] MUDr. Ladislav Kvasnička, 10. 03. 2011, 14:30 hod., ul. Dlhé Hony č. 3, 911 01 Trenčín.

[2] Doc. MUDr. Jozef Hašto, PhD., 21. 03. 2011, 13:30 hod, ul. Legionárska ulica č. 28, 911 71 Trenčín.

[3] Mgr. Miroslav Záhumenský, 24. 03. 2011, 15:00 hod, ul. Mierové námestie č. 8, 911 01 Trenčín.

Elektronické zdroje:

- [1] [http://valdner.com/school.../agresivita a nasilie v mediach.doc](http://valdner.com/school.../agresivita_a_nasilie_v_mediach.doc) [cit. 2011-03-04].
- [2] <http://www.rada-rtv.sk> - Rada pre vysielanie a retransmisiu. [cit. 2011-03-15].
- [3] http://sk.wikipedia.org/wiki/Jozef_Ha%C5%A1to_%28psychiater%29 [cit.2011-04-09].
- [4] http://www.google.sk/imgres?imgurl=http://www.starstore.com/acatalog/Tom_Jerry-trespassing-2.jpg&imgrefurl [cit. 2011-04-14].
- [5] http://www.google.sk/imgres?imgurl=http://2.bp.blogspot.com/_pe4W9IYxSg/SqdkXsOOK0I/AAAAAAAAABcI/-na0SB0oy2c/s400/South_Park_mayhem-x.jpg&imgrefurl. [cit. 2011-04-14].
- [6] http://www.google.sk/imgres?imgurl=http://2.bp.blogspot.com/_pe4W9IYxSg/SqdkXsOOK0I/AAAAAAAAABcI/-na0SB0oy2c/s400/South_Park_mayhem-x.jpg&imgrefurl [cit. 2011-14-04].
- [7] http://www.google.sk/imgres?imgurl=http://www.deviantart.com/download/26689256/teenage_mutant_ninja_turtles_by_deemonproductions.jpg&imgrefurl [cit. 2011-14-04].
- [8] <http://www.google.sk/imgres?imgurl=http://www.sme.sk/cdata/2743544/sprit.jpg&imgrefurl> [cit. 2011-04-14].
- [9] http://www.google.sk/imgres?imgurl=http://www.cooptimus.com/blogs/images/users/1737/image/grand_theft_auto_3.jpg&imgrefurl [cit. 2011-04-14].
- [10] <http://www.google.sk/images?q=south%20park&oe=utf-8&rls=org.mozilla:enUS:official&client=firefox-a&um=1&ie=UTF8&source=og&sa=N&hl=sk&tab=wi&biw=1024&bih=576> [cit. 2011-04-14].
- [11] <http://www.google.sk/images?hl=sk&client=firefox-a&rls=org.mozilla:enUS:official&q=pok%C3%A9mon&um=1&ie=UTF8&source=og&sa=N&tab=wi&biw=1024&bih=576> [cit. 2011-04-14].
- [12] <http://www.google.sk/images?um=1&hl=sk&client=firefox-a&rls=org.mozilla:enUS:official&b=1024&bih=576&tbn=isch&aq=f&aqi=gs1g9&oq=&q=tom%20a%20jerry> [cit. 2011-04-14].